SLUŽBA BOŽJA

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

GODINA VI — MAKARSKA 1966. — BROJ 2

UZ SABORSKI DEKRET O EKUMENIZMU

Nedavno je ozbiljan svećenik u užem krugu nabacio pitanje: Što je zapravo učinio II vatikanski sabor? Na prvi, površan pogled zaista izgleda: ništa posebno. Svi prijašnjih dvadeset sabora imaju svoju značajku koja se može izraziti s par riječi. II vatikanski sabor nije osudio nikakve zablude, nije proglasio ni jedne dogme. 21. sabor, dakle, ne možemo unijeti u dosadanji popis samom jednom popratnom rečenicom. A ipak se, i s pravom, sve više čuje i piše, da je to najveći od svih sabora, zasad barem po svojim zaključcima. Svakako se on očevidno razlikuje od svih dosadanjih.

Bonski crkv. povjesničar Jedin luči koncile u četiri tipa. Od prvog, nicejskog do IV carigradskog (869—70) sve su sazivali carevi u vezi s papom, da se utvrdi pravovjerje. Sredovječni se koncili mogu nazvati papinskima, jer se na poziv pape u Lateranu skupljalo oko 400 zapadnih biskupa i opata, svih skupa zabrinutih za ćudoređe klera i puka. Kad je kršćansko jedinstvo još više bilo razbijeno tzv. zapadnom shizmom (3 pape u isto doba), koncili su se u Konstancu i Baselu, ovoga puta sa zastupnicima univerza i staleža, na neki način stavili nad papu. Sličili su modernim parlamentima, pa su tražili, da se koncili sazivaju svakih deset godina i da kontroliraju papu. Na tridentskom i I vatikanskom opet dolazi do izražaja samo papa s biskupima te zajedno učvršćuju katoličku nauku s obzirom na protestante i neke druge zablude.

Kard. König (Wort u. Wahrheit XIX 494) tvrdi, da u II vatikanskom saboru imamo već peti tip. Ako ga treba označiti sa same dvije riječi, onda se može reći: II je vatikanski sabor pastoralni i ekumenski. To je od početka naglašavao njegov sazivač, Božji čovjek Ivan XXIII, to su rekli i toliki drugi saborski oci i stručnjaci, a to je službeno proglasio i sam koncil koji svoj, vremenski uzeto, prvi dokumenat, Uredbu o sv. bogoslužju, započinje: „Sveti sabor stavlja

sebi za zadaću, da sve više unaprijedi kršćanski život vjernika; da ustanove koje su podvržene promjenama prilagodi potrebama našeg vremena; da promiče što god bi moglo doprinijeti jedinstvu onih koji vjeruju u Krista; i da ojača ono što bi pomoglo sve pozvati u krilo Crkve".

U te je dvije svrhe II vat. sabor dugo zasjedao i nakon velikih debata izdao šesnaest dokumenata od kojih bismo skoro za svaki pojedini mogli reći: da je sabor proglasio samo ovaj dokumenat, ne bi se bio uzalud sastao. Ako pregledamo samo naslove tih 16 dokumenata, na prvi pogled vidimo, da je sabor dao za decenije odlučujuće smjernice čitave crkvene djelatnosti na pastoralnom i ekumenskom polju. Možemo reći, da su to lijekovi koje je Duh Sveti, preko onih koje je postavio da upravljaju Božjom Crkvom, ponudio našem, u mnogočem bolesnom svijetu, i to lijekovi za nutarnju i vanjsku porabu. Ili druga prispodoba: za dugi je period Crkva utanačila svoju nutarnju i vanjsku „politiku", kod čega se, kao i u državi, vidi da je jedna i druga politika posve isprepletena. Tako uz koncilske dokumente koji uglavnom obrađuju nutarnju ili, recimo tako, vanjsku problematiku Crkve imamo i one koji se odnose na njezinu nutarnju i vanjsku djelatnost. Konstitucije o Crkvi, o objavi, o liturgiji; dekreti o istočnim kat. Crkvama, o biskupima, o svećenicima, o odgoju svećenika, o obnovi redovničkog života, o apostolatu lajika; deklaracija o kršćanskom odgoju imaju pred očima Crkvu kao takvu. Konstitucija o Crkvi u sadašnjem svijetu; dekreti o ekumenizmu, o misijskom djelovanju, o sredstvima društvene komunikacije; deklaracije o odnosu Crkve prema nekršć. religijama i o vjerskoj slobodi iznose što i kako želi Crkva dati svijetu u kojemu se nalazi. Međutim, uz osnovnu Konstituciju o Crkvi, na kojoj se temelje jedni i drugi dokumenti, neki od njih po svojem bivstvu i sadržaju obvezuju Crkvu i prema unutra i prema vani. U tom se pogledu posebno ističe *dekret o ekumenizmu*. Već njegov naslov govori, da se Crkva najviše od njega nada, kako će povijest jednom reći, da je II vat. sabor postigao svoj drugi, dakle uz pastoralni i ekumenski cilj. Pravo je, da se najprije njim pozabavimo, jer je, uz Uredbu o Crkvi koju smo barem djelomice prošli i uz Uredbu o bogoslužju koju poznamo i počesmo pomalo provoditi, jedino još taj saborski dokumenat imamo na raspolaganju u hrv. prijevodu („Đakov. Vjesnik" 1965, br. 1) i još s komentarom kard. Bee.

I Postanak i sadržaj dekreta

Bolje ćemo shvatiti značenje, ako se osvrnemo na genezu dekreta.

Prva je vijest o sazivu II vatik. sabora 25. I 1958. izazvala veliko uzbuđenje a skoro zatim i prvo razočaranje. Kako je papa Ivan XXIII govorio o ekumenskom koncilu, mnogi su se prilično naivno ponadali, da će se u Rimu odmah okupiti predstavnici svih kršć. vjeroispovijesti. Međutim, naskoro se vidjelo da je to metodički i stvarno zasad nemoguće. S protestantske se strane prilično glasno govorilo, da sedia gestatoria i okrugli stol pregovaranja ne idu zajedno.

Dalekovidni papa ipak nije htio, da od Duha Sv. nadahnuti mu koncil izgubi svoju drugu komponentu: ekumensku. Bez nje bi se samo pastoralnim odredbama Crkva možda još više zatvorila sama u se i brinula se uglavnom sama za se. A papa je baš htio Crkvu otvoriti sadašnjemu svijetu, u prvom redu onima koji su joj najbliži, i nju usmjeriti prema svijetu, opet najviše prema najbližima. U tu je svrhu iznenadio svijet, nekatolički i možda još više katolički, s dvije svoje odluke: ustanovio je Sekretarijat za sjedinjenje kršćana, izuzeo ga iz bilo koje Kongregacije i izabrao njegove članove izvan dotadanjih rimskih krugova na čelu s kard. Beeom koji se skoro iskazao kao providencijalni homo novus. Svima nam je poznato mnogostrano djelovanje, a može se već reći, i uspjesi tog Sekretarijata (što za ostala dva još nije vidljivo, pa i time odskače važnost i aktuelnost ekumenskog rada). U vezi pak s ovim saborskim dekretom smijemo valjda ustvrditi: ljudski govoreći, da nije bilo ovog Sekretarijata, ne bismo imali ovaj ili barem ne ovakav dekret o ekumenizmu.

Ne manje važna je bila druga papina odluka, da se na sabor kao promatrači pozovu predstavnici svih kršćana i još posebni gosti spomenutog Sekretarijata. Već su na I vatik. sabor bile pozvane, ili barem o njemu obaviještene istočne Crkve, ali znamo s kojim uspjehom. Bila je to prigoda za njihove prilično žučne odgovore. Međutim, između dva se koncila mnogo toga dogodilo (da ne spominjem razna protestantska nastojanja i sastanke za sporazumijevanje među sobom i s drugima, na terenu je osobito bilo vidljivo približavanje katolika i protestanata i njihovo zajedničko trpljenje pod nacizmom, uz to na kat. strani strujanja kao „Una sancta“ pa, u zadnje doba premalo spominjani, velehradski

kongresi i dr.), što je sve, uz osvajajuću jednostavnost i dobrotu Ivana XXIII, učinilo da su se mnogi odazvali i da je broj promatrača sve više rastao. Velika je stvar, što se sa strane svih odijeljenih zajednica slanje promatrača nije smatralo nepoželjnim ustupkom već su, naprotiv, i oni koji nisu slali svoje predstavnike to osjećali kao manjak, više svoj nego li sabora. I tako je ne malo saborskih govornika moglo započeti: Venerati patres conciliares et observatores carissimi. A i oni oci koji promatrače nisu oslovili neprestano su ih imali pred očima. Može se slobodno reći, da se kat. Crkva otvorila svemu kršć. svijetu već održavanjem ovoga sabora naočigled svih kršćana. A spomenuti se Sekretarijat pobrinuo, da se promatrači ne samo na koncilu nego i u posebnim audijencijama kod Sv. Oca osjećaju vrlo ugodno i da aktivno utječu na koncil. Sami su saborskim ocima u poruci, koja je na saboru pročitana 4. XII 1965. („Đakov. Vjesnik" 66, str. 11), izjavili, da „su pratili saborske radove ne samo pažnjom jednog običnog promatrača, nego s osjećajem pravog saučestvovanja". A u svojem govoru istog dana u bazilici sv. Pavla sam papa kazao: „Znadete, braćo, da se naš Opći sabor sam obratio prema vama (promatračima) na mnogo načina: Počevši od poštovanja . . . pa sve do jednodušnog nastojanja da bismo izbjegli svaki izraz koji ne bi bio pun obzira prema vama . . . pa sve do formulacije doktrinalnih i disciplinarnih izraza prikladnih da bi se uklonile smetnje i probile staze duge i ravne koliko je god to moguće, da bismo dali punu vrijednost religioznom kršćanskom nasljeđu koje vi čuvate. Katolička Rimska Crkva posvjedočila je — vi to vidite — svoju dobru volju da vas razumije i da nju razumijete. Ona nije izrekla anatema, nego pozive. Ona nije postavila granice svome čekanju a još manje svojoj bratskoj ponudi da nastavi dijalog koji obvezuje" (ibidem str. 10). Promatrači su naime imali uvida u sve što se davalo u ruke svim saborskim ocima. Još više, opet preko svoga Sekretarijata, iznosili su i svoje primjedbe i želje k pojedinim saborskim shemama i elaboratima. Taj je njihov upliv zasada ostao tajan, ali je i javno zapažen. Nisu, dakako, mogli prodrijeti svi njihovi prijedlozi, ali to sabor nije mogao priuštiti ni jednoj skupini, a još manje kojem pojedincu unutar samoga sabora. Stoga je razumljivo, da se uz više manje oduševljeno primanje raznih saborskih odluka čulo sa strane promatrača i pokoje negodovanje. Koliko je poznato, najzadovoljniji su baš doku-

mentom koji se njih najviše tiče, dekretom o ek. Sigurno se i o njemu može reći: da nije bilo promatrača i njihovog upliva na saborski rad, ne bi naš dekret bio ovakav.

Ne možemo slijediti sve faze i peripetije kroz koje je prošao dekret o ek. Dosta je spomenuti, da je tri puta prerađivan i da su mu još neposredno prije konačnog glasovanja predložene malene preinake s najviše strane. Kad su mnogi saborski oci skromno izjavili, da je za njih ovaj sabor bio velika škola, može se baš na temelju dekreta o ek. reći, da nisu uzalud strpljivo polazili tu školu i da su na kraju prihvaćanjem ovakvog dekreta sjajno položili ekumenski ispit. Malo ih ima, koji su se mogli opravdano nadati, da će rasprave o ekumenizmu i dekret o njemu donijeti više nego je donio. Naprotiv, velika većina ekumenskih radnika s veseljem ističe, da je dekret o ek. nadmašio sva njihova očekivanja.

Prije nego iznesem sadržaj dekreta moram citirati čl. 15 Uredbe o Crkvi. Taj član ne samo da sadrži u jezgri čitav dekret o ek., već tvori i njegovu dogmatsku podlogu, kako je bilo naglašeno i u debati o tom članu (v. komentar D. Maria Midali str. 462). U 2. poglavlju te Uredbe, koje govori o Božjem narodu, poslije nauke o vjernim katolicima slijedi ovaj 15. član o vezama Crkve s nekatoličkim kršćanima: „Crkva zna, da je radi više razloga spojena s onima, koji su kršteni, nose kršćansko ime, a ne ispovijedaju potpunu vjeru ili ne drže jedinstvo zajednice pod Petrovim nasljednikom. Ima mnogih, koji drže u časti Sveto pismo kao pravilo vjere i života i pokazuju iskrenu vjersku revnost, s ljubavlju vjeruju u Boga Oca svemogućega i u Krista Sina Božjega Spasitelja, primili su krštenje, po kojemu se spajaju s Kristom, dapače priznaju i primaju i druge sakramente u svojim Crkvama i crkvenim zajednicama. Mnogi među njima imaju i episkopat, slave Svetu Euharistiju i goje pobožnost prema Djevici Majci Božjoj. K tome se pridružuje zajednica molitava i drugih dobara; dapače neko pravo sjedinjenje u Duhu Svetomu, koji svojom posvećujućom moći i u njima djeluje darovima i milostima, i neke je od njih ojačao sve dotle, da su i krv dali. Tako Krist pobuđuje u svim Kristovim učenicima želju i djelovanje, da se svi, načinom od Krista ustanovljenim, mirno sjedine u jedno stado pod jednim pastirom. Da to postigne, Majka Crkva ne prestaje moliti, nadati se i raditi, i potiče djecu, da se očiste i obnove, da jasnije sine na licu Crkve Kristov znak“.

Kad sam dekret o ek. na početku ističe, da ga sabor donosi „nakon što je objavio nauku o Crkvi", dodajmo ovom 15. čl. par razjašnjenja, da nam budu jasnije finese ekumenskih problema u samom dekretu o ek. Prva rečenica ne izjednačuje sve nekatoličke kršćane pa kaže: s onima (cum illis, a ne: cum omnibus illis, kako je stajalo u prvotnoj shemi). I „zelum apostolicum" popravljen je u općenitiji „z. religiosum". Osim njihova krštenja spomenuta su i „alia sacramenta", a ne „cetera s." (ostali), što bi moglo značiti sve druge sakramente pa i one koje neki kršćani očito nemaju. I njihovo je sjedinjenje u Duhu Svetom pravo, vera coniunctio, ali ipak restringirano: vera quaedam = neko pravo. A kad spominje među njima one koji su za vjeru dali i krv izbjegnut je termin „usque ad martyrium". Sabor nije htio riješiti pitanje, mogu li druge kršć. Crkve imati pravih mučenika, kad neki kat. apostolati to još uvijek niječu, dok su npr. njemački katolici izražavali želju, da se zajedno proglase mučenicima tri kat. svećenika i jedan prot. pastor mučeni zbog vjere od nacista. U tom pogledu dekret o ek. (4 h) ističe: „Pravo je i spasonosno priznati Kristovo bogatstvo i kreposna djela u životu drugih, koji svjedoče za Krista katkada i do prolijevanja krvi" i završava usklikom: „Divan je i velik Bog u djelima svojim". Značajno je još, da čl. 15. Uredbe o Crkvi ne govori o povratku zalutalih, nego spominje sjedinjenje „načinom od Krista ustanovljenim". D. Mario Midali (str. 467) tome dodaje: „Sigurno ne načinom što bi ga podržavale povijesne ambicije, nadmoć duhovne gordosti, želja za ljudskim vladanjem; niti način nadahnut partikularnim probicima ili zasnovan na krhkim taktičnim spletkama. Sve bi to bilo nečasno za oba pregovarača i tvorilo bi opasno popuštanje ili ponizujuće kapitulacije. Jedinstvo se naprotiv ima ostvariti 'načinom od Krista ustanovljenim': to je jedini opći uvjet što sabor smatra da ga apsolutno traže obje strane. On je častan za sve i ne ponizuje nikoga. Kristova naime volja, i na polju ekumenskog dijaloga, ne može poniziti nego samo biti na čast". S katoličke je strane Pavao VI u govoru promatračima 4. XII 1965. autoritativno rekao: „Odustajemo od polemike utemeljene na predrasudama i uvredama i više (!) ne stavljamo na prvo mjesto tašti prestiž" (**Đ. Vj. 66, 10**).

Mjesto da iznosim i parafraziram što sve dekret o ek. sadrži bit će možda najkorisnije da, većinom prema lat.-talij. izdanju, nabrojim podnaslove svih njegovih 24 članova, koji se mogu unijeti i u hrv. izdanje.

Čl. 1. Uvod

I poglavlje: Katolička načela o ekumenizmu

2. Jedinstvo i jedinstvenost (unicitas) Crkve
3. Položaj odijeljene braće prema kat. Crkvi
4. Ekumenizam[1])

II poglavlje: Izvršavanje ekumenizma[2])

5. Nastojanja za uspostavljanje jedinstva
6. Obnova Crkve
7. Obraćenje srca
8. Ekumenska molitva
9. Međusobno bratsko poznavanje
10. Ekumenski odgoj
11. Način kako se ima izražavati i razlagati vjerska nauka[3])
12. Suradnja s odijeljenom braćom

III O Crkvama i crkvenim zajednicama odijeljenima od Apost. Stolice

1. O istočnim Crkvama

13. Glavne vrste nekatoličkih kršćana
14. Posebni mentalitet i povijest istočnjaka
15. Liturgijska i duhovna tradicija istočnjaka
16. Disciplina vlastita istočnjacima
17. Istočnjaci na poseban način obrađuju teologiju
18. Nada da će nestati zida između zapadne i istočne Crkve

2. O odijeljenim Crkvama i crkvenim zajednicama na zapadu

19. Posebne oznake tih zajednica[4])
20. Priznavanje Krista
21. Proučavanje Sv. pisma
22. Sakramentalni život
23. Život s Kristom
24. Završetak

---

1) 4 f Đak. Vj. pravilno: Jer, i ako . . ., a ne: Tako, kako ima pretisak.
2) Đak. Vj.: Ekumenizam na djelu, a pretisak: Praktična primjena načela o ekumenizmu.
3) Tisk. pogr. u 12 r.: ide **s** mjesto **o**.
4) Tisk. pogr.: 6. i 10. r. dva puta pa ga prvi put treba zamijeniti riječima: sebnom srodnošću i nužnim odnosima poradi dugostrajnog ži-.

Ovaj pregled ne želi i ne može nikoga dispensirati od dužnosti da dekret o ek. barem pomnjivo pročita, i ne samo jedamput. Dapače, samo nabrajanje naslova i podnaslova svjedoči koliko se bogatstvo, koliko se načelnih i praktičnih smjernica nalazi u ovo malo stranica dekreta što ga se pročita za dobro pola sata. Samo pročitavši dekret o ek. učinili smo malo, kao ništa. Treba se u nj udupsti, po mogućnosti uz pomoć nekog komentara. Tek kad nas netko upozori, bit će nam jasna važnost i značenje pojedine rečenice, riječi, čak i slova. Da, i slova. Prvotni je naslov I pogl. glasio „De catholici oecumenismi principiis". Opravdano je u debati opaženo, da ne može biti poseban ek. katolički, pravoslavni, protestantski, već da je ispravno govoriti samo o općem kršćanskom ek. ili jednostavno o ek., na kojemu će sva odijeljena braća raditi svaki sa svojih stanovišta, po svojim načelima i mogućnostima u svrhu konačnog sjedinjenja svih u jednu Kristovu Crkvu. I stoga je prvoj riječi dodano slovo s, pa je čitavo poglavlje dobilo tačnije značenje.

Opaziti je slično koliko je mudrosti i ljubavi uliveno u prve dvije riječi dekreta o ek. „Unitatis redintegratio", po kojima se ovaj dekret i naziva. Do Lava XIII prevladavao je među katolicima mentalitet obraćenja drugih (Theol. -prakt. Quartalschrft, Linz, g. 113, str. 330). Dogmatski sasvim ispravno sudilo se ovako: oni koji su otpali od prave vjere (heretici) ili prekinuli jedinstvo s vidljivom glavom (shizmatici) trebaju to uvidjeti i vratiti se u pravu, tj. našu Crkvu. Zasluga je velikog pape Lava XIII i njegovih nasljednika, osobito Benedikta XV, Pija XI i Ivana XXIII, što se na sjedinjenje kršćana s naše strane počelo gledati realnije i kršćanskije. Mjesto povratka i obraćenja govori se o sjedinjenju i zajedničkom uspostavljanju jedinstva. Katolici ne možemo nijekati, da su rastavljena braća sačuvala mnogo od zajedničke Kristove baštine te da i te njihove prvine spadaju u Kristovu baštinu. Kristova je haljina rastrgana i zajedno moramo nastojati da se opet sastavi, da se opet uspostavi ne uniformirana već Kristoformna Crkva. Sve je to naglašeno u izrazu: Unitatis redintegratio = Ponovno uspostavljanje jedinstva, da budemo jedno kao u početku, pa da po tome svijet pozna Krista.

Kad sam spomenuo komentare, neka se nitko ne izgovara, da mu nisu na raspolaganju i da ne zna jezike. Vlč. Kos je preveo i u posebnoj brošurici, zajedno s tekstom dekreta o ek., izdao dva članka, što ih je o dekretu napisao

u „Civiltà cattolica“ posebno kvalificirani komentator, sam kard. Bea pod naslovima „Sadržaj i značenje“ i „Što treba činiti“. U ovom se referatu namjerice nisam osvrtao na te članke u nadi, da će biti braće, koja ih još nemaju, dosta upozoriti na njih.

o. Martin Dr KIRIGIN OSB

PROBLEMATIKA PJEVAČKOG ZBORA U CRKVI

Koncilska uredba o sv. bogoslužju, proglašena 4. XII 1963. označuje novo razdoblje za crkvenu glazbu uopće, a posebno za crkvene pjevačke zborove. Danas — u postkoncilsko doba — kad se provađaju u djelo zaključci koncila, mnogo se raspravlja i polemizira o pitanju zbora u crkvi. Ovo je pitanje vrlo važno. Važno skoro toliko, koliko i samo pitanje glazbe u crkvi, jer je zbor bio i mora biti glavni faktor u crkvenoj glazbi.

Za informaciju naših čitalaca prikazat ću u ovoj raspravici razvoj crkv. zbora od njegovih početaka do danas, onda zbor, kako ga želi II vatikanski sabor, a na kraju ću se osvrnuti i na polemiku u vezi provedbe koncilske uredbe o sudjelovanju puka u liturg. pjevanju.

I. ZBOR OD POČETAKA DO DANAS

U prvim vjekovima crkve ne spominje se zbor kao skupina. Spominje se samo kršćanska zajednica, koja pjeva sama ili naizmjence sa solistom - psaltesom. Tek pri kraju IV vijeka pojavljuju se grupice pjevača, koji stoje na čelu zajednice i predvode pjevanje puka. Od VII. vijeka pa dalje scholae cantorum sastavljene od školovanih pjevača - dječaka i klerika - uistinu su pravi zborovi. Oni podržavaju i vode pjevanje puka, a sami pjevaju teže melodije — specijalno za njih skladane. Odjeveni su u crkveno ruho i nalaze se na čelu zajednice, ispred prezbiterija. Oni izvađaju i polifone skladbe, kad je kasnije polimelodija došla najprije do skromnih, a poslije do najvećih umjetničkih dostignuća.

Nije čudo, da su ovako vrsni pjevači pokazivali želju, da se čuju malo više, nego li je to tražila sama liturgija — bogoslužje cijele kršćanske zajednice. Tako bi oni, najprije u rijetkim zgodama, a onda sve češće i češće, intonirali koju tešku melodiju ondje, gdje je puk pjevao svoju jednostavnu

u „Civiltà cattolica" posebno kvalificirani komentator, sam kard. Bea pod naslovima „Sadržaj i značenje" i „Što treba činiti". U ovom se referatu namjerice nisam osvrtao na te članke u nadi, da će biti braće, koja ih još nemaju, dosta upozoriti na njih.

o. Martin Dr KIRIGIN OSB

PROBLEMATIKA PJEVAČKOG ZBORA U CRKVI

Koncilska uredba o sv. bogoslužju, proglašena 4. XII 1963. označuje novo razdoblje za crkvenu glazbu uopće, a posebno za crkvene pjevačke zborove. Danas — u postkoncilsko doba — kad se provađaju u djelo zaključci koncila, mnogo se raspravlja i polemizira o pitanju zbora u crkvi. Ovo je pitanje vrlo važno. Važno skoro toliko, koliko i samo pitanje glazbe u crkvi, jer je zbor bio i mora biti glavni faktor u crkvenoj glazbi.

Za informaciju naših čitalaca prikazat ću u ovoj raspravici razvoj crkv. zbora od njegovih početaka do danas, onda zbor, kako ga želi II vatikanski sabor, a na kraju ću se osvrnuti i na polemiku u vezi provedbe koncilske uredbe o sudjelovanju puka u liturg. pjevanju.

I. ZBOR OD POČETAKA DO DANAS

U prvim vjekovima crkve ne spominje se zbor kao skupina. Spominje se samo kršćanska zajednica, koja pjeva sama ili naizmjence sa solistom - psaltesom. Tek pri kraju IV vijeka pojavljuju se grupice pjevača, koji stoje na čelu zajednice i predvode pjevanje puka. Od VII. vijeka pa dalje scholae cantorum sastavljene od školovanih pjevača - dječaka i klerika - uistinu su pravi zborovi. Oni podržavaju i vode pjevanje puka, a sami pjevaju teže melodije — specijalno za njih skladane. Odjeveni su u crkveno ruho i nalaze se na čelu zajednice, ispred prezbiterija. Oni izvađaju i polifone skladbe, kad je kasnije polimelodija došla najprije do skromnih, a poslije do najvećih umjetničkih dostignuća.

Nije čudo, da su ovako vrsni pjevači pokazivali želju, da se čuju malo više, nego li je to tražila sama liturgija — bogoslužje cijele kršćanske zajednice. Tako bi oni, najprije u rijetkim zgodama, a onda sve češće i češće, intonirali koju tešku melodiju ondje, gdje je puk pjevao svoju jednostavnu

— a puku je preostajalo, da muči. I konačno je puk potpuno zašutio. Bilo je to u vrijeme, kad je liturgija bila u dekadenci, a muzika na visini. Nastupila je supremacija muzike nad liturgijom, supremacija, koja je trajala sve do naših dana i traje tamo i ovamo još i danas.

Ne smije se reći, da je zbor bio negativan za crkvu i duše vjernika. Posve protivno! Veličanstvena djela crkvene glazbe kroz vjekove su uzdizala i danas uzdižu duše Bogu. Koliki su ljudi ostali gluhi na propovijedi, a osjetili glas Božji i poslušali ga, kad su slušali lijepo i skladno pjevanje svete glazbe. Dakle neosporan je apostolat muzike, i to zbora i zborne muzike!

Ipak nije na mjestu supremacija muzike, pa i najsvetije, nad liturgijom! I nije na mjestu emancipacija pjevača od intimnog sudjelovanja liturgiji, niti je u redu to, da zbor ne bude povezan sa zajednicom vjernika, jer je on dio i važni dio te zajednice.

Kad je koncertni barokni stil zavladao crkvenim korovima, što je trajalo sve do Pija X., odnosno do provedbe njegove reforme, crkveni se je zbor još više udaljio od liturgije i repertoarom, koji je više pristajao u koncertnu dvoranu, nego u crkvu, uistinu djelovao negativno na vjernike. Posve je razumljivo, da se je osjećala potreba, da se zbor, koji nije više bio povezan ni s oltarom, niti sa zajednicom vjernika, premjesti, i to što je moguće dalje od njih. Tako je on došao udno velike lađe, nad glavni ulaz u crkvu. Tu je još bilo i zgodno mjesto za orgulje. Tu se velikom većinom nalazi i danas.

Današnji zborovi, izuzevši zborove velikih bazilika i katedrala u milijunskim gradovima, sastavljeni su od dobrovoljaca, muškaraca i žena, većinom omladine. Regrutirani su dakle iz zajednice vjernika. Repertoar varira prema sposobnostima pjevača. U velikim gradovima lakše je okupiti školovanije pjevače, od kojih su mnogi đaci glazbenih škola ili članovi pjevačkih zborova, te kad dolaze u crkvu, naravno je, da se priključe crkv. zboru. Ovakovi zborovi pjevaju lako i teže skladbe, i to u strogo liturgijskom duhu, ozbiljne i lijepe, a takvih skladbi — na latinskom jeziku — ima u izobilju. To je, kako kaže uredba o sv. bogoslužju, br. 112. „Glazbena baština opće Crkve, blago neprocjenjive vrijednosti".

U manjim mjestima mnogo je teže sa zborom. Možda je to jedan od najtežih problema u našim crkvama. Rješava

ga, kako ko može i pjeva se ono što se može i ne treba biti preveć strog u prosuđivanju ni izvedbe, ni repertoara. Ipak i u manjim mjestima čovjek se namjeri na lijepo pjevanje, ali iza toga uvijek stoji dobar zborovođa i ozbiljan rad.

Jedno pak nedostaje mnogim današnjim zborovima, a to je ostatak ili baština prošlosti. Nedostaje liturgijski osjećaj, svijest, da svaki pjevač ima liturgijsku službu, da on sudjeluje sa euharistijskom žrtvom i da treba da proživi, skupa sa cijelom zajednicom vjernika, tu svetu žrtvu. U nedostatku ove svijesti, pjevači i pjevačice ispjevaju svoje dionice tačno onako, kako bi ih ispjevali u bilo kojoj koncertnoj ili drugoj dvorani ili na društvenoj priredbi, bez obzira na oltar i žrtvu. Vrijeme između pojedinih pjevačkih stavaka, lako da se provede u razgovoru ili čitanju — u najbolju ruku — vjerske štampe, dobivene na ulazu u crkvu, ili ako je zgodno izaći negdje, popuši se jedna ili više cigareta, da se ubije dosada. Iznad ovakovih korova ne lebdi DUH BOŽJI, i koliko god treba pohvaliti zborove i pjevače, koji proživljuju svetu liturgiju, toliko ostalima treba zaželjeti, da poslušaju glas Crkve, izražen u koncilskoj uredbi o sv. bogoslužju.

Mons. Maurice Rigaud, biskup i predsjednik biskupskog komiteta za crkvenu glazbu u Francuskoj ovako slika jedan zbor — kakvih ima i više po svijetu: „Prisustvovao sam u jednoj stranoj zemlji svečanoj misi u prisutnosti jednoga kardinala i više biskupa. Zbor je izveo misu — en musique — (inače ne baš velike vrijednosti), uz pratnju orgulja i orhestra. Ni jedan tekst proprija nije bio otpjevan, niti recitiran. Ni jedan jedini put nije zajednica vjernika (l'assemblée) otvorila usta, niti da zapjeva: Amen. Očito ova assemblèe nije „pjevala misu". Ona je prisustvovala jednom koncertu"[1]) . . . Ovaj zaključak bio bi za naše prilike malo prejak, ali značajan, kad dolazi od biskupa, koji je predsjednik biskupskog komiteta za crkv. glazbu u jednoj velikoj i kulturnoj zemlji, kao što je to Francuska. Zbor budućnosti trebat će svakako da izvrši ozbiljnu reviziju na svom području u svjetlu principa II. vat. koncila, da crkvena muzika može izvršiti svoju liturgijsku funkciju. Tako veli uvaženi muzičar prof. Helmit Hucke.[2])

---

1) La maison — Dieu, Versalles 1965, 84, str. 102.

2) Concilium, Revue international de theol, Paris, 1965, 2, str. 105. — Citat F. Picard-a.

II. ZBOR IZA II VAT. KONCILA

„Liturgijski čin poprima plemenitiji oblik, kad se Božja služba obavlja svečano s pjevanjem, kod koje sudjeluju zaređeni službenici i puk djelatno učestvuje" (Uredba o sv. bogoslužju, br. 113). Ovim riječima koncil izražava ono glavno, što misli o crkv. glazbi i o zboru. Skoro svi komentatori naglašavaju, kako se izražava H. Hucke, da član 113. uredbe, dekretira i smatra sudjelovanje vjernika, kao i pjevača i levita elementima svečane liturgije; da na pr. jedna svečana misa bez sudjelovanja puka u pjevanju, nije više najidealnija forma svečane liturgije, kao što je to bilo, recimo, prije koncila.[3])

Istina je, veli isusovac p. J. Gelineau u članku: Dum supplicat et psallit ecclesia — Le role des chorales,[4]) da je sabor odlučno aludirao na vremena sv. Ivana Krizostoma i sv. Augustina, što se malo po malo zaboravilo još u srednjem vijeku, kad je molitva i davanje hvale u crkvi podrazumijevalo ne samo glasove jedne grupe klera ili pjevača, nego sviju članova kršć. zajednice. U ovoj točki je velika razlika između MOTU PROPRIJA Pija X. i II. Vatikanskoga. Prvi dokumenat traži, da sve melodije, koje ne pjevaju svećenik ili službenici oltara, spadaju na zbor, dok II. Vatikanski, u svojoj definiciji svečane liturgije, spominje i puk. I spominje i traži!

Tumačeći duh obnove pučkoga sudjelovanja, spomenuti francuski biskup mons. Rigaud kaže: Ne pjeva se misa za to, da se izvede neka lijepa muzika... Nije nedjeljna skupština vjernika jedan zbor artista i esteta. Na misi kršćenici nisu na koncertu ni u teatru. Oni su na molitvi puk Božji, koji mora da aktivno odgovara na riječ i ljubav svoga Gospodina.[5]) Razvijajući ovu misao, u svom predavanju: Die Aufgabe des Sängerchores, na kongresu crkv. glazbe u Fribourgu (22—28. VIII 1965.), njemački skladatelj i dirigent Speyerske katedrale E. Quack ovako se izražava: Zbor u službi Božjoj ne može se uspoređivati sa jednim koncertnim zborom, koji stoji pred publikom da je zabavlja. On je nasuprot član zajednice i kao takav usko vezan s njome i s njom pjeva i saobraća. Ovo mora naći izražaj u njegovoj funkciji, u onomu, što on pjeva i čini, kao i u mjestu, na kome će on stati u crkvi (lokacija kora). Mjesto za pjevače

3) Ibid. str. 103.
4) Ibid. str. 60.
5) La maison — Dieu 84, str. 98.

treba da se izabere na način, da oni zaista budu povezani sa zajednicom vjernika.[6]) — Belgijski kanonik i direktor glazbenog instituta u Louvainu u Belgiji J. Joris, predavač na istom kongresu u Fribourgu, razvija istu misao: Danas — u potražnji za „živom liturgijom za žive ljude“, kult odbija bilo čiju invaziju: vremena su se izmijenila, trijumfalizam kao projekcija kulta jedne društvene klase — ideal liturgije protkane veličanstvom i sjajem, mora iščeznuti na taj način, da nijemo i obzirno prisustvovanje prizoru anticipiranog raja, zamijeni bratska gozba, euharističko veselje, gdje čovjek susreta svoga brata i u njemu Gospodina.[7])

Imajući u vidu sve ovo, J. Gelineau ipak upozorava: Potcijeniti ulogu zbora u liturgiji, značilo bi iznevjeriti se obnovi liturgije. Bila bi velika pogreška isticati kao ideal liturgijskog svetkovanja jednu zajednicu, u kojoj pjeva sav puk, a zbor bi se smatrao suvišnim i beskorisnim. Treba imati u vidu:

1) da je sa strane liturgijskog svetkovanja zbor normalni organ pjevanja u zajednici;

2) da on igra vrlo važnu ulogu u pjevanju puka;

3) da će u himnodičkoj evoluciji, koja će sigurno doći u budućnosti, zbor čuvati tradiciju i njezin duh, ne da okameni (fosilizira) glazbena djela, nego da ih oživljava.[8])

Listajući svjetsku liturgijsku štampu, praktično ovako izgleda uloga zbora iza II. Vatikanskoga:

1. Zbor ima vodeću ulogu u pjevanju zajednice. On je vodi i podržava.

On je učitelj pjevanja kršć. puka. On odgovara skupa s pukom na pozive i pozdrave svećenika, đakona ili psalmiste.

2. Naizmjence s pukom pjeva neke dijelove bogoslužja, kao ordinarium mise, psalme i himne na večernjoj ili povečernjoj pobožnosti.

3. Sam pjeva teže stvari, osobito sa područja propriuma (promjenjivi dijelovi mise), pa to bilo po gregorijanskoj melodiji ili u višeglasju.

Izmjenično pjevanje zbora i puka, osobito u misnom ordinariju glavno je poprište zajedničkog nastupa zbora i puka. Kod zaziva GOSPODINE SMILUJ SE, najljepše je,

6) IX. Conference, str. 4.
7) Joris: La place de la musique . . . dans la liturgie, str. 2.
8) L., C. str. 60.

kad zbor pjeva prvi zaziv, puk drugi, a treći skupa zbor i puk. Tako u SLAVI i VJEROVANJU redovito će se izmjenjivati zbor i puk, a na nekim mjestma, kao na pr. SMILUJ NAM SE, U SLAVI BOGA OCA — AMEN, dobro će doći, ako pjevaju skupa . . . u SVET, pošto je on nastavak prefacije u velikoj euharističnoj molitvi, naravno je, da ga pjeva cijela zajednica (direktive njemačkih biskupa), ali nije zabranjeno, da ga se pjeva i naizmjence, a da zbor u svečanijoj obradi — eventualno — zapjeva HOSANA . . . JAGANJČE BOŽJI može se pjevati tako, da prvi dio pjeva zbor a drugi dio (smiluj nam se) odgovara puk, ili cijeli zaziv pjeva zbor, drugi puk, a treći skupa.

Pošto su do sada glazbenici skladali mise po starom načinu samo za zbor, dolazi pitanje repertoara. Važno i delikatno pitanje. Nije tako lako stvoriti novi repertoar, a niti spremiti „u muzej" djela velikih majstora, djela, koja su do sada tako dostojanstveno pružala umjetničko ruho svetim obredima. Ipak pred nama su principi, koje je iznio jedan, do sad najveći i najvažniji, ekumenski koncil Crkve. Musica sacra, veli u citiranom članku H. Hucke, nalazi se pred ovim principima, da ih prouči i da podvrgne kritičkom ispitu svoju praksu, svoje probleme, svoju funkciju i svoj repertoar. Među ostalim ona će morati da ispita, jesu li i u kojoj mjeri na pr. mise Mozarta i Palestrine takve, da se slažu sa principima i direktivama izraženim u konstituciji o sv. liturgiji . . . Životno pitanje za svetu glazbu nije u tome, da ona pod svaku cijenu sačuva svoju baštinu, nego u tome da svaki njezin komad (skladba) nađe svoju realnu funkciju u liturgiji.[9])

Možda će na sve ovo neko samo slegnuti ramenima i kopljem u ledinu, te mirno nastaviti sve po staromu, prema onoj: Crkvo moja, ti govori tako, a mi ćemo raditi ovako . . . Razumije se u uvjerenju, da se ne može ništa učiniti. Poteškoće jesu negdje veće, negdje manje, a negdje izgledaju baš nesavladive. Stoji ipak činjenica, da inteligentan i metodički pastoralni rad donosi uvijek uspjehe, često i neočekivane. Ovdje dolazi u obzir liturgijska katekeza za pjevače i puk. Treba uvjeriti i pjevače i ostale vjernike, da je aktivno sudjelovanje u sv. bogoslužju cijele zajednice ne toliko zapovijed Crkve, nego ono što nam baš treba — životna potreba — nama pojedincima, našim dušama i nama kao zajednici Kristove braće. Ovdje treba radnika u Božjem

9) L. C. str. 105.

vinogradu! I to sada odmah. Početi pripravljati teren. Odrediti odmah polaznu tačku, imajući pred očima možda daleki cilj. Neko će trebati da počne tu, gdje smo mi sada. Ako se mi izmičemo, uspjeh će zakasniti, ali će doći, kad na naša mjesta dođu valjaniji ljudi. Uostalom ne mora se nerazborito žuriti. Ako se ne može odmah doći na to, da puk skupa sa zborom pjeva ordinarij, mogu skupa pjevati odgovore, molitvu vjernika i Oče naš, a onda će se ići s te polazne tačke i dalje. Važno je sačuvati i dalje odgajati osjećaj duhovnog jedinstva između zbora, kao voditelja pjevanja, i puka, koji će se polako uklopiti u skupno pjevanje.

Ovdje bih želio upraviti jednu molbu na svećenike, časne sestre i ostale, koji vode pjevanje po našim župama i crkvama. Mnogi imaju velikih uspjeha na ovom polju i bilo bi dobro, da te uspjehe, u kratkim dopisima saopće uredništvu SLUŽBE BOŽJE. Exempla trahunt - primjeri potiču da se slično radi. Naučit ćemo mnogo toga jedni od drugih. Kad vidimo, kako se radi u jednoj župi, možda i u težim okolnostima, nego li su naše, možda će nam pasti na pamet ona sv. Augustina: Si hi et hae . . . ako mogu ovi i ove, zašto ne bi mogao ti Augustine?

III. NESPORAZUMI I POLEMIKE

Došlo mi je do ruke nekoliko brojeva povremenoga glasila iz Rima: Capella Sistina, te međunarodnog glasila za crkvenu muziku Musicae s. ministerium, a pratim redovito glasilo njemačkog cecilijanskog pokreta: Musica sacra iz Köln-a. U tim revijama, osobito u dvije prve vodi se, dosta oštra borba protiv načina, kojim se provodi sudjelovanje puka u liturgijskom pjevanju. Protiv same koncilske uredbe niko se i ne usuđiva pisati, a uostalom uredba na više mjesta ističe crkvene zborove, škole pjevača i blago svete glazbe, pa se predstavnici konzervativne struje i pozivlju na samu uredbu.

Glavna tačka, koju oni ističu jest: Ako će puk pjevati, na pr. ordinarij, nosi se zboru ono što je glavno i zbor odlazi u pozadinu. U jednomu naslovu članka pita se: Trebamo li mi još crkvene zborove? . . . Onda pitanje umjetnosti. Što možemo očekivati od puka u glazbenoj umjetnosti? Zar ćemo pasti na priprostu muziku mi, koji smo po našim bazilikama slušali klasična djela velikih majstora? . . Kako se može puk uopće naučiti da skupno pjeva lijepo i

skladno, a mi se toliko mučimo oko izvježbanih pjevača, da nešto lijepo izvedemo?... Suradnja puka može biti u liturgiji i onda ako puk samo sluša, kao što gledaoci u kazalištu i te kako sudjeluju suosjećanjem i pažnjom, samo šutke promatrajući kazališne aktere. Tako puk sudjeluje i u liturgijskom pjevanju, kad sluša pjevanje izvježbanog zbora.

U pitanju je i financijalna strana mnogih živućih glazbenika, jer njihove liturgijske skladbe treba preudesiti za pjevanje zbora - puka, ili potpuno nove skladati i tiskati, a to predstavlja veliko pitanje financija.

Predstavnici ove, recimo, visoke muzike, učinili su i predstavke i žalbe na najviše forume crkve i ponovno se tuže na turanje crkvene muzike u dekadencu. Da bude jasnije sve ovo, navodim ovdje u prevodu izvadak iz predavanja Lucijana Borello: I canti dell'Assemblea (Pjevanje zajednice): Naši prijatelji muzicisti vode oštru kampanju protiv nekih pravih ili navodnih abuzusa koje prave neki zagovornici pučkog crkvenog pjevanja, jer uvađaju u crkvu pjevanje, koje muzički nema ništa umjetničkoga.

Na ovo ćemo odgovoriti: Čuvajmo se od dviju skrajnosti. Prije svega ne smijemo prosuđivati jednu pjesmu samo na temelju njezine unutrašnje umjetničke vrijednosti, jer ta pjesma treba da bude i sa strane funkcionalne vrijednosti ocijenjena. Pjevanje mora izvršiti funkciju u okviru jednoga obreda pa ako ovo pjevanje treba da sjedini glasove, a sa glasovima i srca i duše vjernika, može ne biti na umjetničkoj visini, a jednako postiže svoju svrhu. Druga skrajnost, u koju se ne smije pasti, jest, ako bi se bilo kakva melodija, kad je puk lako nauči, radi toga smatrala dobrom. U opasnosti smo onda da padnemo u banalnost i vulgarnost.

Ovdje govorimo samo o pučkom pjevanju, o pjevanju zajednice vjernika. Ne ulazimo u delikatno polje zborova, polifonije itd. Tu se radi o pjevanju, koje ima pravo da postoji i koje koncilska uredba pripušta sa nekim rezervama.

Treba izbjegavati na ovom području svaki naprešan sud, imajući na pameti činjenicu, da crkve, koje imaju najbolje kapele i zborove, kao što su Njemačka i Holandija, baš one imaju najrazvijenije pučko pjevanje. Razvijanje pučkoga pjevanja doprinosi razvijanju umjetničkog osjećanja vjernika, od kojih se i regrutiraju naši zborovi. Naše polifonske mise ne zanimaju više naše vjernike, jer oni ne-

maju muzičkog odgoja, a treba im ga pružiti i preko pučkog pjevanja. (Rivista di pastorale liturgica, Brescia, Vi. 1965. str. 357—8. Mi se nalazimo na početku novoga vijeka u crkvenoj glazbi. Mnogo toga neće nam biti odmah posve jasno. Kad shvatimo, što to znači dijalog ljubavi sve braće oko stola Kristova, dijalog, u kome svi uzvanici (kler, pjevači - zbor i pjevači - puk) imaju svoje mjesto i svoju službu, onda ćemo priznati, da je preko koncila progovorio Duh sveti.

Završit ću sa riječima Pavla VI. upravljenim jednoj grupi vjernika dne 14. I 1965.: Predragi sinovi i kćeri! Čut ćete često u ovom periodu govor o sv. Liturgiji, čut ćete različne glasove i različne teme, ali sve se tiču nove Konstitucije ekumenskoga Koncila i Instrukcije, koja počinje postepenim provađanjem . . . Dobro je, da se svrati pozornost na to, da je autoritet Crkve onaj, koji to hoće, koji to provađa i podžiže ovu novu vatru molitve . . . Za shvatiti ovaj duhovni napredak i da možemo uživati željene plodove, morat ćemo svi modificirati dosadašnji mentalitet, koji se je formirao oko svetog obreda i religiozne prakse, osobito kad mislimo, da je obred samo vršenje vanjskih čina i da praksa ne traži nego samo pasivnu i rastresenu prisutnost. Treba računati time, da se je nova duhovna pedagogija rodila u koncilu i da je ona velika novost; i mi ne oklijevamo, da budemo najprije učenici, a onda nosioci molitve, koja započinje. Može se dati, da reforme krenu u drage običaje, a možda običaje dostojne poštovanja; može se dati da reforme zahtjevaju koju žrtvu ne baš ugodnu; ali moramo biti spremni i imajmo pouzdanje. Religiozni i duhovni plan, koji nam otvara nova liturgijska konstitucija, divan je po dubini i autentičnosti nauke, po razumnosti kršćanske logike, po čistoći i bogatstvu obrednih i umjetničkih elemenata, koji odgovaraju ćudi i potrebama modernog čovjeka. Tu je autoritet Crkve, koji tako naučava i koji tako ocjenjuje ispravnost reforme, u pastoralnom nastojanju, da ukrijepi u dušama vjeru i ljubav prema Kristu i vjerski osjećaj u našem svijetu. (Rivista di pastorale liturgica, Febbraio 1965, str. 263).

Dr. fra Ivan GLIBOTIĆ

Da bi se upoznalo Boga, treba upoznati čovjeka.

Pavao VI

SUSRET S KATOLIČKOM FRANCUSKOM

Iskreno priznajem, da sam zadnjih godina — ovih saborskih osobito — bio teško razočaran u francuskom katolicizmu.

Nekada smo svi mi u njemu gledali nešto kao kulminaciju autentičnog, čitavim srcem prihvaćenog i duboko doživljavanog kršćanstva: kršćanstva sa stopostotnom nadnaravnom orijentacijom; kršćanstva puna skoro karizmatičkog zanosa i radikalizma; kršćanstva, koje je zauvijek obračunalo sa sumnjama i skepsom savremene dekularizovane, lajicističke i naturalističke kulture i opredijelilo se neopozivo za nadsvijet i za vjeru, za Krista i za Evanđelje, za moralni ascetizam.

Nije taj francuski katolicizam izvana bio onako organiziran kao njemački, ali bio je, mislili smo, do kraja integralističan i sav ponesen specifično kršćanskim shvaćanjem svijeta i života.

Kao hladan tuš pale su po meni prve pouzdanije informacije o novim tendencijama, koje su se, iza drugog svjetskog rata, stale u njemu nazirati, a za koje smo mi, na istoku, doznavali isprva samo nejasno i sporadično, a onda osobito sa otvorenim nastupom „progresizma" i „slobode" na sceni II. vatikanskog sabora i oko njega, sve konkretnije i, nažalost, sve dokumentiranije. Bili su to već pozitivni materijali i izvorna literatura, koja nam je dolazila u ruku. Najednom su „Francuzi" bili postali protagonisti ideja i pokreta, za koje je svakomu, tko je bio ortodoksno teološki školovan i odgajan u duhu crkvenih predaja, moralo biti jasno, da ne vode k dobru i da nijesu nikli iz izvora prave i nepatvorene crkvenosti. Pred nekim je stvarima čovjek naprosto morao da iskolači oči od čuda. Počeli su tražiti građansko pravo u Crkvi za moderne filozofije, pa i za freudizam i eksistencijalizam. Stali su u teologiju unositi relativističke, subjektivističke i evolucionističke ideje i oduševljavati se za suvremeni humanizam i progres. Izlazili su sa sugestijama za licenciranje novoga morala i modnih običaja: pa i onih, koji vrlo drastično odudaraju od kršćanskih i evanđeoskih maksima. Bilo je i više manje otvorenog koketiranja sa „moralom situacije". Na veliko se kritizirala stara kršćanska asceza, kako su je kroz vjekove složno prakticirali sveci. Diralo se i u sakramentalnu praksu: čitali smo kritike i na račun nedjeljne dužnosti, obvezatne i integralne ispovijedi, česte pričesti, crkvenih zapovijedi u prin-

cipu. Tražila se neomeđena sloboda mišljenja i kritike i u vjersko-moralnim stvarima. U diskusiju je bio povučen i svećenički celibat. Sve češće slušali su se glasovi i za „decentralizaciju Crkve“, suživanje papinske vlasti, vraćanje na sistem nacionalnih crkvi. I u vanjskoj crkvenoj disciplini forsirale su se, na mnogo strana, „reforme“, koje su, u najmanju ruku, bile preuranjene i zaudarale po ekstremizmu i problematičnosti. Nijesu nas uvijek puno edificirali — pobožnošću i svećeničkom decentnošću — ni mnogi svećenički turisti iz Francuske po našim sakristijama, iako smo se, s pravom, tješili, da se i drugdje svećenici, koji puno putuju, rijetko posvećuju i da nijesu, obično, najbolji ni najpobožniji. A da parada bude potpuna, zastavu su u tim novim strujanjima nosile nekada i ugledne katoličke i svećeničke revije, pa i članovi nekih renomiranih redovničkih zajednica. I na nedavnom crkvenom saboru govorili su neki ljudi iz francuskog kulturnog kruga, u najmanju ruku, i previše senzacionalistički, i previše slobodno. Sam se je papa Pavao VI u jednoj svojoj poruci francuskim katolicima morao potužiti, da neki od njih idu predaleko u „novostima“ i „reformama“. A kad se Papa, u ovakvim, javnim, dokumentima, tuži, moraju za to postojati objektivni i krupni razlozi.

Sve me je to zbunjivalo. I sve mi je to izgledalo kao paradokson. Netko će, danas-sutra, tu pojavu ipak ozbiljnije analizirati i dijagnosticirati: bilo je jedino, što sam sâm sebi znao reći na utjehu. Netko, tko bolje poznaje prilike u Francuskoj. Je li to po onoj: „Les extrêmes se touchent“? Je li to još jedna, nepredviđena, elementarna provala nemirnog galskog duha? Ili je to reincidencija, recidiv, u još uvijek neprevladani, iako latentni, galikanizam, u racionalizam enciklopedista, u nesređeni i indiskretni žar „Sillon-a“? Ili je, možda, naprosto posljedica današnjeg, toliko zaraznog i sugestivnog, znanstvenog, tehničkog i privrednog progresa s njegovim naivnim vjerovanjem u neograničene kapacitete ljudskoga uma i beskrajno široke dimenzije ljudske humanosti?

Pa ipak, objašnjenje je došlo. I ja sada ovdje sve to spominjem samo kao uvod u jedan konkretan osobni doživljaj, koji mi je dobrim dijelom riješio problem i opet me izmirio sa katoličkom Francuskom.

Najavili su mi, jednoga prijepodneva ljetos, posjet „nekih sestara Francuskinja“. Šta ću? Reda ih je primiti.

I primio sam ih. Ali da se nijesam malo i ženirao, jesam. Ne znam ja tako dobro francuski, da bih mogao s njima konverzirati: pravo i na ravnoj nozi. Na sreću, baš se je kod mene u onaj čas našao i jedan svećenik iz Dalmacije, doktor i profesor. Pomagat će mi, kad zapnem.

Međutim, sve je ispalo puno ljepše, nego što sam mislio. Unišle su mi u sobu dvije redovnice, skromne i čedno nasmiješene. Ništa na njima nije bilo od francuske gordosti, ni od „gloire française". Izgledale su kao dvije pastirice, negdje sa istoka. Obuvene su bile u prašne sandale, najprostije izrade: onako nekako, kako smo to viđali na siromašnijim ženama i djevojkama u oba svjetska rata, u vrijeme najteže oskudice. Na glavi im je bio obični „rubac", ispod kojega su im oko sljepočica provirivale podrezane kose, glatke i bez uvojaka: kod jedne plave, galske, kod druge više crne. Odmah sam primijetio, i pred njima, da ona crna izgleda, kao da je „naše gore list". Tamnoputa, smeđooka, s licem zdrave seljačke djevojke, negdje iz planina. Ali nasmiješena je i naravna bila i ona druga, gracilnija, „galkinja". Pamučni su im čarapi bili najobičniji i najprostiji, što se mogu danas još dobiti u trgovinama, a od odjeće vidjelo se na njima samo nešto kao sivo-smeđi „balon", ali pomalo već star i pogužvan.

Gost i ja pokušali smo s njima, ujedinjenim silama, francuski. A one su se opet meni na iznenađenje, obadvije, trudile da govore hrvatski. Natucale su i one. No bilo je odmah očito, da su naš jezik učile. I kod njih je to išlo polako, ali uglavnom ipak korektno i po pravilima. Jedna su drugoj pomagale.

Rekle su, da pripadaju „Družbi Malih Isusovih sestara" poznatog novovjekog saharskog misionara i pustinjaka, negdašnjeg francuskog plemića i konjaničkog časnika, p. Charles-a de Foucauld-a (1858—1916). U Sarajevo su se slučajno navratile: okasnio im vlak, pa su izgubile direktnu vezu sa Mostarom. Pokazivale su mi i, skupinske fotografije iz svojih kuća po raznim dijelovima svijeta, iz jednog albuma, što su ga nosile sa sobom. Djeluju, kažu, isključivo među skrajnjom sirotinjom, osobito po nekatoličkim, nekršćanskim, islamskim i „poganskim", misijskim krajevima. Rad ruku i skrajnje siromaštvo — u stilu malih ljudi, među kojima žive — to je glavni princip njihove Družbe.

Razgledajući fotografije opazio sam, da i muški i ženski ogranak Družbe — postoje naime, s analognom zadaćom i

načinom života, i „Mala Isusova braća“ — nosi na prsima uvezen križ. „A vi nemate križa“, dobacio sam upitno. Odgrnule su, obadvije, balon na prsima. Nosile su ga i one: samo, vele, svjetovali su im, da ga na putu prikriju. Ali, kakav je to bio križ! Našiven od neke crne krpe. A na haljini, koja nije bila ništa drugo nego duga tunika, košulja, s pojasom: sve od najobičnijeg, jeftinog, platna. „Basme“, rekli bismo mi u Bosni, turcizmom. „Klota“, rekli bi stručni poznavači moderne tekstilne robe.

Odmah sam ih zavolio: u toj njihovoj evanđeoskoj priprostosti i siromaštvu. Odmah su mi imponirale. Mislim, da ni sv. Franjo nije bio puno drukčije obukao sv. Klaru, kad joj je davao tonzuru. Ne može žensko nositi na sebi vreće, — previše bi to bilo protiv ženske naravi — ali gizdavim neće nitko nazvati odijela tih djevojaka. Ovako se na istoku, očito, nose najsiromašnije žene iz puka i ispod šatora.

Zašto ne bi i k nama došle, upitao sam ih. O, htjele bi one, vele. Imaju veliku želju. Osobito ih privlači Makedonija, Kosmet i ciganska naselja. Ali, ne mogu dobiti dozvole za trajno naseljenje. No zato svake godine dolaze sa turističkom putnicom. I uče naš jezik u svojim francuskim zavodima. A druge sestre uče opet druge jezike: već prema tome, u koji se kraj spremaju. Očekuju, da im se u Družbu javi i koja djevojka iz naših strana: odmah bi onda išlo lakše s prvom kućom.

Nijesam se mogao uzdržati, pa sam im odmah pokazao svoju ljutnju na njihove ljude. Mi smo nekada gledali u Francusku kao u kulu pravovjerja i katolicizma, a kakve se ovo sada ideje i prijedlozi čuju iz usta njihovih zemljaka!

Branile su — čedno i uz smiješak — svoj narod i svoju zemlju. Tko ne bi branio ono, što voli! Živi, veli „galkinja“, i danas u Francuskoj stari duh. Ali vremena su krize. I kod njih se, kao i drugdje, osjećaju i sukobljuju dva pravca, dvije struje. No sve će to opet doći na svoje mjesto i u pravu kolotečinu.

Vjerovao sam im. Ne samo, što sam, baš onih dana, čitao i slušao o demonstracijama pred francuskim crkvama protiv „progresizma“, nego, još više, što je preda mnom u onaj čas stajao, živ, najuvjerljiviji dokumenat za tu tezu.

Pa, ovo je, kako one žive, autentično Evanđelje. I radikalno Evanđelje. I životvorno Evanđelje. Tko će njima kazati, da su iznevjerile Betlehem, Nazaret, Kalvariju, propovijed sa gore o osam blaženstva?

I odviše je jasno, da u De Gaulle-ovoj Francuskoj, u kojoj svaki četvrti čovjek ima automobil, ove dvije, očito školovane, djevojke nijesu jedine ostale u nemogućnosti, da sebi kupe cipele i elegantne kožnate torbice — njihove su bile izlizane i od plastike — ili da dadnu ondulirati kosu. Tko o svom trošku može doputovati u Jugoslaviju, može sebi kupiti i cipele.

A, eto, one idu naokolo u odjeći, kakvu na zapadu možda nose samo još prosjaci, ali kakvu zato u Aziji i Africi nose — ili ne nose — milijarde. Hoće da budu kao te siromašne, gole i bose, milijarde. I kao njihov siromašni Prijatelj i Spasitelj iz Nazareta. Da žive i rade kao i te milijarde. Samo da im se mognu približiti i da im mognu pokazati, kako se i u sirotinji može biti dobar i sretan. I da ih mognu uvjeriti, da i njih Bog ljubi, i da cijeni njihove suze. I da svi ljudi nijesu vukovi. Da nije vuk nitko, tko je Boga primio u svoje srce. Da je svatko takav dobar i veseo. Svakome dobar. I dalekoj braći nepoznata jezika i tuđih običaja!

Kasnije su mi poslale — ni danas ne znam, kako ni po kome — i jedan životopis Charles-a Foucauld-a od Michel-a Carrouges-a: „Editions de Centurion"; 17, rue Jean Goujon, Paris). Ima u njemu informacija i o njihovoj Družbi. Svagdje su siromašni; svagdje se bave najnižim poslovima; svagdje žive (u malim, obiteljskim, „sestrinstvima", a muškarci „bratstvima") s malim svijetom: u dekristijaniziranim radničko-proletarijatskim četvrtima, u velegradskim „slumovima", s raseljenim licima, s narodnim manjinama, u nerazvijenim zemljama, pa i među nomadima i parijama. U 45 ih već zemalja na svijetu ima. I iz svih se narodnosti novače. Ima ih i iz Španjolske, i iz Italije, i iz Kanade, i iz Japana i Kine, i iz Vijetnama, i iz Sirije, i iz Konga, Kameruna i Ruande. Ljubavlju i primjerom propovijedaju Evanđelje malenima. Prije svega ljubavlju i primjerom. Pod parolom: ljubav, bratstvo, siromaštvo. Hoće, da ljudi u njima osjete Boga i njegovu prisutnost u svijetu. A takvi ljudi nijesu, ne boj se, modernisti. Tko je za poniznost i pokoru, on je i za čistoću, i za molitvu, i za sakramente,

i za Gospu, i za Crkvu. Tko je u stanju da plemenito ignorira zemaljštinu, on je zreo za Kraljevstvo nebesko. Njegovo je (Mat. 5, 3.; Luk. 6, 20.).

Odmah sam se iza toga izmirio sa Francuskom. Bog mi je dao lekciju kao Joni pod bršljanom (Jon. 4, 1—11.) i kao Iliji na Horebu pod smrekom (III. Kralj. 19, 3—18.). Gdje još ima ovakvih ljudi i ovakvih akcija, ima i evanđeoskog duha; ima i evanđeoske vitalnosti. To su autentični baštinici sv. Genoveve, i sv. Ljudevita, i sv. Bernarda, i sv. Ivane Arške, i sv. Franje Saleškog, i sv. Vinka, i sv. Ivana Vianney-a, i sv. Terezije od Djeteta Isusa. I Fenelona, i Pascala, i Ozanama, i L. Veuilotta. A oni su drugi došli, ali će i proći. Kao svaki nasad, kojega nije nasadio Otac (Mat. 15, 13.). „Pustite ih! Slijepci su i vođe slijepcima!" (Mat. 15, 14).

Dr Čedomil ČEKADA

CRKVA TREBA I DOBRIH SVEĆENIKA

Bog je među ostalima podigao u Crkvi dva posebna sistema duhovnosti: franjevački i ignacijanski. Ne ulazim ovdje u sve pojedinačne značajke tih sistema. Samo da istaknem jednu značajku.

Kad je sveti Franjo osnovao svoj Red, postavio je ideal, visok a možda i previsok ideal, gotovo nedostiživ ideal. Sami su kardinali zajedno s Papom Inocentom III smatrali da je taj ideal nedostiživ za slabe ljude.

Ali kad je oko sebe okupio ljude koji će stremiti prema tom idealu, Franjo je postao toliko obziran i popustljiv da bismo rekli da je svojom popustljivošću upravo potkopao same temelje na kojima je sagradio svoj Red. On je napr. ne samo trpio pravi antipod svoga duha u bratu Iliji, nego je upravo tog brata postavio za vrhovnog poglavara svog reda.

To je talijanska širokogrudnost franjevaštva: težiti za visokim idealima, ali računati s ljudskim slabostima i sa zemaljskom stvarnošću.

Za razliku tome sveti je Ignacije bio Španjolac. U njemu je zato progovorila španjolska krv i iz njega je dahnuo u svijet španjolski duh: duh krajnosti i ekstremizma. Franjevački red najbolje zna što je španjolski ekstremizam po sv. Petru Alkantarskom. Zgodno je rekao jedan poznati isusovac: Isusovac mora biti ili Lojola ili nije ništa. Aut

i za Gospu, i za Crkvu. Tko je u stanju da plemenito ignorira zemaljštinu, on je zreo za Kraljevstvo nebesko. Njegovo je (Mat. 5, 3.; Luk. 6, 20.).

Odmah sam se iza toga izmirio sa Francuskom. Bog mi je dao lekciju kao Joni pod bršljanom (Jon. 4, 1—11.) i kao Iliji na Horebu pod smrekom (III. Kralj. 19, 3—18.). Gdje još ima ovakvih ljudi i ovakvih akcija, ima i evanđeoskog duha; ima i evanđeoske vitalnosti. To su autentični baštinici sv. Genoveve, i sv. Ljudevita, i sv. Bernarda, i sv. Ivane Arške, i sv. Franje Saleškog, i sv. Vinka, i sv. Ivana Vianney-a, i sv. Terezije od Djeteta Isusa. I Fenelona, i Pascala, i Ozanama, i L. Veuilotta. A oni su drugi došli, ali će i proći. Kao svaki nasad, kojega nije nasadio Otac (Mat. 15, 13.). „Pustite ih! Slijepci su i vođe slijepcima!" (Mat. 15, 14).

Dr Čedomil ČEKADA

CRKVA TREBA I DOBRIH SVEĆENIKA

Bog je među ostalima podigao u Crkvi dva posebna sistema duhovnosti: franjevački i ignacijanski. Ne ulazim ovdje u sve pojedinačne značajke tih sistema. Samo da istaknem jednu značajku.

Kad je sveti Franjo osnovao svoj Red, postavio je ideal, visok a možda i previsok ideal, gotovo nedostiživ ideal. Sami su kardinali zajedno s Papom Inocentom III smatrali da je taj ideal nedostiživ za slabe ljude.

Ali kad je oko sebe okupio ljude koji će stremiti prema tom idealu, Franjo je postao toliko obziran i popustljiv da bismo rekli da je svojom popustljivošću upravo potkopao same temelje na kojima je sagradio svoj Red. On je napr. ne samo trpio pravi antipod svoga duha u bratu Iliji, nego je upravo tog brata postavio za vrhovnog poglavara svog reda.

To je talijanska širokogrudnost franjevaštva: težiti za visokim idealima, ali računati s ljudskim slabostima i sa zemaljskom stvarnošću.

Za razliku tome sveti je Ignacije bio Španjolac. U njemu je zato progovorila španjolska krv i iz njega je dahnuo u svijet španjolski duh: duh krajnosti i ekstremizma. Franjevački red najbolje zna što je španjolski ekstremizam po sv. Petru Alkantarskom. Zgodno je rekao jedan poznati isusovac: Isusovac mora biti ili Lojola ili nije ništa. Aut

Loyola aut nihil. To je zahtjev i odgoj svetog Ignacija. On želi stvoriti herojske vojnike Krista Kralja, kakav je bio on sam. On želi stvoriti svece. Njemu zato nije dosta da netko samo teži za svetošću i nastoji oko svetosti. On mora postati i biti svetac.

Doduše i Ignacije znade da ne može sve ljude povesti tako visoko kako on želi. Za te je dosta, ako ostanu kod prve njegove sedmice: kod puta čišćenja i kod straha od pakla. Ali kod svojih sinova i svojih pravih sljedbenika on se time nikako ne zadovoljava. Oni moraju životno proći sve četiri sedmice i tako postati Lojola, što je bio sam sv. Ignacije. Ignacijevska zato duhovnost ide za tim da stvori elitu.

* * *

Ignacijevska duhovnost dominira i daje ton posljednjim stoljećima Crkve. Ona je stvorila — moramo priznati — mnoge svece. A to je i jasno, jer stvaranje elite znači stvaranje svetaca.

Ta je duhovnost napose prodrla u odgoj klera. I ona je odgojila mnoge svećenike svece.

Ta duhovnost danas sve više izdiže ideal svećenika kao sveca. U tom ima svoje duboke teološke temelje. To je istaknuto i na posljednjem Saboru.

No ta duhovnost sve više podiže zahtjev da svaki svećenik mora biti svetac, da je svećenik i svetac jedno te isto. Ona se ne zadovoljava samo s težnjom za svetošću nego traži stvarnu svetost, herojsku savršenost od katoličkog svećenika. Aut Loyola aut nihil.

Taj zahtjev međutim počinje graničiti s ekstremizmom. A svaki ekstremizam je uvijek u opasnosti da se izrodi u drugi ekstremizam.

Zanimljiva je činjenica da se upravo u Isusovačkom redu, koji u duhovnosti ide prema smjernicama sv. Ignacija za tim da stvara svece, rodio u moralu ne samo probabilizam nego čak da se našlo u njemu — u svoje vrijeme — najviše pristaša laksizma. Voditi elitu do najviših vrhunaca, a masi pregledati kroz svih deset prstiju!

Slično je i u duhovnosti svećenika. Tražeći elitu svećenika svetaca najlakše dolazimo u opasnost da izgubimo iz vida masu dobrih svećenika. Najbolje je neprijatelj dobrome! To je stara ljudska mudrost.

Tko je ikada slušao svećeničke duhovne vježbe, uistinu izgrađene na ignacijskim mislima i zahtjevima, ako ih je dobro shvatio, redovno se osjetio nelagodno. Osjetio se kao pile koga se uči letjeti na Himalaju. — Taj bi nas želio načiniti svecima! Koliko je već svećenika uzdahnulo! Ili ćeš biti svetac ili nijesi svećenik!

Kao značajno razmatranje za tu duhovnost slušao sam jedno razmatranje o smrti. Naslov bi se tom razmatranju mogao dati: Smrt svećenika grešnika i smrt svećenika sveca. Druge smrti za tu duhovnost ne može biti. Smrt dobrog svećenika nema. Ona za tu duhovnost ne postoji.

Sredine naime između svetog svećenika i grešnog svećenika za tu duhovnost nema. Jer tu se sredinu proglašuje „mlakim" svećenicima. A to je nešto gore od samih grešnih svećenika. Jer ti samo čekaju čas da ih Isus ispljune iz svojih usta.

Dobrim dakle svećenicima, koji bi naime bili dobri, a ne sveti, u toj duhovnosti nema mjesta. Aut Loyola aut nihil!

* * *

Teološki temelj te duhovnosti odiše premolinističkim duhom kojim je bio zadahnut sveti Ignacije i kojim je zadahnuo svoj Red, a to je isticanje slobodne volje nasuprot milosti.

Zašto je netko svetac a drugi nije svetac — to je prema toj duhovnosti jedino zato što je ovaj htio postati svetac a onaj to nije htio. Zašto je ovaj toliki svetac a drugi je manji svetac, to je opet samo zato jer je ovaj htio postati toliki svetac a onaj to nije htio. Ako hoćeš, možeš i ti postati svetac kao sveti Josip i sveti Petar i sveti Ivan. To je teološka pretpostavka te duhovnosti.

Ona zamišlja Boga koji jednako dijeli milost svima i svakome. Sve dakle ovisi o tome kako je i koliko pojedinac prima.

Ali baš tu je slabost te duhovnosti. Ona pušta iz vida i prelazi preko osnovnog zakona Božje providnosti — jer želi izbjeći pitanju preodređenja, što osobito naglašuje sveti Ignacije — da Bog „sve ostvaruje prema želji slobodne volje". Niti Isus nije vlastan dati određeno mjesto pojedincu u svome kraljevstvu nego „samo onima kojima je odredio njegov Otac". Kako bi dakle ljudska slobodna volja bila kadra staviti nekoga na određeno mjesto na nebu?

„Nije do onoga koji hoće ili trči nego do Boga koji se smiluje". Nije odlučno nečije htijenje ni trčanje nego Božje milosrđe. „Mi smo Božje stvorenje, stvoreni u Isusu Kristu za dobra djela koja Bog unaprijed odredi da ih vršimo".

Ne niječemo ulogu koju ima ljudska slobodna volja u izgrađivanju čovjeka prema svetosti. Ali ipak ostaje činjenica da je tu čovjek prije svega djelo Božje. A Bog ne stvara ljude na kalup, ni serijski na tekućoj vrpci. Zato i među svojim svećenicima Bog hoće da se zvijezda od zvijezde razlikuje svojim sjajem. Svetost je u apostolskim ustima rastezljiv pojam. Pa tako i svećenička svetost. Svaki ima svoj dar od Boga, kako bi to rekao sveti Pavao.

Ne postoji dakle samo herojska svećenička svetost. Postoji i osrednja svećenička svetost. Ne postoje dakle samo najbolji svećenici. Postoje i dobri svećenici.

Onaj Bog koji je u prirodi stvorio ne samo slavuje, kanarince, češljugare nego i naše domaće vrapčiće, stvorio je i stvara ne samo svete Petre i Pavle, svete arške župnike, Don Boske i Ignacije, nego i seoske plebanuše, plovane, parohe koji pjevaju također Bogu u slavu svoj „živ, živ" i spašavaju bezbrojne ljudske duše.

I „dobri" su svećenici Kristovi svećenici, svećenici koji vrše Kristovo djelo na svijetu da se jednom pridruže k najsvetijim svećenicima na nebu.

Dao Bog da se među našim svećenicima nađe elite koja će se visoko izdići nad „masu" svećenika, koja će orlovskim krilima poput svetog Ignacija letjeti do vrhunca svetosti! Ali osuđivati masu svećenika kao mlake svećenike, gore od svećenika grešnika koji samo čekaju čas kad ih Isus bude odbacio od sebe, to je španjolski ekstremizam, koji tjera te svećenike baš u drugu skrajnost. Budući da se smatraju nesposobnima za tako visoke vrhunce, bolje je, misle oni, da unaprijed odustanu od svakog planinarenja.

Tko nije vidio jadnog magarčića kad ga se pretovari! Da li će on koraknuti sa svojim bremenom? Kad bi ga se natovarilo s pola tereta, on bi krenuo naprijed. Ali ovako ni koraka. On će jednostavno leći na zemlju. Što je preteško, preteško je za jadnog magarčića!

A zar nam same po sebi ne dolaze na pamet riječi svetog Petra na prvom apostolskom saboru: — Čemu sada iskušavate Boga stavljajući učenicima na vrat jaram koji ni naši očevi ni mi ne mogosmo nositi? Tražiti od svećenika da bude siromašan kao sveti Franjo, da bude tako malih potreba kao sveti župnik arški, toliko agere contra kao sveti

Ignacije i još bezbrojno toga kao svi najveći sveci — Domine quis sustinebit?! Kad su u Crkvi bili samo svećenici sveci? Kad su u Crkvi bili samo arški župnici ili sveti Ignaciji? Ako je Krist tražio samo svećenike sveće, tada je doista promašio u svojem djelu.

Daleko od toga da zaniječemo ideal svećenika kao sveca. Daleko od toga da odvraćamo svećenika od toga da teži za najvišom svetošću i time približi svom prauzoru, velikom Svećeniku koji je viši od nebesa. Daleko od toga da ne potičemo svećenike na askezu i teženje za savršenošću. Ali ipak mislim tko smatra kao apsolutni uvjet pravog svećenika da je već svetac i da je samo onda pravi svećenik, ako je svetac — taj desavuira samu Crkvu koja je čak trpjela i loše svećenike, a bila je sretna kad je imala dobre svećenike, makar nijesu bili baš sveci da ih se postavi na oltare.

Crkva se ponosi svećenicima svecima. Ali Crkvi trebaju i dobri svećenici.

P. Platon PLASAJEC

SVIBANJ
DUHOVSKI ILI MARIJANSKI MJESEC

Mjesec svibanj Marijin je mjesec. Mjesec je svibanj marijanski mjesec. To je za kršćansko srce postalo činjenicom gotovo jednako sigurnom kao što je činjenica, da kršćansko katoličko srce štuje Mariju.

Od konca trinaestoga vijeka, kad se svibanjska marijanska pobožnost pojavila, ona je neprestano rasla, da je danas postala pobožnošću svjetskih razmjera, jednom od prvih pobožnosti u čast B. D. Marije.

Od prvih je početaka bila to pučka pobožnost i ona je ostala pučkom pobožnošću. Zato je ostala izvan liturgijskih okvira. Ipak Crkva je tu pobožnost ne samo trpjela, nego ju je njegovala i promicala. Osobito su posljednji Pape tu pobožnost i svojim službenim poticajima unapređivali.

No u današnjem liturgijskom previranju i ta je pobožnost došla na udar.

S jedne strane već zato što je to pučka pobožnost. Ekstremistički duhovi među liturgičarima, koji bi željeli očistiti kršćansku pobožnost od svega pučkoga, individualnoga, da ostane čista liturgijska zajednička pobožnost u Crkvi, dakako a priori su protiv svibanjske pobožnosti.

Ignacije i još bezbrojno toga kao svi najveći sveci — Domine quis sustinebit?! Kad su u Crkvi bili samo svećenici sveci? Kad su u Crkvi bili samo arški župnici ili sveti Ignaciji? Ako je Krist tražio samo svećenike sveće, tada je doista promašio u svojem djelu.

Daleko od toga da zanijećemo ideal svećenika kao sveca. Daleko od toga da odvraćamo svećenika od toga da teži za najvišom svetošću i time približi svom prauzoru, velikom Svećeniku koji je viši od nebesa. Daleko od toga da ne potičemo svećenike na askezu i teženje za savršenošću. Ali ipak mislim tko smatra kao apsolutni uvjet pravog svećenika da je već svetac i da je samo onda pravi svećenik, ako je svetac — taj desavuira samu Crkvu koja je čak trpjela i loše svećenike, a bila je sretna kad je imala dobre svećenike, makar nijesu bili baš sveci da ih se postavi na oltare.

Crkva se ponosi svećenicima svecima. Ali Crkvi trebaju i dobri svećenici.

P. Platon PLASAJEC

SVIBANJ
DUHOVSKI ILI MARIJANSKI MJESEC

Mjesec svibanj Marijin je mjesec. Mjesec je svibanj marijanski mjesec. To je za kršćansko srce postalo činjenicom gotovo jednako sigurnom kao što je činjenica, da kršćansko katoličko srce štuje Mariju.

Od konca trinaestoga vijeka, kad se svibanjska marijanska pobožnost pojavila, ona je neprestano rasla, da je danas postala pobožnošću svjetskih razmjera, jednom od prvih pobožnosti u čast B. D. Marije.

Od prvih je početaka bila to pučka pobožnost i ona je ostala pučkom pobožnošću. Zato je ostala izvan liturgijskih okvira. Ipak Crkva je tu pobožnost ne samo trpjela, nego ju je njegovala i promicala. Osobito su posljednji Pape tu pobožnost i svojim službenim poticajima unapređivali.

No u današnjem liturgijskom previranju i ta je pobožnost došla na udar.

S jedne strane već zato što je to pučka pobožnost. Ekstremistički duhovi među liturgičarima, koji bi željeli očistiti kršćansku pobožnost od svega pučkoga, individualnoga, da ostane čista liturgijska zajednička pobožnost u Crkvi, dakako a priori su protiv svibanjske pobožnosti.

S druge strane, svibanjska pobožnost od početka je na sebe primila žig, biljeg sentimentalnosti. Pjesnički zanos u rascvaloj prirodi, koja u srcu probuđuje ljubavna čuvstva — kao da je svojim bojama obojio i svojim mirisima zadojio, makar sublimirano, pobožnost prema Mariji u mjesecu svibnju.

Dakako, strogi liturgičari, koji često žele Crkvu očistiti i isprazniti od svakog osjećaja, koji žele samo hladnu razumnu službu Božju u dostojanstvenoj muškoj uzvišenosti, a ne u ženskoj, a kamo li djetinjskoj osjećajnosti, moraju osjetiti tu svibanjsku marijansku pobožnost odbojnom i protivnom svojim nazorima i težnjama.

Ali što je najglavnije, svibanjska marijanska pobožnost, onakova kakova jest, potpuno izlazi iz godišnjeg liturgijskog kruga. Ona upravo smeta pravi razvoj liturgijskog doživljavanja. Ona se uklapa usred uskrsnog slavlja, pa prekida njegov naravni produžetak i nastavak u duhovskom slavlju.

Duhovi su naime kruna uskrsne tajne.

To je istakao sam Isus. Kako pripovijeda sv. Ivan, u posljednji dan blagdana Sjenica Isus je stajao u hramu i vikao: Tko je žedan, neka dođe k meni i neka pije, tko vjeruje u mene! Kako veli Pismo: iz njegova će srca poteći rijeke vode žive. Ovo međutim reče za Duha, kojega su imali primiti oni, koji vjeruju u njega. Duh naime još ne bijaše dan, jer Isus ne bi još proslavljen. Isus povezuje dolazak Duha svetoga sa svojom proslavom.

I doista. Iz probodenog srca Kristova poteče krv i voda. Bio je to simbol vode, koju je obećao Isus. Kad je dakle Isus bio proslavljen po uskrsnoj tajni: smrti, uskrsnuća i uzašašća na nebo, tada je poslao živu vodu, poslao je, kao krunu svoje proslave, Duha svetoga.

Zato nakon uskrsne tajne nužno slijedi duhovska tajna. Liturgija to samo po sebi i čini. Kao nužni nastavak uskrsnih blagdana dolaze duhovski blagdani. Što više, već za vrijeme samih uskrsnih slavlja Crkva se malo po malo usmjeruje prema Duhu svetome. Već joj Duh sveti lebdi pred očima i čežnja za njim u srcu.

U taj naravni liturgijski tok ubacuje se evo mjesec svibanj s Marijom. Liturgičar to mora osjećati kao neumjesni umetak u liturgijski razvoj crkvene godine.

Radi toga je nastao među liturgičarima pokret, da se odstrani Marija iz svibnja.

Neki napr. predlažu, da se rađe mjesec prosinac posveti Mariji. U tom mjesecu pada advent, kada Crkva na posebni način svraća svoju pozornost i pobožnost na Mariju u samoj liturgiji. Tada pada i Božić, koji je na posebni način marijanski — Bogorodičin blagdan, kao što to pokazuje ne samo istočna liturgija, koja drugi dan Božića posvećuje Bogorodici, nego i sama rimska liturgija, koja također u stvari posvećuje Osminu Božića Bogorodici. Jednom riječju, kažu oni, liturgijski bi marijansko slavlje spadalo u prosinac, a ne u svibanj.

Kako je daleko došao taj zahtjev liturgičara, da Mariju izbace iz mjeseca svibnja, najbolje pokazuje službeni zahtjev, koji je postavljen na posljednjem mariološkom kongresu u Santo Domingo. Tamo su liturgičari tražili izričito i javno, da se mjesec svibanj proglasi duhovskim mjesecom mjesto marijanskim mjesecom.

Na prvi se pogled iz rečenog čini, da su ti liturgičari u pravu. O tom nema sumnje, da je u mjesecu svibnju mjesto pobožnosti Duhu svetome. Crkva u tom mjesecu viče za Duhom svetim, a mnogo puta već i pjeva Duhu svetom, jer Duhovi često padaju u mjesecu svibnju. Liturgijski je ugođaj tog vremena svakako duhovski ugođaj. Mjesec svibanj zato mora nositi duhovski biljeg. Pobožnost tog mjeseca mora dobiti duhovsko obilježje.

No zar zato doista ne može taj mjesec biti i marijanski mjesec? Zar se duhovski i marijanski karakter u pravom smislu isključuju? Zar je marijanska pobožnost zapreka duhovskoj pobožnosti.

Tako mnogi moderni liturgičari misle. Ali ne bi li se moglo ono, što sam u posljednjem članku napisao za moderne teologe, primijeniti i na te moderne liturgičare? Kao što se crkvena misao, tako se i crkvena pobožnost ne ispravlja samo operacijom, nego se može ispraviti i liječenjem. Ne treba odmah uzeti nož, kad je dostatan i lijek.

Duh sveti vodi Crkvu ne samo u njezinoj misli nego i u njezinoj pobožnosti. Pa kad je Duh sveti dopustio marijansku svibanjsku pobožnost, što više i oduševio kršćanska srca tolikim žarom za tu pobožnost uz aktivnu potporu crkvenog učiteljstva i same svete Stolice, znak je to da ta pobožnost ipak nije nešto što bi bilo protivno kršćanskoj misli i pobožnosti. Kad je Crkva mjesec svibanj posvetila tolikim žarom B. D. Mariji, nije se ona prevarila. Duh se

sveti ne vara. Varaju se liturgičari, koji ne vide vezu, koja postoji između marijanske i duhovske tajne i zato između marijanske i duhovske pobožnosti.

VEZA IZMEĐU DUHOVSKE I MARIJANSKE TAJNE

Da pronađemo vezu između marijanske i duhovske tajne, ne trebamo ići daleko. Mi je možemo naći u saborskoj konstituciji Lumen gentium u poglavlju, koje govori o Mariji (VIII).

Makar je saborska nauka o Mariji svedena na najmanju mjeru i makar govori samo o Marijinu mjestu u tajni Krista i Crkve, ipak u njoj saborski Oci nijesu mimoišli, da barem natuknu odnos Marije i Duha svetoga.

Prije svega u samom predgovoru tog poglavlja saborski Oci ističu Marijinu zajednicu s Duhom svetim kod utjelovljenja Sina Božjega (52). A zatim govoreći o odnosima Marije s Osobama presvetog Trojstva nazivlju Mariju svetištem Duha svetoga (53).

Dok opet govore o Marijinoj funkciji ili službi u ekonomiji spasenja, u djelu spasenja, ističu prije svega, kako je Marija prema uobičajenoj nauci sv. Otaca bila tvorevina Duha svetoga kao novo stvorenje (56), a zatim kako je Marija bila među apostolima prije Duhova, koji su s njom zajedno ustrajno molili, te da je Marija svojim molitvama izmolila dar Duha, koji ju je već kod navještenja osjenio (59).

Na prvi pogled malo. Nevještom bi se oku činilo: ništa. Ali tko je malo dublje upućen u probleme mariologije, u tim na oko škrtim riječima nalazi veliko bogatstvo odnosa Marije i Duha svetoga. Mi ćemo pokušati malo to blago iznijeti na svjetlo.

1. Suradnica Duha svetoga

Prije svega, kako sam rekao, saborski Oci, makar kao mimogred, ističu osnovnu Marijinu vezu s Duhom svetim, a to je njezina zajednica i suradnja s Duhom svetim obzirom na utjelovljenje Sina Božjega.

Duh je sveti odabrao Mariju kao svoju družicu u velikom djelu dolaska Sina Božjega na svijet. Duh će sveti sići na tebe i zato će Sveto, što ćeš ti roditi, biti Sin Božji! Utjelovio se po Duhu svetom od Marije Djevice.

Već se u pripravi za utjelovljenje Duh sveti približio Mariji. Sudjelovanjem Duha svetoga pripravljeno je tijelo i duša slavne Djevice i Majke Marije, da bude dostojno prebivalište Sinu Božjemu, kako to moli Crkva.

U samom djelu utjelovljenja silazi Duh sveti na poseban način na Mariju i svojom ljubavlju stvara toliku ljubav u Marijinoj duši, da ta ljubav prodire u samo njezino tijelo, te u njemu stvara čudo djevičanskog začeća. Duhom svetim, a to znači božanskom ljubavlju, Marija je začela svoga Isusa.

Ali time ne svršava sudjelovanje Duha svetoga s Marijom kod utjelovljenja Sina Božjega, odnosno sudjelovanje Marije s Duhom svetim. Utjelovljenje se Kristovo nastavlja u njegovu otajstvenom tijelu. Marija, koja je bila majka Krista u njegovu naravnom tijelu, nastavlja biti njegovom majkom u otajstvenom mu tijelu.

Ali na koji način?

To nas uči Sabor riječima sv. Augustina: Marija je majka udova Kristovih, jer je ljubavlju sudjelovala, da se vjernici rađaju u Crkvi, koji su udovi one Glave (53). Ljubavlju je sudjelovala! No ljubav nije drugo nego izljev Duha svetoga, jer se ljubav Božja izlijeva Duhom svetim u srcima našim, kako govori sv. Pavao. Gdje je ljubav, tamo je Duh sveti.

Ta Marijina suradnja s Duhom svetim kod Kristova utjelovljenja toliko je bliska, da su osobito moderni bogoslovi, pa čak i sv. Otac Papa Leon XIII. radi te suradnje Mariju nazvali zaručnicom Duha svetoga.

Makar Marija nije u pravom smislu zaručnica Duha svetoga, nego kao nova Eva više zaručnica Novoga Adama, Isusa Krista, ipak je evo Marija toliko povezana s Duhom svetim, da je gotovo neodjeljiva od njega. Dok bude Crkva pjevala ili molila: Utjelovio se po Duhu svetom od Marije Djevice, Marija će biti nerazdjeljiva družica Duha svetoga u crkvenoj misli i u crkvenoj pobožnosti.

Je li dakle smeta pobožnost prema Mariji slavlju Duha svetoga?

Ako je dopušteno niskim zemaljskim stvarima naslikati visoke nebeske, možda bi nam jedna slika, ma kako bila banalna, ipak donekle mogla na to pitanje odgovoriti. Kod velikih dvorskih primanja ili svečanosti toliko puta čitamo u novinama: Bio je predsjednik republike ili predsjednik vlade sa svojom suprugom. Je li time umanjena svečanost,

ako nije bio sam, nego sa svojom suprugom? Pa ako mogu bogoslovi Mariju zvati zaručnicom Duha svetoga ili, recimo točnije, svetom suradnicom Duha svetoga, da li će svečanost Duha svetoga biti umanjena, ako ta svečanost bude zajedno s Marijom?

2. *Svetište Duha svetoga*

Ali saborski Oci, rekao sam, idu i dalje. Oni promatraju Mariju i u odnosima s presvetim Trojstvom, odnosno s pojedinim Osobama presvetog Trojstva. A tako i u odnosu s trećom božanskom Osobom, s Duhom svetim.

Oni doduše sav taj odnos Marije prema Duhu svetome svode na jedno: Ona je svetište (sacrarium) Duha svetoga. Ali i u toj jednoj riječi skriva se božanska punina Božje riječi.

Svakako je u toj riječi sadržana nauka sv. Pavla, prema kojoj je svaki kršćanin hram Duha svetoga. — Ili zar ne znate, da je vaše tijelo hram Duha svetoga, koji stanuje u vama?

Crkva i posebno naglašuje tu činjenicu, da je Marija hram, a to znači prebivalište Duha svetoga, u molitvi na Marijino prikazanje u hramu: Bože, koji si htio, da na današnji dan bude u hramu prikazana blažena Marija, vazda Djevica, prebivalište Duha svetoga.

Ali kad Oci ističu,da je Marija svetište Duha svetoga, oni time ne žele ostati na općenitoj činjenici, koja je Mariji zajednička sa svima nama. Oni žele istaknuti posebni odnos Marije prema trećoj božanskoj Osobi, koji je vlastit njoj i nikome drugome.

Taj je odnos svakako izražen u riječima glasnika iz neba, kojima je pozdravio Mariju: Zdravo, milosti puna! U tim je riječima izražen uistinu duboki smisao riječi: svetište Duha svetoga.

Milost je prije svega sam Duh sveti. Dajući milost Duh sveti daje samoga sebe. Gdje je milost, tamo je i Duh sveti. To osobito ističu moderni bogoslovi.

S druge strane, milost je kao neko ižarivanje Duha svetoga, vanjska manifestacija i odraz Duha svetoga, tvorevina Duha svetoga.

Anđeo je pozdravio Mariju: Zdravo, milosti puna. Milosti puna nije anđeo izrekao Mariji kao pridjevak njezinu imenu, nego kao samo Marijino ime, kojom ju je nebo nazvalo. Što međutim onda to znači? Zdravo, ispunjena Duhom

svetim i zdravo, savršena tvorevina Duha svetoga! U tebi je punina Duha svetoga i iz tebe prosijeva sav sjaj njegove svetosti. Drugim riječima, ti si pravo sjedište i svetište Duha svetoga na zemlji.

Ali još više! Anđeo je i više rekao Mariji. — Duh će sveti sići na tebe i Sila će te Svevišnjega osjeniti. Tako je svečano izrekao anđeo Mariji.

Kao što će Isus kasnije obećati svojim apostolima Duha svetoga i Silu s visine, tako i anđeo naviješta Mariji istog Duha i istu Silu s neba. U Mariji su se dakle Duhovi ostvarili u potpunom smislu već kod začeća njezina Sina. Bili su to najsavršeniji Duhovi, koji su bili prauzor, nedostiživi prauzor za sve druge Duhove. Posljedica tih Duhova bio je Isus u svojem vlastitom tijelu, dok je kod drugih Duhova posljedica Isus u svojem otajstvenom tijelu.

Ali to nijesu bili prolazni Duhovi. Čak je i svojim apostolima Isus obećao, da Duh sveti neće samo na njih doći, nego će i biti s njima, s njima ostati. Kod Marije to anđeo obećaje još jasnijim jezikom. On joj govori jezikom Staroga zavjeta: Sila će te Svevišnjega osjeniti.

Taj je izraz izričito uzet iz slike Staroga zavjeta, kojom se Božja slava pojavljivala nad škrinjom zavjetnom, nad kovčegom zavjetnim u hramu. Škrinja je zavjetna bila osjenjena slavom Božjom.

Marija je dakle imala postati škrinja zavjetna Novoga zavjeta, neprestano zastrta i pokrivena ili osjenjena slavom Božjom, a to znači Duhom svetim. Ono što je škrinja zavjetna predstavljala za sinagogu, to predstavlja Marija za Crkvu, samo u savršenijem smislu. Ono je bila slika. A ovo je stvarnost. Ono je bilo slovo, a ovo je Duh.

Tu leži najdublji smisao riječi: svetište Duha svetoga.

No da li iz ovoga ne možemo uočiti, kako se duhovska i marijanska pobožnost nipošto ne isključuju nego što više uključuju?

Tko želi štovati svetoga Petra i Pavla, pohrlit će u Rim na njihove grobove. Tko želi uopće posebno štovati kojega sveca, poći će u crkvu posvećenu tome svecu. Tko želi štovati Duha svetoga, što će učiniti nego potražiti njegovo najuzvišenije svetište?

Štujući Mariju štujemo iznad svega Duha svetoga, jer štujemo prvu tvorevinu i najslavnije djelo Duha svetoga. Štujući Mariju sastajemo se s Duhom svetim, koji se pojavljuje kroz Mariju. Pravo štovanje Marije štovanje je Mariji-

nih milosti, a to znači upravo Duha svetoga, koji se pokazuje u milosti i koji je zapravo nestvorena milost, koja stoji iza svake stvorene milosti.

Što je Marija? Marija je svrhunaravni mjesec svibanj Duha svetoga. Kao što je mjesec svibanj odraz bujnosti Duha svetoga u prirodi, tako je Marija odraz bujnosti Duha svetoga u natprirodi. Mjesec svibanj kao da je ostatak raja zemaljskoga. A taj je bio kruna djelovanja Duha svetoga, koji je sjedio nad vodama. Marija je međutim svrhunaravni raj zemaljski, kojeg je Duh sveti pripravio i uredio za Novoga Adama.

Tako mjesec svibanj pokazuje s jedne strane na Duha svetoga, na izvor sve bujnosti i procvata. Ali s druge strane pokazuje i na Mariju, kao prauzor i vrhunac sve bujnosti i procvata Duha svetoga.

U Mariji je Duh sveti postao konkretna stvarnost svijeta. Veliki se mislioci mogu vinuti do Duha svetoga i svojim umom. Srca međutim kršćanskog puka traže rađe bliसku konkretnu stvarnost, da se po njoj uznesu do Duha svetoga. A tu su sebi blisku stvarnost, to svetište Duha svetoga, kršćanska mala srca našla u Mariji. Zar ćemo im onda braniti, da po Mariji slave milost, a po milosti Duha svetoga?

3. Odnos Marijinih Duhova i naših Duhova

Ali veza između Marijine i duhovske tajne još je intimnija i prisnija. A ta veza stoji u tome, što su svi naši Duhovi samo odvirci Marijinih Duhova.

Čuli smo, kako su i saborski Oci uočili Marijine Duhove. Silazak Duha svetoga, kojega je anđeo obećao Mariji, za njih predstavlja sliku i prauzor Duhova Crkve.

Ali za saborske Oce ne samo da postoji uzorna veza između Marijinih Duhova i Duhova Crkve, nego postoji i uzročna veza. Marija, puna Duha svetoga, svojom je molitvom izmolila silazak Duha svetoga. Kao da je Duh sveti iz Marije prešao na Crkvu.

No prvi su Duhovi prauzor svih Duhova, svakog silaska Duha svetoga i na pojedine članove Crkve. Svaki dolazak Duha svetoga po milosti samo je nastavak Duhova u Crkvi.

No baš zato je u saborskoj konstituciji ostao izraz Posrednica uza sve protivljenje mnogih Otaca. Svaki dolazak Duha svetoga po milosti dolazak je po Mariji.

Kad je Marija doživjela prve svoje Duhove, ona je poletjela k svojoj rođakinji Elizabeti. I što se dogodilo? Elizabeta se napunila Duha svetoga. Dijete Ivan u krilu majčinu napunio se Duha svetoga. To je bio predznak i navještaj, što će činiti Marijini Duhovi, punina Duha svetoga, koja se prelila na Mariju i Sila, koja je osjenila Mariju. Ti su Duhovi postali uzrokom Duhova u Crkvi u velikom i malom. Marijina punina milosti postala je kao rezervoarom milosti, koje se iz Duha svetoga prelijevaju na Crkvu i njezinu djecu. Sve naše milosti dolaze preko Marije. Duh se sveti izlijeva na nas po Mariji.

To je razlog, zašto se prva Crkva, kad je željela primiti Duha svetoga, skupila u molitvi oko Marije. To je razlog, zašto je prva Crkva doživjela svoje Duhove s Marijom i uz Mariju i po Mariji.

No tko je onda taj, da zabrani i današnjoj Crkvi, da se pripravlja na svoje Duhove i da slavi svoje Duhove, jednostavno, da u pobožnosti svojoj prema Duhu svetome bude s Marijom? Prava Kristova Crkva ne zna drukčije bolje proslaviti duhovsku tajnu nego po marijanskoj tajni. Duhova bez Marije nema. A da li ih može i biti?

4. Duhovska i crkvena tajna

No ima još nešto što na posebni način povezuje duhovsku i marijansku tajnu. Ima nešto u čemu se na posebni način sastaje Duh sveti s Marijom. A to je tajna Crkve. To je tajna Kristova otajstvenog tijela.

Kome nije poznato, koliko je Duh sveti povezan s tajnom Crkve?

Svi znamo, koliko je Krist povezan s Crkvom. Ta Crkva je njegovo otajstveno tijelo! Krist je slavna Glava svojega tijela, a to je Crkva. Zato nitko ne može rastaviti Krista od Crkve niti Crkvu od Krista. Bit će dvoje u jednom tijelu.

No Duh sveti je duh Isusa Krista. On je dakle duh glave Kristova otajstvenog tijela. Ali zato je on nužno i duh samog otajstvenog tijela. Ista je duša duša glave i tijela. Dolazak Duha svetoga bio je zato božanski dah, koji je oživio Kristovo otajstveno tijelo. Crkva je dobila svoju dušu u Duhu svetome.

Može li se onda rastaviti Crkva od Duha svetoga? Crkva je živo tijelo Kristovo. A živo tijelo ne može biti bez duše. Ali niti Duh sveti ne može biti bez tijela, koje oživ-

ljuje. On je duh Kristov. On se ne može odijeliti od Krista. Dokle je god dakle Krist spojen sa svojim tijelom, dotle i Duh sveti mora biti spojen s istim Kristovim tijelom.

Čitavo djelo i poslanstvo Duha svetoga u svijetu zato nije drugo nego ekleziološko djelo i poslanje. Izvan Crkve Duh sveti ne djeluje u svijetu. Sve je njegovo djelovanje usmjereno prema Crkvi. Lijepo je istakao nedavno sv. Otac Papa Pavao VI, da i danas izreka: Izvan Crkve nema spasenja, ima svoje potpuno značenje. Sve djelovanje, spasonosno djelovanje, milosno djelovanje Duha svetoga stoji u vidu i smjeru Crkve, bilo to izravno ili neizravno.

U redu sadašnje božanske ekonomije ne može se dakle odijeliti Duha svetoga od Crkve.

Ne nazrijevamo li odmah odatle i svu vezu, koju ima duhovska i marijanska tajna? Ta što je u svojoj biti ekleziološka nego marijanska tajna?

Baš je drugi vatikanski sabor najodlučnije istakao vezu između ekleziološke i marijanske tajne, kad je uvrstio nauku o Mariji u konstituciju o Crkvi. A još je više tu vezu naglasio samom naukom o Mariji.

U samom naslovu: O Blaženoj Djevici Mariji Bogorodici u tajni Krista i Crkve već se nazrijeva Marijina povezanost s tajnom Crkve. A to dolazi do vrhunca u poglavlju, koje nosi naslov: O Blaženoj Djevici i Crkvi.

Tu Oci govore o Marijinu materinstvu prema članovima Crkve. Govore o Marijinu posredništvu prema Crkvi. Napose međutim ističu Mariju kao tip ili prauzor Crkve (60—68).

Doduše, to je sve ostalo još u magle zavijeno. Tako da se nijesu mogli niti odlučiti, da Mariju izričito nazovu majkom Crkve.

To je međutim učinio, kako znamo, sam sv. Otac Papa svojim vrhovnim ugledom na koncu trećeg zasjedanja Sabora, kad je potvrđivao konstituciju o Crkvi, kojoj je vrhunac i glava, kako on reče, upravo poglavlje o Mariji. On je tada svečano proglasio Mariju majkom Crkve.

Bilo kako bilo, saborski su Oci zajedno sa sv. Ocem Papom shvatili i proglasili duboku i intimnu vezu, koja postoji između ekleziološke i marijanske tajne.

Bogoslovi su otišli i dalje. Oni danas sve više uviđaju, da ne postoji samo intimna veza između tajne Crkve i tajne Marije, nego da su to zapravo jedinstvena tajna.

Crkva je nova Eva i Marija je nova Eva. Crkva je majka Božje djece i Marija je majka Božje djece. Crkva je zaručnica Kristova i Marija je zaručnica Kristova.

No Krist nije bigamista. Jedna je zaručnica moja, golubica moja! U praslici veze između Krista i njegove zaručnice, veze između novog Adama i nove Eve, koju je Bog dao u vezi između Adama i Eve, sam je Krist istaknuo kao osnovnu njezinu značajku monogamičnost te veze: na početku nije bilo tako! Na početku nije bilo višeženstvo, jer je dvoje postalo jedno tijelo.

Isključeno je dakle, da bi bile dvije nove Eve, ili dvije zaručnice Kristove ili dvije majke djece Božje. Marija i Crkva moraju biti u stvari nešto jedno. Jedna mora biti samo naličje druge.

Bilo je samo pitanje, tko je prvotna zamisao Božja: Marija ili Crkva, tko je lice, a tko naličje. Ili drugim riječima, tko je majka, a tko kći.

To je upravo riješio naslov, koji je sv. Otac proglasio na koncu sabora. Marija je dakle prvotno nova Eva, zaručnica i majka. Crkva je kći Marije. Ona je izdanak Marije.

Možda bi nam to najbolje mogla protumačiti priroda. Crkva kao otajstveno tijelo Kristovo slična je mnogostaničnom organizmu u prirodi. No u prirodi se stvara mnogostanično tijelo, živi organizam iz jedne prastanice (iz embrija) dijeljenjem i proširenjem te stanice. Ta je prvotna stanica majka svih tih stanica. Pa ipak ona ostaje u organizmu. Nije nešto izvan organizma. Organizam je samo njezino proširenje i razvoj.

Nešto je slično i s Marijom. Ona je prastanica otajstvenog tijela Kristova. Ona je zato prauzor i punina, iz koje se kao dijeljenjem (milosti) razvija čitavo to otajstveno tijelo. Ali time ona ostaje u samom tijelu. Ona je upravo kao središte i jezgra tog tijela. Cijelo je tijelo samo njezino proširenje i razvoj. Tako Marija može biti majkom Crkve, a ne u pravom smislu kći Crkve, a ipak nije izvan Crkve, nego njezin dio, najsavršeniji dio, njezina jezgra i početak.

Na taj je način u stvari tajna Crkve i Marije istovjetna tajna: tajna nove Eve novoga Adama, tajna zaručnice Kristove, a majke naše. Crkva je Marija, a Marija je Crkva.

No nakon svega ovoga da li je potrebno tumačiti, zašto duhovska tajna postaje marijanskom tajnom?

Blagdan Duhova blagdan je i Crkve. A blagdan Crkve blagdan je i Marije. To su dakle tri tajne, koje se nužno isprepliću. Treba li onda mjesec svibanj otimati Mariji, da se može dati Duhu svetome? To može učiniti samo onaj, koji ne poznaje ni Mariju ni Duha svetoga.

* * *

Nije dakle potrebno otimati Mariji mjesec svibanj. Ali je nešto drugo potrebno. Potrebno je marijanski mjesec svibanj oteti čistom naravnom sentimentalizmu i pjesnikovanju. Mjesecu svibnju treba dati dogmatsku pozadinu. Marija mora zasjati u svim svojim vezama s Duhom svetim.

Time će biti izliječen marijanski mjesec svibanj od protivnosti duhovskom mjesecu svibnju. Što više, time će biti marijanski mjesec svibanj najljepše povezan s duhovskim mjesecom svibnjom. Jer će biti marijanski, bit će i duhovski.

U Mariji ćemo gledati sve ljepote Duha svetoga. U Mariji ćemo promatrati sve djelovanje Duha svetoga. S Marijom ćemo vapiti za Duhom svetim. Po Mariji ćemo se i uzdići do Duha svetoga.

o. Platon PLASAJEC

PSALAM 65 (66)

Naslov: Pobjedniku. Vokalna pjesma i Pjesma uz glazbala.[1])

Naslov nam kaže da je Psalam pjesma zahvalnica Yahweh-u Pobjedniku, kojemu se narod obratio za pomoć u teškim prilikama a koji je tu pomoć udijelio. Nakon prebrođene opasnosti i nakon izvojštene pobjede narod je došao u Jerusalem da se javno i svečano zahvali svome Bogu na pomoći, koju mu je udijelio, te se u tu svrhu poslužio ovim Psalmom.

Nadalje nalazimo u naslovu da je Psalam Vokalna pjesma i Pjesma uz glazbala. To znači da ga je dijelom pjevao sav narod predvođen od hramskih pjevača, a dijelom su ga pjevali leviti - pjevači uz sviranje raznih glazbala.[2])

1) U prevodu LXX nalazimo nadodanu još i riječ: „Uskrsnuća." — Rahlfs (Septuaginta, Württemberg 1962, Vol II str. 66) napominje da je ova riječ po svoj prilici bila nadodana u I. ili II. st. pos. Krista, jer se valjda ovaj Psalam pjevao u prvoj Crkvi na blagdan Uskrsnuća kako se može razabrati i iz današnjeg obrasca mise Uskrsnuća grčke liturgije, koji sadrži dijelove prvih četiri redaka. — Prema tome ova riječ ne igra nikakvu ulogu u određivanju sadržaja ili povijesne prigode Psalma.

2) **O značenju ovih riječi vidi u uvodu u Psalam 66 (67).**

Blagdan Duhova blagdan je i Crkve. A blagdan Crkve blagdan je i Marije. To su dakle tri tajne, koje se nužno isprepliću. Treba li onda mjesec svibanj otimati Mariji, da se može dati Duhu svetome? To može učiniti samo onaj, koji ne poznaje ni Mariju ni Duha svetoga.

* * *

Nije dakle potrebno otimati Mariji mjesec svibanj. Ali je nešto drugo potrebno. Potrebno je marijanski mjesec svibanj oteti čistom naravnom sentimentalizmu i pjesnikovanju. Mjesecu svibnju treba dati dogmatsku pozadinu. Marija mora zasjati u svim svojim vezama s Duhom svetim.

Time će biti izliječen marijanski mjesec svibanj od protivnosti duhovskom mjesecu svibnju. Što više, time će biti marijanski mjesec svibanj najljepše povezan s duhovskim mjesecom svibnjom. Jer će biti marijanski, bit će i duhovski.

U Mariji ćemo gledati sve ljepote Duha svetoga. U Mariji ćemo promatrati sve djelovanje Duha svetoga. S Marijom ćemo vapiti za Duhom svetim. Po Mariji ćemo se i uzdići do Duha svetoga.

o. Platon PLASAJEC

PSALAM 65 (66)

Naslov: Pobjedniku. Vokalna pjesma i Pjesma uz glazbala.[1])

Naslov nam kaže da je Psalam pjesma zahvalnica Yahweh-u Pobjedniku, kojemu se narod obratio za pomoć u teškim prilikama a koji je tu pomoć udijelio. Nakon prebrođene opasnosti i nakon izvojštene pobjede narod je došao u Jerusalem da se javno i svečano zahvali svome Bogu na pomoći, koju mu je udijelio, te se u tu svrhu poslužio ovim Psalmom.

Nadalje nalazimo u naslovu da je Psalam Vokalna pjesma i Pjesma uz glazbala. To znači da ga je dijelom pjevao sav narod predvođen od hramskih pjevača, a dijelom su ga pjevali leviti - pjevači uz sviranje raznih glazbala.[2])

1) U prevodu LXX nalazimo nadodanu još i riječ: „Uskrsnuća." — Rahlfs (Septuaginta, Württemberg 1962, Vol II str. 66) napominje da je ova riječ po svoj prilici bila nadodana u I. ili II. st. pos. Krista, jer se valjda ovaj Psalam pjevao u prvoj Crkvi na blagdan Uskrsnuća kako se može razabrati i iz današnjeg obrasca mise Uskrsnuća grčke liturgije, koji sadrži dijelove prvih četiri redaka. — Prema tome ova riječ ne igra nikakvu ulogu u određivanju sadržaja ili povijesne prigode Psalma.

2) O značenju ovih riječi vidi u uvodu u Psalam 66 (67).

Kako vidimo svojom oznakom da je Psalam pjesma zahvalnica naslov nam govori o sadržaju samo općenitim riječima. Nadalje nam govori svojom liturgijskom oznakom da je spjevan za neku svečanu vjersku zgodu o povijesnoj prigodi, kad je bio sastavljen, ali opet samo općenitim riječima.

Oslanjajući se na ova dva podatka iz naslova i na analizu samog teksta autori nastoje pogoditi pravi sadržaj Psalma i tačno vrijeme kad je bio spjevan. Dosta njih drži da se radi o dva sasvim različita Psalma (1—12 i 13—20), koja da su bila slučajno sastavljena zajedno.[3]) Drugi naprotiv misle da se radi o jednom Psalmu i nastoje na različite načine da opravdaju razliku u sadržaju i stilu između prvog dijela (1—12) i drugog (13—20).

Prema nekim narod bi u prvom dijelu zahvaljivao Bogu na primljenim dobročinstvima, a u drugom bi to isto radio predstavnik naroda, kralj, svećenik, ili netko drugi.[4]) Prema drugima bi naprotiv neki pojedinac zahvaljivao u drugom dijelu (13—20) a nadodao bi prvi dio, koji ima oblik zahvale cijelog naroda, da dade veću važnost svojoj ličnoj zahvali na primljenoj milosti i da njegova zahvala poprimi time karakter veće svečanosti.[5])

Treći opet drže da je neki pojedinac sastavio drugi dio da zahvali na primljenoj milosti, a da je prvi dio adaptirao iz neke pjesničke tvorevine, koja je bila spjevana već prije, da mu pjesma zahvalnica bude što potpunija.[6])

Jasno je da uz ovaku razdiobu Psalma ne može biti govora ni o slaganju u određivanju pravog sadržaja. Najviše se ističe da Psalmista pozivlje na zahvalu u recima 1—4. A onda narod spominje kako ga je Yahweh oslobodio od egipatskog ropstva (5—7) i u mnogim mu potrebama u prošlosti pružio izdašnu pomoć (8—12). I konačno u recima 13—20 predstavnik naroda ispunja zavjet, tj. prikazuje žrtve i pjesmom zahvaljuje na pomoći, koju je narod sada primio. Ova bi se milost odnosila ili na oslobođenje od babilonskog sužanjstva ili na Senaheribov poraz pod jerusalemskim zidovima (II. Kr. gl. 19). Prema tome Psalam bi bio spjevan ili za vrijeme kralja Ezehije ili nakon povratka.

3) Tako Briggs, Graetz, Duhm i dr.
4) Tako Olshausen, Baethgen, Buttenwieser, Novi Psaltir, Jerusalemska Biblija, Deissler, itd.
5) Tako Balla, Mowinckel, Gunkel, Podechard itd.
6) Tako Kittel, Castellino i drugi.

Mi smo mišljenja da 9. r. (on ih je nanovo oživio i ne dozvoljava da se pokoleba njihova noga) dosta jasno ukazuje na prilike nakon povratka, a da reci 10—12 (eto ti si nas ispitao, Bože naš, pretopio si nas u vatri kako se pretapa srebro, dao si nas zarobiti, podložio si naša leđa biču, dao si ljudima da nam uzjaše na glavu, prošli smo kroz vatru i vodu) dosta crnim crtama opisuju prilike ropstva. S druge strane je jasno iz redaka 13—19 da se radi o svečanom ispunjavanju zavjeta, koji je prema recima 10—12 morao biti učinjen za vrijeme babilonskog sužanjstva. Nadalje se u recima 1b. (pljeskćite i uzvikujte našem Bogu svi Israelci) i 4. (neka ti se poklone svi Israelci) dosta jasno razabire da se radi o svečanosti ustoličenja. A onda iz r. 6c. (radi toga ćemo ga preko žrtvenih gozbi hvaliti) proizlazi da Psalam ima u vidu svečani obred zahvalnosti za izvojštenu pobjedu ili za neki događaj, koji je bio jednak po značenju i važnosti izvojštenoj pobjedi, uz svečane žrtvene gozbe.

Sve ove elemente moramo nastojati skupiti u jednu cjelinu. A to ćemo učiniti ako zamislimo Psalam na ovaj način:

Israelci su se zavjetovali za vrijeme ropstva da će svome Bogu, Yahweh-u, prikazati svečane žrtve uz veliko slavlje netom se povrate u Jerusalem i bude ponovno sagrađen hram. I zbilja nakon povratka, netom je dovršen hram, prigodom njegova posvećenja Israelci su izvršili svoj zavjet. Obred izvršenja zavjeta je obuhvaćao tri djela:

Prvo: Bučnu svečanost van hrama uz sudjelovanje svega puka, koji je uzvikivao svom ustoličenom Bogu i Osloboditelju, i uz učešće levita-pjevača, koji su iznosili u pjesmi veliko djelo koje je Yahweh učinio u korist svoga naroda kad ga je oslobodio od ropstva. (1b—6b)

Drugo: Žrtvene gozbe preko kojih se slavila Yahwehova moć. (6c—12)

Treće: Svečano prikazivanje zavjetovanih žrtava u hramu, preko kojega su predstavnici naroda službeno ustoličili svoga Boga i javno proglasili milost koju su primili od Gospodina. (13—19)

Psalam nam stoga uz elemente proglašenja Yahweh-a božanskim Kraljem pruža i jedan lijep primjerak obreda, kojim se svečano izvršavao javni, nacionalni zavjet u Jerusalemu.

Psalam govori uglavnom o izvršenju zavjeta te se ima smatrati kao popratna pjesma tog obreda. Ali, kako ćemo vidjeti tokom proučavanja Psalma, sam obred izvršenja zavjeta imao je služiti kao povod, obrazloženje ponovnog Yahweh-ova ustoličenja nakon nanovo sagrađenog hrama, te time Psalam postaje kao popratna pjesma ne samo izvršenja zavjeta nego također i kao popratna pjesma samog obreda ustoličenja.

Zato osvrćući se na sam sadržaj i strukturu Psalma kažemo da se ne radi o dva različita dijela Psalma, a još manje o dva različita Psalma, već o opisivanju jednog te istog obreda, koji je imao tri dijela.

Ovim smo jasno naznačili svrhu Psalma, kao i prigodu, u kojoj je bio sastavljen. — Tko ga je sastavio? Da li onaj isti nadahnuti pjesnik koji je u Ps. 41 (42) za vrijeme sužanjstva obećavao Israelcima da će jednog dana opet doći u Jerusalem i tu svečano zahvaljivati svome Bogu na oslobođenju? Može biti, ali ipak ne možemo reći ništa stalno.

RED 1b—6b.

1b. Plješćite i uzvikujte (našem) Bogu svi Israelci!

*2. Uz sviranje opjevajte (vi leviti) veličinu njegova imena, * veličanstveno nek odzvanja pjesma njemu na slavu:*

*3. Recite (našem) Bogu: „Koliko strahopočitanja zadaju tvoja djela! * radi veličine tvoje moći laskaju ti čak i tvoji neprijatelji!“*

*4. Neka ti se poklone svi Israelci i neka ti pjevaju (leviti) uz sviranje, * uz sviranje neka pjevaju tvojemu imenu:*

*5. „Dođite i vidite što je učinio (naš) Bog, * na koji je način, strahopočitanja pun, ostvario svoje namjere s ljudima“:*

*6. „Pretvorio je more u kopno, * kroz rijeku su mogli proći pješke“.*

1b. Plješćite i uzvikujte[7]) našem Bogu[8]) svi Izraelci“.[9])

---

7) „Plješćite i uzvikujte“. U izvorniku imamo riječ **hari'û,** nama već dobro poznatu iz Psalama posvećenja, koja označuje masovno i bučno uzvikivanje na početku borbi ili prigodom proglašenja nekoga kraljem.

8) „Našem Bogu“. — Doslovno: „Bogu“. — Mi smo nadodali **našem** jer smatramo da Psalmista namjesto riječi **Yahweh** upotrebljava riječ **Bog** tokom čitavog Psalma. Riječ **Bog** u ovom slučaju poprima specifično značenje Boga israelskoga naroda. Tako ćemo učiniti i u drugim recima.

9) „Svi Israelci“. — Doslovno: „Sva zemljo“. — Riječ **zemlja** označuje israelsku zemlju, Palestinu, i stavljena je metonimički mjesto stanovnika.

Kad je nanovo podignut hram normalno svi su se Israelci našli u Jerusalemu na svečanosti posvećenja. Psalmista se sada obraća svima i kao da im govori: „Mi smo se zavjetovali za vrijeme sužanjstva da ćemo svome Bogu prikazati svečane žrtve i svečano mu zahvaliti ako nas oslobodi. Evo sad ćemo nanovo ustoličiti svoga Boga posred njegova naroda. Ja vas, stoga, pozivljem da pljeśćete i uzvikujete našem Božanskom Kralju i time ga ustoličite sa svoje strane, ali vas također pozivljem da pljeśćete i uzvikujete i svome Osloboditelju, da na najsvečaniji način priznate da je oslobođenje isključivo njegova zasluga i plod njegove neizrecive božanske moći".

2—3. „Uz sviranje opjevajte[10]) vi, leviti,[11]) veličinu njegova imena, veličanstveno nek odzvanja pjesma njemu na slavu:[12]) Recite našem Bogu: „Koliko strahopočitanja zadaju tvoja djela! Radi veličine tvoje moći laskaju ti čak i tvoji neprijatelji!"

Poslije nego je narod uz proglašenje svoga Boga Kraljem odao masovno priznanje svome Osloboditelju Psalmista se obraća levitima - pjevačima pa ih pozivlje da oni na svoj umjetnički način, tj. s pjesmom uz sviranje, odrede pobliže zašto narod hvali svoga Boga i na čemu mu zahvaljuje: „Uz sviranje opjevajte vi, leviti, veličinu njegova imena, veličanstveno nek odzvanja pjesma njemu na slavu, recite našem Bogu".

Leviti - pjevači se odazivlju pozivu Psalmiste i pjevaju: „Djelo je oslobođenja tako divan pothvat da ulijeva strahopočitanje u svačijem srcu prema našem Bogu. Ono je nepobitnim dokazom da je njegova moć nad moći bilo kojeg drugog Boga, on je zaista jedini pravi Bog, koji posjeduje neograničenu božansku moć. Tu moć su prisiljeni priznati našem Bogu čak i njegovi najogorčeniji protivnici, i oni je moraju uzvisivati tako pohvalnim izrazima da skoro izgleda laskanje. Čak i oni se osjećaju primoranim da dođu pred njega i da mu se iz uvjerenja puzajući klanjaju kao najvještiji laskavci.

10) „Uz sviranje opjevajte". U izvorniku imamo riječ **zammerû**, također nama dobro poznatu, koja označuje pjevanje uz svinanje.

11) „Vi leviti". Ovih riječi nema ni u izvorniku ni u prevodima, ali smo ih nadodali ovdje i na još par mjesta jer je bila služba levita da pjevaju uz sviranje u svečanim prigodama, i zato kad Psalmista upotrebljava ovu riječ on se uvijek obraća njima ma da ih nije izričito spomenuo. Mnogo je jasnije ako ih mi u svom jeziku nadodamo.

12) „Veličanstveno neka odzvanja pjesma njemu na slavu". — Doslovno: „Stavite da bude veličina njega pohvala, ili pohvala njemu u čast".

4—6b. „Neka ti se poklone svi Israelci[13]) i neka ti pjevaju leviti uz sviranje, uz sviranje neka pjevaju[14]) tvojemu imenu: Dođite i vidite što je učinio naš Bog,[15]) na koji je način, strahopočitanja pun, ostvario svoje namjere s ljudima[16]): pretvorio je more u kopno, kroz rijeku su mogli proći pješke."[17])

Iza masovnog uzvikivanja Yahweh-u Kralju i Oslobodilelju i nakon pobližeg određivanja u čemu se sastojala primljena milost slijedi čin klanjanja novoizabranom božanskom Kralju: Psalmista pozivlje sav narod da se pokloni Yahweh-u, koga je izabrao malo prije za svog božanskog Kralja, a taj je čin morao ponovno biti popraćen sviranjem i pjevanjem levita u čast Yahweh-u: „Neka ti se poklone svi Israelci i neka ti pjevaju leviti uz sviranje, uz sviranje neka pjevaju tvojemu imenu".

U svojoj pjesmi leviti ističu da se Yahweh pokazao strašnim svojim neprijateljima, Babiloncima, mada se za to uopće nije poslužio svojim narodom. On je njih kaznio i uništio pomoću Persijanaca, koji su uradili ono što je on htio i koji su dali slobodu njegovu narodu. Zar se ovaj put nije poslužio poganima da ostvari svoje ciljeve? Zar i pogani nisu u njegovoj ruci sredstvo njegove volje? Zar se taj Bog ne pokazuje strašan ljudima kad može postići sve što hoće i kako hoće? „Dođite i vidite što je učinio naš Bog, na koji je način, strahopočitanja pun, ostvario svoje namjere s ljudima".

Nadalje leviti ističu u svojoj pjesmi da je Yahweh izbavio svoj narod iz babilonskog sužanjstva sam svojom božanskom moći bez ikakvog sudjelovanja samog naroda kao što je nekoć isti narod sam svojom moći izveo iz Egipta preko Crvenoga mora i uveo u Obećanu zemlju preko Jordana a da se narod nije morao za to nimalo brinuti ili mučiti.[18])

---

13) „Svi Israelci". Opet u izvorniku imamo: „Sva zemljo".

14) „Uz sviranje neka pjevaju". U oba puta imamo ponovno riječ **yezammerû.**

15) „Što je učinio naš Bog". — Doslovno: „**Djela našega Boga**".

16) „Na koji je strahopočitanja pun način ostvario svoje namjere s ljudima". — Doslovno: „(Njegove) strahopočitanja pune namjere nad ljudima". — Nastojali smo dati pravi smisao hebr. pjesničkog izraza.

17) „Mogli proći". — Doslovno: „Prošli su". Više puta moramo naglasiti da hebr. glagolski oblici mogu poprimiti razna srodna značenja. Mi smo nastojali pogoditi ono pravo.

18) Prelaz sa Crvenog mora i Jordana mora uzeti alegorički za tajanstveno i čudesno oslobođenje od ropstva.

6c. Radi toga ćemo ga preko žrtvenih gozbi hvaliti:

*7. „On je taj, koji u svome junaštvu vlada i našim svijetom, * čije su oči u stanju da promatraju poganske narode!“*

*8. „Blagoslivljajte, narodi, našega Boga, * neka odjekuje na vašim usnama glas pjesme njemu u čast“:*

*9. „On ih je nanovo oživio, * i ne dozvoljava da se pokoleba njihova noga!“*

*10. „Eto si nas ispitao, Bože naš, * pretopio si nas u vatri kako se pretapa srebro“.*

*11. „Dao si nas zarobiti, * podložio si naša leđa biču“.*

*12. „Dao si ljudima da nam uzjašè na glavu, * prošli smo kroz vatru i vodu, a ipak si nas doveo do osvježenja“.*

6c. „Radi toga[19]) ćemo ga preko žrtvenih gozbi hvaliti“:[20])

Poslije nego li su svečanim uzvikivanjem proglasili Yahweh-a svojim Božanskim Kraljem i poslije nego li su se poklonili novoizabranom božanskom Kralju u znak svesrdnog pristajanja uz izbor ističući pri tom u jednom i drugom činu zaslugu svoga Boga da bude proglašen božanskim kraljem svoga naroda, jer je, naime, divnom i čudesnom moći oslobodio svoj narod od ropstva,[21]) Israelci sada priređuju svečane žrtvene gozbe, preko kojih će slaviti tu moć svoga Boga, kako se ona očitovala u oslobođenju od ropstva. Ovo sačinjava drugi dio obreda posvećenja hrama kao i drugi dio obreda, kojim su Israelci izvršili zavjet učinjen svom Bogu za vrijeme babilonskog sužanjstva.

19) „Radi toga“. — Doslovno: „Tu“, tj. u tim njegovim divnim djelima.

20) „Hvalit ćemo ga preko žrtvenih gozbi“. — Doslovno: „Veselit ćemo se u njemu“. — Israelci će moći spremati žrtvene gozbe i preko njih će se moći dičiti s moći svoga Boga.

21) Ovaj je Psalam po ulozi sličan donekle Psalmu 67 (68), koji je bio sastavljen kao popratna pjesma Yahweh-ova ustoličenja prigodom posvećenja šatora na Sionu. U njemu su bili izneseni glavni razlozi zašto je Yahweh morao biti proglašen božanskim Kraljem svoga naroda: on je toliko čudesa učinio u prilog tog naroda da bude uspostavljen kao izabrani božji narod i da osnuju svoje kraljevstvo. Zato su sva ta čudesa spomenuta uglavnom u tom Psalmu. Sada, kad je trebalo iza ropstva uspostaviti ponovno Yahweh-ovo javno i svečano štovanje u nanovo sagrađenom jerusalemskom hramu trebalo je istaknuti nove razloge zbog kojih je Yahweh zaslužio da bude nanovo proglašen Kraljem svoga naroda: ti su se razlozi sastojali u divnim djelima, koja je Yahweh učinio u korist svoga naroda kad ga je oslobodio od babilonskog sužanjstva. O tim djelima pjeva ovaj Psalam, koji će služiti kao popratna pjesma drugog Yahweh-ova ustoličenja i ujedno označiti da će s tim činom narod izvršiti svoj zavjet učinjen za vrijeme sužanjstva i na taj način naglasiti još jače veličinu primljene milosti, jer se zavjeti, naročito oni nacionalni, čine samo kad se ljudi ili narod nađu u velikoj neprilici i teškoj, skoro neizglednoj situaciji.

7. „On je taj, koji u svom junaštvu vlada po volji[22]) i našim svijetom,[23]) čije su oči u stanju da promatraju poganske narode“.[24])

Svoju pohvalu u čast svoga Boga, Yahweh-a, Israelci započinju ističući da je u njegovoj ruci bila potpuno sudbina svih naroda, koji su tada živjeli u svijetu, pa i onih, koji su mislili da upravljaju ljudskim događajima, koji su držali svjetsku vlast u svojim rukama, Babilonaca.[25]) Dokaz je tu: on ih je svladao i uništio.

8—9. „Blagoslivljajte, narodi,[26]) našeg Boga, neka odjekuje na vašim usnama[27]) glas pjesme njemu u čast[28]): On ih je nanovo oživio[29]) i ne dozvoljava[30]) da se pokoleba njihova noga“.

U nastavku pohvale svome Bogu, Yahweh-u, Israelci ističu da je tako veliko i divno ono što je on njima učinio da i sami poganski narodi to uviđaju i da se i oni osjećaju potaknutim da slave Boga israelskoga naroda: „Blagoslivljajte, narodi, našeg Boga, neka odjekuje na vašim usnama glas pjesme njemu u čast“. Takvim je pjesničkim načinom opisana veličina milosti oslobođenja i u Ps. 116 (117); 125 (126), 2b—3; i 66 (67), 5.

---

22) „On je taj, koji vlada po volji“. U izvorniku imamo samo oblik **qotel** od glagola **mašal,** vladati po volji. Ali ovaj oblik dolazi kao objekt na uvod u upravni govor i zato ima smisao: „Mi slavimo onoga, koji nesmetano vlada . . .“

23) „I našim svijetom“. — Doslovno: „Vijekom“. — Ova se riječ ima uzeti u užem, određenom smislu tadašnjega vijeka ili ljudi, koji su tada živjeli na zemlji.

24) „U stanju su da promatraju“. U izvorniku imamo oblik **yiqtol,** koji pored osnovnog značenja sadašnjeg događaja dotičnoga glagola može označivati i mogućnost neke radnje ili nekog stanja.

25) U tekstu imamo samo riječi **poganske narode.** Ali se ove riječi nemaju shvatiti u općenitom smislu kao da su stavljene za označivanje svih poganskih naroda, nego u suženom smislu ukoliko su stavljene za označivanje samo onih poganskih naroda, koji su tada imali vlast u rukama i mogli krojiti sudbinu Izabranog naroda, a to su bili Babilonci. I njih je pratilo oko božje, i nad njima je lebdila nesmetano moć božja.

26) „Narodi“. U izvorniku imamo riječ **'ammim,** koja označuje manje narodne skupine i koja zato u mnogim Psalmima stoji namjesto israelskih plemena. Ali ovdje označuje manje skupine poganskih naroda, u stvari same poganske narode, jer su se svi ti narodi sastojali od manjih skupina.

27) „Neka odjekuje na vašim usnama“. — Doslovno: „Učinite da se čuje“, oblik **hip'il** glagola **šama'.**

28) „Pjesme njemu u čast“. — Doslovno: „Njegove pohvale, ili pohvale njemu u čast“, kao i u 2. r.

29) „On ih je nanovo oživio“. — Doslovno: „On je povratio na život našu dušu“. — **Našu dušu** je hebr. izraz za zamjenicu **nas.** — S druge je strane objekt pohvale poganskih naroda u neupravnom obliku, kao što je to često običaj u hebr. pjesmi. Doslovni bi prevod u logičnom redoslijedu morao glasiti: „Blagoslivljajte, narodi, našeg Boga ističući da nas je on nanovo oživio, itd.“

30) „Ne dozvoljava“. U izvorniku imamo oblik **qatal** (perfekt) sa značenjem prezenta: on je eto već odredio (nije dozvolio) da se sada pokoleba **njihova noga.**

Pjesničkom fikcijom poganski narodi iza poziva uzimaju riječ i pjevaju u čast Yahweh-u: „Eto je on bio toliko moćan, da ih je nanovo oživio“, tj. opet uspostavio kao narod i državu, i učinio ih ponovno tako jakim da se nemaju bojati da bi mogli posrnuti, tj. da bi mogli imalo nastradati u nekom sukobu sa svojim neprijateljima.

10—12. „Eto[31]) si nas ispitao, Bože naš, pretopio si nas u vatri kako se pretapa srebro. Dao si nas zarobiti,[32]) položio si naša leđa biču[33]). Dao si ljudima da nam uzjaše na glavu, prošli smo kroz vatru i vodu, a ipak[34]) si nas doveo do osvježenja“.

Iza pohvale poganskih naroda u svome hvalospjevu Yahweh-u za vrijeme svečanih gozbi Israelci uzimaju ponovno riječ i u čast svoga Boga opisuju kako ih je on za kaznu doveo do teškog stanja ropstva i onda opet svojom moći uspostavio u svemu njihovu nekadašnjem ugledu. Jer je narod odstupio od njega Yahweh je za zadovoljštinu tražio da mu iskaže vjernost u najtežim okolnostima poslije nego se pokajao i obratio k njemu za pomoć: „Eto si nas ispitao, Bože naš, pretopio si nas u vatri kako se pretapa srebro“. Zatm opisuju potanje u čemu se sastojala kušnja: dao ih je odvesti u ropstvo, gdje su s njima okrutno postupali jer su ih kao robove često bičevali, uzjašili su im na glavu ili su, drugim riječima, tražili od njih potpunu, ropsku pokornost u svemu naročito u prisiljenim radovima.

---

31) „Eto“. Israelci uvode svoju pohvalu kao jedan dokaz onoga što su poganski narodi rekli u čast Yahweh-a u pogledu njegova naroda.

32) „Dao si nas zarobiti“. LXX prevode: „Učinio si da upadnemo u mrežu“,
ili drugim riječima da nas uhvate i povedu sobom kao roblje. Tako pre-
vode više manje i današnji stručnjaci. Sv. Jeronim je za Simahom i Pe-
tim prevodom preveo: „Introduxisti nos in obsidione“. Ovaj izraz u la-
tinskom jeziku doslovno znači: „Učinio si da nas opsjednu“. Ali u prene-
senom smislu u istom jeziku znači: „Učinio si da nas odvedu u ropstvo“.
Obsidio, naime, znači u doslovnom smislu opkoljavanje ili blokada, a u
prenesenom sužanjstvo. U izvorniku imamo riječ **mesûdâ(h),** k(ja dolazi
od korijena **sûd,** loviti, hvatati. Netko može biti uhvaćen u mrežu, a net-
ko u neosvojivi zatvor (i to može značiti riječ **mesûdâ(h)),** a netko opet
u ropstvo. Ovisi o procjeni samog smisla.

33) „Podložio si naša leđa biču“. Sv. Jeronim prevodi izvornik: „Postavio si
na naša leđa zujanje“. Zujanje čega? Po svoj prilici je mislio na zujanje
biča. Za bič (zujanje) imamo u izvorniku riječ **mû'aqâ(h),** koja se nalazi
samo na ovom mjestu u čitavom Sv. pismu SZ pa današnji stručnjaci
nisu stalni za njezino pravo značenje, kako dobro opaža Castellino (o. c.
str. 406). Novi Psaltir i Vaccari prevode **veliki teret,** drugi drukčije. Mi
smo se poveli za sv. Jeronimom jer on obično daje tačan smisao riječi,
koji mu je dala inače i tradicija hebr. naroda. Ali je moguće da je on
pod riječi zujanje mislio i na zujanje ili škripu kola, s kojima je pobjed-
nik nekada prelazio preko tjelesa zarobljenih.

LXX prevode spomenutu riječ s **thlipseis, tribulationes,** mučenja. Nisu
li možda i oni s ovom riječi općenitog značenja htjeli izraziti muke biče-
vanja ili gaženja kola preko tjelesa? Ukoliko su na ovo mislili onda se
slažu sa smislom, koji je riječi dao sv. Jeronim.

34) „A ipak“. Nastojali smo nešto proširiti značenje veznika **i** i dati mu smisao koji nam se učinio ispravnim.

Ali su oni ostali potpuno vjerni svome Bogu, bili su čvrsto uvjereni da će ih on spasiti. Prolazili su kroz vatru i vodu,[35]) ali se nisu ugušili, niti su izgorjeli jer ih je i u najtežim kušnjama[36]) sačuvao od propasti njihov Bog, koji je znao do koje će ih mjere staviti na kušnju, i onda ih je konačno doveo do stanja u kojemu su mogli slobodno odahnuti, pače i veseliti se i dičiti.

RED 13—15.

*13. Ući ću u dom tvoj sa žrtvama paljenicama, * ispunit ću pred tobom svoje zavjete*

*14. Koje ti obećaše moje usne, * i usta moja označiše dok sam bio u mukama:*

*15. Prikazat ću ti žrtve paljenice[37]) od najboljeg mesa uz kad[38]) ovnova, * prinijet ću ti[39]) volove s jaradi.*

Reci 13—19. opisuju treći dio obreda ustoličenja i izvršenja zavjeta, jer je ustoličenje imalo uslijediti kao priznanje zasluga Boga prema njegovu narodu. Ovaj je treći dio bio najvažniji jer su u hram ulazili predstavnici naroda, službeno bi se poklonili Yahweh-u kao svom vrhovnom Bogu i službeno bi proglasili Yahweh-a za vrhovnog Boga svoga naroda. Time bi obred ustoličenja zadobio svoj službeni pečat. Ali se u Psalmu ne spominje ni jednom izravnom riječi ovaj obred već se govori samo o onome što je pratilo sam obred proglašenja, govori se o žrtvama, koje su Israelci zavjetovali za vrijeme sužanjstva (13—15), i o proglašenju primljene milosti, koje je pratilo prikazivanje žrtava (16—19). Ipak moramo uzeti samo prikazivanje žrtava kao čin priznanja i proglašenja Yahweh-a za vrhovnog

35) Slikom prolaza kroz vatru i vodu iznačuje i Isaija kaznu ropstva (43, 2).

36) Za Psalmistu ropstvo je bilo prigoda da narod pruži dokaz o svojoj nepokolebljivoj vjernosti svome Bogu, o onoj vjernosti, koja je eto zatajila kad se on nalazio u obilju i blagostanju i kad ju je mogao iskazati uz mnogo manju cijenu. Promatrano s tog stanovišta ropstvo nije bilo neka narodna nesreća, neki poraz, pa to bio i privremeni, kako su mogli misliti neprijatelji. To je bilo u sebi jedno veliko dobro. Narod je to shvatio u pravom svjetlu, izdržao je kušnju vjernosti na koju ga je stavio njegov Bog i oslobođenje sada slijedi kao osvježenje, tj. kao nagrada za veoma zaslužno djelo. Zar se ne mora hvaliti Bog koji eto i poniženje ropstva zna i može pretvoriti u nacionalnu blagodat? Ta je istina izražena još jasnije u kitici tet 118 (119) Psalma.

37) „Žrtve paljenice". To su bile žrtve, u kojima se sve spaljivalo i nije ostajalo ništa ni za svećenika ni za onoga, koji je prikazivao žrtvu. To su bile najodličnije žrtve.

38) „Kad ovnova". Kad su se spaljivali najbolji dijelovi ovnova razvijali su vrlo ugodan miris. Izraz **kad ovnova** označuje spaljivanje tih dijelova.

39) „Prinijet ću ti". — U izvorniku imamo doslovno: „Učinit ću ti". Glagol **učiniti** u sklopu sa žrtvama ima smisao prikazivati žrtve.

Boga, a u slučaju israelskog naroda i za jedinoga Boga, a proglašenje milosti kao obrazloženje samog proglašenja Yahweh-a za vrhovnog Boga Izabranog naroda.

RED 16—19.

*16. Dođite, saslušajte svi vi, bogobojaznici (našeg) Boga, * ispričat ću vam što mi je učinio:*

*17. „Njega sam ja zazvao svojim ustima, * uzvisio svojim jezikom".*

*18. „Ne uslišao mene Gospodin, * ako sam i pomislio na pomoć tuđih bogova!"*

*19. „Nego me je uslišao sam naš Bog, * on sam je primio vapaj moje prošnje".*

16. „Dođite, saslušajte svi vi, bogobojaznici našeg Boga, ispričat ću vam što mi je učinio".

Neko lice u ime cijelog naroda, a to je mogao biti i sam zbor hramskih pjevača, uzima riječ i preko samog prikazivanja žrtava razjašnjuje zašto su te žrtve prikazane: „Dođite, saslušajte svi vi, bogobojaznici našeg Boga". One su prikazane kao zavjet za veliku primljenu milost: „Ispričat ću vam što mi je učinio".

17—19. „Njega sam ja zazvao svojim ustima, uzvisio svojim jezikom. Ne uslišao mene Gospodin ako sam i pomislio na pomoć tuđih bogova.[40]) Nego[41]) me je uslišao sam naš Bog, on sam je primio vapaj moje prošnje".

---

40) „Ne uslišao mene Gospodin ako sam i pomislio na pomoć tuđih bogova". — Doslovno: „Ukoliko sam imao pred očima nepravedno ponašanje (protiv Boga) neka ne usliša Gospodin". — Očito je da se Israelski narod na usta svoga predstavnika ili hramskih pjevača kune zazivajući samo božju pravdu i osvetu da se nije obratio tuđim bogovima za pomoć. Međutim mnogi današnji stručnjaci prevode jednostavnije: „Da sam namjeravao počiniti nepravdu (protiv Boga, tj. obratiti se tuđim bogovima) Bog me ne bi bio uslišao".

No moramo primijetiti da su izvorni izraz **l'oyišma'** LXX preveli **me eisakousato,** nek ne usliša, a sv. Jeronim **non exaudiat,** također neka ne usliša. Tradicija, dakle, koju oni predstavljaju gledala je u retku zakletvu. Mi smo se opredijelili za smisao tradicije jer pristaje mnogo bolje cjelokupnom smislu konteksta.

41) **„Nego me je uslišao sam Bog, on sam me je primio . . ." Redak počinje** u izvorniku s riječcom **'aken,** koju današnji stručnjaci prevode većinom sa suprotnim veznikom **ali** i nastoje na taj način vezati smisao ovog retka sa smislom pređašnjeg, kako ga oni shvaćaju. Međutim LXX prevode sa zaključnim veznikom **dià toûto,** zato, a sv. Jeronim također sa zaključnim veznikom **ideo,** zato. I ovaj bi se veznik i kod LXX i kod sv. Jeronima mogao protumačiti u smislu značenja, koje zastupaju mnogi današnji stručnjaci, a koje smo iznijeli u pređašnjoj bilješci. Ali se može uzeti, i to još bolje, u smislu: „Zato moram reći da me je naš Bog uslišao . . ." Kako smo naglasili u pređašnjoj bilješci ovaj smisao odgovara bolje kontekstu.

Nadalje smo nadodali i riječ **sam** (sam naš Bog, on sam) premda se ona ne nalazi izričito spomenuta u tekstu. Učinili smo to da istaknemo tvrdnju naroda prema kojoj je sam Yahweh izveo djelo oslobođenja. Prema stilu kako ga mi shvaćamo riječi su **Bog i on** istaknute upravo u ovom smislu.

Narod na usta određenog lica ili hramskih pjevača ističe kako je u svojoj bezizglednoj situaciji zazvao svoga Boga i time priznao njegovu moć (uzvisio svojim jezikom), jer je time dao do znanja da on čvrsto vjeruje da ga njegov Bog može doista izbaviti. — Riječima je teksta označena samo obična molitva, ali iz konteksta znamo da se radi o prošnji uz zavjet.

Nadalje narod ističe najenergičnije da mu je pomogao isključivo njegov Bog, jer se jedino njemu on utekao u svojoj nevolji i jedino se njemu zavjetovao: „Ne uslišao mene Gospodin ako sam i pomislio na pomoć tuđih bogova. Nego me je uslišao sam naš Bog, on sam je primio vapaj moje prošnje". To je bila velika čast za Yahweh-a vis-à-vis tuđih bogova i nju je trebalo istaknuti na posebni način u isticanju zasluga, zbog kojih je Yahweh imao biti proglašen božanskim Kraljem svoga naroda, a i da sama Yahweh-ova pohvala bude što časnija.

RED 20.

20. „Nek je blagoslovljen (naš) Bog jer[42]*) nije odbio moje molitve, * niti je uskratio*[43]*) svoje blagonaklonosti*[44]*) prema meni".*

Kao u Ps. 67 (68), 36c tako i u ovom narod koji je iz zahvalnosti i radi velikih zasluga proglasio svoga Boga za svog božanskog Kralja završava svoj obred s uzvikom: „Blagoslovljen naš Bog", koji je eto ustoličen. To je bio glas smjerne odanosti i pune strahopočitanja počasti, koji bi po prilici mogao značiti: „Obred je ustoličenja završen, Yahweh je postao našim vrhovnim Bogom, odsele njemu naše najdublje poštovanje i najsmjernije štovanje jer je on odsele za nas vrhovni Bog sa svim svojim božanskim svojstvima i božanskim počastima".

Samo što je u ovom Psalmu taj uzvik malo proširen i obuhvaća počast velikoj Yahweh-ovoj dobroti (nije odbio moje molitve) i nada sve njegovoj veoma miloj blagonaklonosti, radi koje israelski Bog ima neprestano pred svojim očima svoj narod i nastoji da bude uvijek milosrdan prema

---

42) „Jer". U izvorniku imamo odnosnu zamjenicu **koji,** koja ovdje vrši službu uzročnog veznika.

43) „Niti je uskratio svoje blagonaklonosti prema meni". Uzevši u obzir da se glagol **nije odbio** iz prvog dijela paralelizma podrazumijeva i u drugom dijelu prevod bi morao doslovno glasiti: „Niti je odbio svoju blagonaklonost od mene".

44) „Blagonaklonosti". U izvorniku **hesed,** nama već dobro poznata riječ.

njemu, pa i u samoj kazni ropstva (niti je uskratio svoje blagonaklonosti prema meni). To su bili motivi zahvalnosti prema Yahweh-u ali i motivi njegova svesrdnog štovanja.

* * *

Ako se uzme u obzir da je Psalam sastavljen kao popratna pjesma pri izvršenju zavjeta, koji je narod učinio po svoj prilici za vrijeme babilonskog sužanjstva, te ako se uzme u obzir obrazloženje koje smo iznijeli u 21. bilješci da su sam zavjet i njegovo izvršenje bili najočitiji dokaz Yahweh-ovih zasluga prema narodu, ukoliko je zavjet ukazivao na vrlo tešku situaciju u kojoj se narod našao i iz koje ga je izbavio njegov Bog, kako je to inače prikazano u popratnim izjavama pri izvršenju samog zavjeta, onda nam neće biti teško suglasiti se s pretpostavkom da je Psalam mogao služiti i kao popratna pjesma samog obreda posvećenja hrama i proglašenja Yahweh-a za vrhovnog Boga Izabranog naroda, to više što nalazimo u njemu i uobičajene izraze koji ukazuju na svečanost ustoličenja, kako smo naglasili u uvodu i tokom tumačenja.

Svaki čovjek može a i mora proglasiti Boga za svog vrhovnog Gospodara ukoliko će nastojati da podloži njegovoj božanskoj volji cjelokupnu svoju najintimniju djelatnost, sve što bi mogao željeti, misliti i ostvariti, i ukoliko će toj volji žrtvovati sve što bi mogao učiniti i iz obzira prema drugom. To je najodličniji izbor vrhovnog Gospodara jer je izbor samog srca, na koji se odlučuje u svojoj intimnoj nutrini slobodni stvor.

Čovjek će pri tome uzeti u obzir ne samo činjenicu da je Bog njegov stvoritelj a po tom i njegov jedini i vrhovni gospodar, nego također da je to Bog punim pravom zaslužio svojom dobrotom prema njemu i dobročinstvima, koja mu je u vanredno velikoj mjeri udjelio. Zato će on tu svoju dužnost prema Bogu nastojati ispuniti ne samo jer mora nego i sasvim dragovoljno i svim žarom svoga srca.

Reci 1b. i 6c. služe kao uvodi u prvi i drugi dio Psalma 18. r. je kao neki umetak, a 12c. proširuje za jedan član paralelizam toga retka. Inače je u svim ostalim recima sinonimni paralelizam, koji se može vrlo lako raspoznati. Psalam se može razdijeliti u tri dijela (1b—6b; 6c—12; 13—19) prema razdiobi samog obreda, koji je prikazan, i u zaključak (20).

PAPE O DANTEU — i — DANTE O PAPAMA

Prigodom 700-godišnjice *Danteova* rođenja (1265—1965) čitav je kulturni svijet vrlo svečano proslavio ovaj jubilej — *najvećeg Pjesnika kršćanstva.* Priređivane su posvuda svečane akademije, komemoracije, izložbe i nova izdanja „*Divne Glume*". Održani su značajni simpoziji prvih svjetskih dantologa o svim problemima koji su značajka božanstvene Poeme.

I *kat. Crkva* svečano je i dostojno proslavila *Danteov jubilej,* jer je on *njezin* uzorni vjernik i vrhunski Pjesnik. Sve su katoličke institucije, bogoslovije, učilišta, smotre i listovi maksimalno sudjelovali u glorifikaciji najvećeg Pjesnika kršć. istina i vječnih ideala. Sam je Sv. Otac Pavao VI sve učinio da što dostojnije proslavi njegov jubilej.

Pavao VI o Danteu

Pavao VI objelodanio je „Litterae Apostolicae - Motu proprio" pod naslovom: „*Altissimi cantus Domini*", na L'Osservatore Romano, 31. XII 1965. Papa ističe da se genijalni Dante rodio u Firenci gdje su se rodili mnogi drugi izvanredni geniji. Sv. Otac hvali Italiju što je na najsvečaniji način komemorirala 700-godišnjicu rođenja „poetarum morum maximum", jer je on „eloqui sui - auctor - princeps". Dante je svoje veličanstveno djelo izrazio u novom talijanskom jeziku. Slavi Italije pridružili su se svi narodi, jer Dantea prati „immortalis gloriae fama": besmrtna slava — i ostat će zauvijek „perpetuoque manebit".

Sv. Otac naglašava da kat. Crkva mora biti *prisutna* u iskazanju počasti prema Danteu, jer ga broji u zboru kršć. pjesnika: Prudencija, sv. Efrema Sirskoga, sv. Grgura Nazijanzenskoga, sv. Ambrozija Milanskog, sv. Paulina Nolanskog . . . između njih „*Dantis aurea cithara . . . resonat*".

Na upit: *Zašto kat. Crkva i njezin Poglavica uvelike slave Dantea? Pavao VI* odgovara: Jer je Dante Alighieri na poseban način naš „praecipuo iure noster est". Naš je, jer čitav plamti, kao *uzorni katolik,* žarkom ljubavlju prema Kristu, jer je *vjerno ljubio Crkvu* i jer je u *Rimskom Pontifeksu spoznao, priznao i častio Kristova Zamjenika na zemlji.* Što je on neke Pape i neke crkvene prelate „acerbe" ljuto i strogo korio, to je činio kao „privatnim licima", protivnicima njegove stranke, pristašama onih koji su njega otjerali — *u progonstvo* i *na smrt osudili.* Ali ovaj njegov

stav prema političkim protivnicima u visokom kleru nije nikada oslabio njegovu *čvrstu kat. vjeru* („firmam eius catholicam fidem") i *dobru volju vjernog sina prema sv. Majci Crkvi.*

Osim toga, veli Sv. Otac: Dante je naš, jer, kako tvrde najbolji dantolozi, u „Divnoj Glumi" nalaze se skrita divna duhovna blaga („miros in poemate absconditos spirituales thesauros"). Radi toga je, iz zahvalnosti, Pavao VI poslao na batisterij: „Del mio bel San Giovanni" („U lijepom San Giovanniju mome". Sve citate donosim prema prijevodu Kombol - Delorko), tj. gdje je Dante bio kršten (Pakao, pj. XIX, 17), *Kristov monogram od zlata* „ex auro Christi monogramma", jer je divno opjevao „La verità che tanto ci sublima: Onog koji istinu donije, s koje nas zapalo življenje ljepše . . ." (Raj, XXII, 42—3). Papa veli: Dante je opjevao i nebo i zemlju, vječnost i vrijeme, Božja otajstva i ljudske događaje, svete i profane nauke, znanost iz Objave i razuma, vlastito iskustvo i pouke povijesti, grčku i latinsku mudrost. Sintetizirao je plodove mudrosti Istoka i rimskog humanizma, kršć. dogme i pravne norme, kako su ih obradili velikani filozofije — Akvinac po Aristotelu, Augustin po Platonovim egzemplarnim idejama i filozof povijesti, Bernard, Viktorinci i Bonaventura. Dante pjeva — da gane, potakne na akciju i obrati. Divna Gluma jest Itinerarium mentis in Deum: raspaljuje ljubav i podiže do Izvora svjetla, ljubavi i vječne slasti: „Luce intellettual, piena d'amore: Intelektualno svjetlo, puno ljubavi".

Dalje zapaža Sv. Otac: Na ovom Itinerariju pojavljuje se kao *„odvjetnica" Bogorodica Djevica Marija:* „Il nome del bel fior, ch'io sempre inoco e mane e sera: Ime One što kad večer nastupi — kao i jutro, ja prizivam stalno". (Raj, XXIII, 88—89). Ona je Danteu: Djeliteljica viših milosti, svijetla rajska vatra, Posrednica između Krista i stvorova, pa Joj se obraća: „Or questi, che da l'infima lacuna . . . supplica a Te:

Ovaj što od dna kaljuže svemira
pa dovde vidje duševne živote,
moli Te, zarad milosti, dobrote".

(Raj, XXX, 22—25)

Na poseban način Pavao VI. apostol mira u naše nemirno doba, naglašava da je Divna Gluma: „pacis poema: velepjesma mira": U *Paklu* odjekuje — žalobni kantik iz-

gubljenog mira; u *Čistilištu* nada za skorim, slatkim mirom; u *Raju* — preslavni epinicij (stari pjev pobjede) zauvijek dobivenog mira.

Radi toga Sv. Otac s pravom i ponosom tvrdi da je Dante „catholici nominis decus, oecumenicus vates et humani generis educator - micantissimum sidus: *Dante je ures kat. imena, ekumenski pjesnik* i *ljudskog roda odgojitelj . . . presjajna zvijezda*" kršćanske poezije.

* * *

Dante o nekim Papama

Dante je bio — uzorni katolik. Odgojio se u duhovnoj školi Franje Asiskoga. Kao mladić provodio je veseli život, ali *na križu progonstva sublimirao je svoj kršć. život kristocentričnom i marijanskom ljubavlju i vjernošću Kristu i Mariji u serafinskoj - trećoredskoj formi.*

Njegovo životno djelo „*Divna Gluma*", premda na nekoliko mjesta cenzurira neke Pape i prelate u njihovu privatnom životu i radu, ipak, protivno nego misle neprijatelji Crkve, tvrdi Brunelli, jest „l'apologia più completa del cristianesimo": (L'Osser. Rom. 1966, br. 20, od 26. I): „Najpotpunija apologija kršćanstva". U Divnoj Glumi okosnica je teologija: dogmatska i moralna. Pjeva Pjesnik, da je na njezinu sastavu: „Ha posto mano e cielo e terra":

Ako bi se igda *svetom spjevu* zbilo
na kojeg zemlja s nebom ruku stavi . . ."

(Raj, XXV, 1—3).

Kroz tri kantika ove božanstvene Poeme — objekt je *eshatološki*. Pjesnik je imao uzvišeni cilj: izvući čovjeka iz stanja grijeha i dovesti ga na stazu spasa, kako to izričito izjavljuje *posvećujući Raj Kangrandu della Scala*. U zbirci njegovih Poslanica (Ep. XIII, 19) piše: „ . . . il fine del tutto e della parte . . . è togliere dallo stato di miseria i viventi di questa vita e condurli allo stato di felicità: Cilj je cjeline i dijelova izvući iz stanja bijede živuće u ovom životu i privesti ih u stanje sreće", tj. osloboditi ih grijeha i usrećiti milošću. Zar to nije savršena teologija? Tako on piše Kangrandu I Della Scala, vojskovođi, gospodaru Verone. Henrik VII ga je imenovao za svoga carskog zamjenika. On je u Veroni na svome dvoru okupio mnoge učenjake i umjetnike između kojih i Dantea - prognanika.

Istina je, Dante oštro udara po zabludama i zabludjelima. Ljuti se na duhovne osobe, na neke prelate i neke Pape, ali, ističe Brunelli: è mosso esclusivamente da ragioni politiche: isključivo potaknut iz političkih razloga", dočim u srcu ima, i to izričito pokazuje — *najdublji respekt prema božanskim zakonima, prema Crkvi i Papi — i njihovu nauku.* Pjesnik je dobro znao za izjavu Pape sv. Leona Velikog: „Petri dignitas in indigno herede non deficit". (Sermo II) *On poštuje s najdubljom vjerom Petra u Papi, i u Papi vidi uskrslog Krista,* bilo da se radi o Bonifaciju VIII ili Celestinu V, Nikoli III, Klementu V, Ivanu XXII ili Hadrijanu V. On Papu nazivlje ovim slatkim izrazima: „Il successor del maggior Piero", ili „Vicario di Cristo", ili „Prefetto del foro divino", ili „Il Padre — il Capo". O sv. Petru veli da je „Alto Primipilo", „Gran Viro", „Clavigero".

Dante nije nikada ni u snu mislio pogrditi ili umanjiti papinsko dostojanstvo, biskupsko ili crkveno. On je samo htio pokuditi ili isprašiti u čovjeku, osobito u onome koji je uzdignut na najviši ljudski livel ono, što mu se činilo pokudno. Zaista u XIX pjevanju Pakla (100—3) premda kori Nikolu II neće da upotrebi teške riječi, već je blag zbog: „la riverenza delle somme chiavi: A poštovanje da mi još ne brani — spram uzvišenih ključeva, što vlasti — u svijetlom svijetu tvojoj bjehu dani".

Vrlo je interesantan Pjesnikov susret s Hadrijanom V Shvativši on da govori s jednim Papom, htio je — iz poštovanja — kleknuti:

„Per vostro dignitate
Mia coscienza, dritto mi rimorse:

Vaše dostojanstvo brani
da stojim, a da savjest me peče"

(Čist. XIX, 131—133)

A Hadrijan mu odgovara:

„Drizza le gambe! Levati su, frate!
Rispose: Non errar conservo suo, Teco,
e con gli altri, ad una potestate:

Ustani, brate! Tog se kani
I ne varaj se: sluga sam ko i ti
i drugi, služit jednoj vlasti zvani".

(Čist. XIX, 133—136)

A nekoliko tercina prije Hadrijan je upozorio Pjesnika: „Scias quod ego fui successor Petri" (Ib, v. 97).

I stoga Dante prema Papi, bilo kojemu, kao Zamjeniku Kristovu, pokazuje duboku počast prema autoritetu i dostojanstvu Vrhovnog Svećenika. A kad nešto prigovara nekome Papi ili crkvenom prelatu, tad mu to govori kao političkom licu ili hoće da osudi kakve zlouporabe u civilnoj upravi crkvenih teritorija.

Tako na pr. Dante osuđuje Celestina V što se odrekao papinskog dostojanstva, jer je svojom odrekom omogućio uspon Bonifacija VIII na papinski prijesto. On je držao da je Bonifacije krivac njegova progonstva. Pjeva ovako:

„I kad sam neke prepoznavat stao,
sjen onog vidjeh, što ko slabić znani
iz svojih ruku visok čin je dao.
Razabrah odmah, da se u toj strani
rod onih sinjih kukavica krio . . ."
(Pakao, III, 58—62)

Kad je Dante ovo pjevao o Celestinu, treba znati da onda Celestin, koji se odrekao papinske časti, još nije bio kanoniziran.

Dante je počinio i dvije povijesne pogreške. On stavlja Papu Anastazija II u VI krug svoga Pakla, jer:

„trasse Fotin dalla via dritta:

Tu je Anastas papa, jer zavolje
Fotina, s kojim skrenu s prave staze"
(Pakao, XI, 8—9),

a krivac je car Anastazij, koji je pristao uz Eutihovu hereziju, favorizirajući Akacija čiji je bio sljedbenik Fotin, đakon u Solunu.

Drugu je povijesnu pogrešku Dante učinio, što je krivo mislio da je bio početak vremenitog Papinog suvereniteta — Donatio Constantini. On pjeva:

„Ahi, Costantin, di quanto mal fu matre,
Non la tua conversion, ma quella dote
Che da te, prese il primo ricco patre:

O Konstantine, što nam zada rana,
ne krst što primi, već prćija ona
što prvom papi bogatom bi dana".
(Pakao, XIX, 115—117)

Naprotiv, povijesno je dokazano da je vremeniti suverenitet Papa darovao Pipin, a potvrdio Karlo Veliki. Bolje rečeno: Pipin je izvršio restituciju političkog suvereniteta Papâ, jer je već Stjepan II bio suveren: Ezarhata, Pentapolija, Rima i Rimskog Vojvodstva.

Dante je iz početka slabo govorio i o Klementu IV, ali kad je ovaj Papa kasnije bio sklon Henriku VII, onda ga je kovao u zvijezde u poslanici Knezovima i Gospărima Italije.

Dante je, po uvjerenju i tradiciji, pripadao partiji Gvelfa, i to Bijelih. Krvave su građanske borbe pustošile Firencu. Bonifacije VIII poslao je u grad na Arnu kao miritvorca „paciaro" Karla Valois-a. Strančarska mržnja i krvava nesloga — mjesto mira i slobode — zatrovali su građanske odnose. Otrov osvete izlio se na Danteovu obitelj, a njega su in contumatiam osudili *„igne comburatur sic quod moriatur"*. Kad se ovo zna onda nije ništa čudnovato Danteov neprijateljski odnos prema Bonifaciju VIII kao političaru, jer je njegov izaslanik Karlo Valois upropastio njegovu kuću, a njega osudio na — progonstvo i smrt. Dante najveći pjesnik kršćanstva, znao je savršeno razlikovati u Papi — Zamjenika Kristova, od čovjeka — političara koji može pogriješiti. Stoga moramo znati u Danteu razlikovati čovjeka političara od vjernika, uvjerenog i praktičnog kršćanina.

Već je *Benedikt XV* u Enciklici „In praeclaram summorum" napisao da Danteu treba oprostiti: „Atqui ignoscendum est viro" — što je preko načina ošinuo neke službenike Crkve, jer tvrdi ovaj veliki Papa mira da je bilo štošta pokudna „in hominibus sacri ordinis haud probanda", a to je njegovu dušu, punu vjernosti Crkvi, „animum eius, Ecclesiae deditissimum" — ispunjalo bolom i gorčinom. (Acta Ap. S. 13, 1921)

Isto tako veli *Pavao VI* u spomenutom Motu proprio „Altissimi cantus Domini" — da treba Danteu velikodušno oprostiti „benigna indulgentia concedenda est", što je u uzbudljivosti s obzirom na građanske, političke stvari neke oštro osuđivao tim više što je udarao na „lamentabilia vitia". (L'Osser. Romano, 31. XII 1965).

Dante — pjesnik papinske orijentacije

Nitko, tko je časnog moralnog kriterija, neće moći zanijekati da je Dante bio *načelno uzorni katolik,* koji je uvijek smatrao da je *Rimski Pontifeks* božanske ustanove, nepogrešivi Učitelj istine kojemu je Isus Krist povjerio i čast i jurisdikciju nad Apostolima i nad čitavom Crkvom.

Evo nekoliko dragocjenih tercina:

„O luce eterna del gran viro,
A cui nostro Signor lasciò le chiavi,
Ch' gli portò giù, di questo gaudio miro . . .:

O vječno svjetlo diva, kom ostavi
Gospod naš ključe, kada siđe dolje . . .“

(Raj, XXIV, 34—36)

U I pjevanju „Divne Glume“ Pjesnik spominje *vrata* sv. Petra:

„. . . Si ch' io veggia la porta
di San Pietro . . .:

Vodi me . . . (Vergile!)
pa da pred vrata sv. Petra dođem“!

(Pakao, pj. I, 133—134)

Kroz Petrova vrata ulazi se u Čistilište.

U Čistilištu Anđeo mu je otvorio ova vrata. Pjesnik ih ovako opisuje:

„L'una era d'oro e l'altra era d'argento.
Pria con la bianca, e, poscia con la gialla
fece alla porta si ch' io fui contento:

Dva ključa nađe: od srebra i zlata.
Najprije bijeli okrene pa žuti
i ko što željah otvori mi vrata“.

(Čist. IX, 118—120)

A da Pjesnik ne pogriješi otkud u Anđela ti ključi, on mu odgovara:

„Da Pier lo tegno . . .

Od Petra su mi . . .“

(Ib, 127)

Pjesniku je već Bonifacije razjasnio cilj i snagu tih ključeva:

„Lo ciel poss' io serrare e disserrare,
come tu sai; però son due le chiavi
che il mio antecessor non ebbe care:

Znaš da imam dva ključa od raja,
da ga zatvorit i otvorit mogu,
dok prethodnik moj za njih malo haja".

(Pakao, XXVII, 103—105)

Dante, pjesnik - teolog dobro je znao da je Isus htio s Crkvom, utemeljiti kraljevstvo Božje na zemlji, ali kraljevstvo *duhovno*. On je rekao: „Moje kraljevstvo ne pripada ovome svijetu . . . moje kraljevstvo nije odavde". (Iv. XVIII, 36). Budući da je njegovo kraljevstvo duhovno, morat će se širiti da osvoji čitav svijet. Dante, kao vjerni sin Crkve, pozivlje sve kršćane da spremno slušaju Papu: čvrsti i nepokolebivi, vršeći vječni nauk u Starom i Novom zavjetu. U tom su smislu vrlo značajne dvije zlatne tercine:

„Siate, Cristiani, a muovervi più gravi!
Non siate come pernna ad ogni vento.
E non crediate ch' ogni acqua vi lavi!
Avete il Nuovo e il Vecchio Testamento
E il Pastor della Chiesa, che vi guida:
Questo vi basti a vostro salvamento:

Kršćani srca ne budite laka!
Ne bud'te pero, što na vjetru plovi.
Ne drž'te, da vas pere voda svaka!
Imate Zavjet i Stari i Novi
I Pastir Crkve vodit će vas k tome:
nek su vam za spas dosta vođi ovi".

(Raj, V, 73—78)

Dante je dobro znao kako je Isus pitao Petra da li ga ljubi više nego drugi učenici. Na potvrdni odgovor povjerio mu je misiju: „Pasi janjce moje . . . Pasi ovce moje!" (Iv. XXI, 16—17).

Božanski Otkupitelj htio je imati od Petra nepokolebivi dokaz intenzivne ljubavi prije nego će mu povjeriti ono što je najmilije njegovu božanskom Srcu: *vodstvo duša*. Stoga je Dante smatrao *Papinstvo* božanskom institucijom, nepogrešivim Magisterijem istine i univerzalnim Doktorom u pitanjima vjere i morala. On ljubi i poštuje Petra u Papi. On u Papi vidi uskrsnulog Krista — kad se radi i o Bonifa-

ciju VIII, svome osobnom protivniku. I, zaista, kad je Filip Lijepi zametnuo borbu protiv Crkve, zarobio Bonifacija i odvukao ga u Avinjonsko sužanjstvo (1309), tad *Dante, kao uzorni kršćanin, zaboravlja svoju političku srdžbu na Bonifacija, i kao savršeni katolik sad ne vidi u Bonifaciju čovjeka - političara, već u Bonifaciju vidi Papu, Zamjenika Kristova na zemlji,* i divno pjeva:

„Veggio, in Alagna, entrar lo fiordaliso,
E, nel Vicario suo, Cristo esser catto!
Veggiolo un' altra volta esser deriso;
Veggio rinnovelar l'aceto e 'l fele
E tra vivi ladroni essere anciso.
Veggio il nuovo Pilato si crudele
Che ciò non sazia; ma, sanza decreto,
Porta, nel Tempio, le cupide vele:

(Još gore no što ću i što ćeš čuti)
Vidim: gle, ljiljan Anagni prekriva,
da Krista tu u Namjesniku sputi!
Drugi put vidim gdje ismijavan biva,
i vidim žuč i ocat i raspeće
i kako mre međ dva lupeža živa.
Vidim gdje novi kruti Pilat ne će
da stiša glad, već nepovlasno svoje
lakomo jedro prema Templu skreće".

(Čist. XX, 85—93).

Ovako je pjevao Dante - vjernik, sjajni vršilac najveće Kristove zapovijedi — ljubavi. Kršćanin je bio ovaj najveći Pjesnik kršćanstva i on bolno reagira nad svetogrdnom profanacijom dostojanstva Vrhovnog svećenika u osobi Bonifacija VIII. Kad je Papa — pogrđen, osramoćen, zatvoren, Dante trpi i u poniženom Bonifaciju vidi ponovno poniženog Krista. U *ovom njegovu stavu zrcali se sva veličina i ljepota njegove kršć. duše.* On sve zaboravlja, on od srca oprašta, jer je *Papa — Zamjenik Kristov na zemlji.*

***

I umro je ovaj Velikan poezije kao uzorni kršćanin. Sam *Boccaccio* tvrdi da je Dante bio iskreni i praktični vjernik. On opisuje njegovu smrt ovako: „Kad je kucnuo njegov čas, budući da je teško obolio u 56. godini i „secondo la religione ogni sacramento umilmente e devotamente ri-

cevuto" primivši ponizno i pobožno sve sakramente... u rujnu 1325, na dan Egzaltacije sv. Križa „rendè al Creatore l'affaticato suo spinto". (L'Osserv. Rom. 26. I 1966, str. 6).

I glasoviti *Fridrih Ozanam* raspravljajući o Danteovoj ortodoksiji ovako se izražava: „On je pogrešno tumačio poniznu pobožnost Celestina V, neobuzdanu revnost Bonifacija VIII, znanost Ivana XXII, to je bila nerazboritost i srditost, to je bila pogreška i bludnja, ali to nije bila — *grdoba herezije*. Uza sve to, dalje piše Ozanam, treba zabilježiti da od 14 Papa, koji su živjeli u njegovo doba, Dante je dva hvalio, a sedam je šutio, a o petorici je htio bockati njihove ljudske slabosti, ali nikada nije prestao častiti svetost njihove službe". (Ozanam: La filosophia di Dante, tal. prijevod, od I. Coccia, 1923, str. 276)

U progonstvu kako on sam piše, premda je živio bijedno siromaštvo „dolorosa povertade"; premda su njegova usta bila gorka jedući tuđi kruh „lo pane altrui"; premda je teško osjećao fizičku i moralnu umornost uzlazeći i silazeći niz tuđe stepenice „lo scendere e il salir per l'altrui scale"; premda je osjećao žarku nostalgiju za svojom ljubljenom Firencom iz koje luta okolo kao „exul immeritus", a u koju se je nadao:

„Povratit ću se pjesnik, pa sa vrela
moga krštenja, domoć se lovora"
(Raj, XXV, 7—9);

ipak *sačuvao je čvrstu i čistu vjeru; ostao je integralni katolik; živio je kao praktični kršćanin, revan i uvijek ortodoksan. Vjerovao je u duhovne ideale i borio se za duhovne vrednote* koje su jedine kadre, i u svako vrijeme, dati vedrinu patniku čovjeku i istinski mir nemirnom i izmučenom čovječanstvu.

Zar je onda čudo da je čitavo kulturno čovječanstvo od srca i najsvečanije proslavilo 700. godišnjicu rođenja besmrtnog Dantea.

Uvijek je Crkva bila neobično ponosna na svoga najvećeg Pjesnika. Leon XIII je osnovao „Cattedra Dantesca" u Leonovu Institutu kod Papinske Lateranske Univerze, a prigodom 600-godišnjice Pjesnikove smrti Benedikt XV je uznosito počastio njegovu uspomenu Enciklikom: „In praeclarum summorum".

Danas je Sv. Otac Pavao VI — Zamjenik Kristov na zemlji, kao 264. Nasljednik na Petrovu prijestolju. Osim *zlatnog Kristova monograma* na krstionicu gdje je Dante

bio kršten, on je dao položiti na grob najvećeg kršć. Pjesnika — *Križ od suhog zlata,* dar Crkve svome vjernom sinu, jer je on u XVIII pj. Raja opjevao Martovo nebo gdje su — *mučenici vjere koji stoje u Martovu Križu.*

Još je slavno vladajući Sv. Otac objelodanio na Staru Godinu Motu proprio: „Altissimi cantus Domini" u kojem je najavio da u Kat. Universi Srca Isusova u Milanu osniva „Cathedram Dantis" radi „singularem cultum, quo nos prosequimur Divinae Comoediae auctorem" — i iz želje da se plamen ljubavi prema njemu ne ugasi, već da ga akademska omladina uči i nauči za kulturnu korist budućih pokoljenja.

I tako je preko Sv. Oca Pavla VI čitava Crkva iskazala svoju dostojnu zahvalnost svome besmrtnom Pjesniku. Pavao VI na Petrovu je prijestolju. Petrova dinastija traje gotovo 2000 godina. Papinstvo je neoborivi stup Mističnog Tijela Kristova — Crkve. Kroz 2000 godina carstva i kraljevstva iščezavaju. Nad njima, *na Petru, litici nerazorivoj, diže se Lateran sa svojim Vrhovnim Svećenikom. Stoji i ostat će do konca svijeta kao čudo Providnosti Božje u povijesti. To je suvereno opjevao BESMRTNI DANTE. Stoga Pavao VI pozivlje sve sinove Crkve:*

AFFICITE HONORE ALISSIMUM POETAM!

Dr fra Krsto KRŽANIĆ

Premda Crkva za izvršenje svoje misije treba ljudskih sredstava, nije ustanovljena da traži zemaljsku slavu, nego da i svojim primjerom širi poniznost i samozataju. Krist je poslan od Oca da propovijeda evanđelje siromasima, da ozdravlja one koji su skrušena srca, da traži i spasi ono što se izgubilo; tako i Crkva pokazuje ljubav prema svima koji su ožalošćeni uslijed ljudske slabosti, dapače u siromasima i patnicima vidi sliku svoga siromašnog i trpećeg Ustanovitelja, nastoji da olakša njihovu oskudicu, i želi da u njima služi Kristu.

II Vat. sabor

II VATIKANSKI SABOR I NAŠ LAJIKAT

Govor kojega je u zagrebačkoj katedrali održao 19. prosinca 1965. g. JOSIP (Sibe) ZANINOVIĆ, odvjetnik u Zagrebu, prigodom dočeka koncilskih otaca na povratku s II Vatikanskog sabora.

EMINENCIJO!

Iako nisam toga dostojan, dopala me je časna dužnost da Vas u ime hrvatskog katoličkog lajikata pozdravim danas kada se poslije uspjelog zaključenja II Vatikanskog koncila sretno vraćate u svoju rezidenciju. Vama i cijelom hrvatskom katoličkom episkopatu izražavamo svoju duboku zahvalnost i priznanje za naporan rad kojim ste doprinijeli uspjehu Koncila. Posebno smo ponosni da su intervencije hrvatskog kardinala u koncilskim diskusijama bile zapažene od cijele svjetske katoličke javnosti.

II Vatikanski koncil predstavlja događaj od neprocjenjive historijske važnosti ne samo za Katoličku crkvu, nego i za cijeli svijet. U doba krupnog historijskog previranja, u doba stvaranja novog društva i zidanja nove civilizacije, u doba masovnog otpada od Boga i vjere veliki i dobri papa Ivan XXIII je osjetio da je sazrelo vrijeme da Crkva zauzme svoj stav prema nastajućem svijetu. Nadahnut Duhom Svetim sazvao je II Vatikanski koncil pred kojim se je postavio problem, da li će se Crkva zatvoriti u »turris eburnea« te anatemama i ekskomunikacijama nastojati očuvati i obraniti poklad božanskih istina ili će se otvoriti svijetu, ući u svijet, zahvatiti u tok svjetskih zbivanja i na taj način dovesti Krista da bude prisutan uz graditelje novog društva i nove civilizacije. U smislu intencija pape Ivana XXIII i njegovog nasljednika Pavla VI Koncil je odlučio, da se Crkva otvori svijetu, da ostane prisutna svjetskim zbivanjima, da svijetu donosi Krista onako kako to odgovara našim danima i našim prilikama te da sa svom iskrenošću i ozbiljnošću povede dijalog sa svijetom. Onako, kako je kazao sv. Otac u završnom koncilskom govoru, da upozna svijet, da mu se približi, da ga shvati, da prožme društvo koje je okružuje, da tom svijetu služi i da mu objavi Radosnu Vijest. U tom duhu II Vatikanski koncil ponudio je svijetu suradnju u ostvarenju poretka slobode u kojem će se čovječja osoba i njeno ljudsko dostojanstvo nalaziti na vrhu ljestvice društvenih vrednota, u kojem će neotuđiva prava čovjeka biti beskompromisno zaštićena; ponuđena je svijetu suradnja u izgradnji pravednog i trajnog mira te u realizaciji poretka pune socijalne pravednosti. Crkva nudi i pristaje na ovakvu suradnju jer je cjelokupno bogatstvo njene nauke usmjereno službi čovjeku, jer Crkva više nego itko drugi poštuje čovjeka. Tu suradnju Crkva nudi svima bez razlike, vjernicima i nevjernicima. Jer, kako reče sv. Otac Pavao VI, za Katoličku crkvu nitko nije nedostižan, nitko joj nije stran, nitko iz suradnje nije isključen. U ljudskom društvu Crkva ne traži za sebe nikakvih privilegija ili povlastica. Ona jedino traži za sebe slobodu djelovanja, a za svoje vjernike slobodu da bez ikakve diskriminacije smiju kršćanski vjerovati, kršćanski živjeti i kršćanski djelovati. Crkva za sebe traži onu istu slobodu koju traži i za sve druge, jer je ona proklamirala

načelo, da se ni moralnim pritiskom ni fizičkom silom ne smije nikoga prisiljavati da prihvati bilo koje, pa ni vjersko uvjerenje.

Koncil je naglasio da posebnu odgovornost za dijalog sa svijetom, za brigu da Krist bude prisutan svjetskim zbivanjima snosi katolički lajikat. Katolički lajici naime imaju svoje vlastite zadatke u izgradnji Crkve, u unošenju Krista u život svijeta. Katolički lajikat ima svoje vlastite domene u djelokrugu apostolata Crkve. Međutim i apostolat lajika i apostolat klera čine jedan jedinstveni crkveni apostolat, jer u Crkvi, istina, postoji različitost službi, ali i jedinstvo poslanja. Između ova dva vida crkvenog apostolata mora postojati puno jedinstvo i radi toga što i kler i lajikat sačinjavaju jedno jedinstveno Kristovo mistično tijelo u kojem svaki pojedini ud pridonosi rastu tijela prema svojoj ulozi. Ovu veliku istinu o jedinstvu Kristovog mističnog tijela, o nerazdvojnosti njegovih dijelova, o sudbinskoj povezanosti njegovih udova II Vatikanski koncil je htio dovesti vjernicima pred oči liturgijskom reformom. Nekrvna euharistijska žrtva, po liturgijskoj reformi, vidljivim načinom nam doziva u pamet jedinstvo Božjeg Naroda i crkvene hijerarhije. Svi prinosimo jednu te istu žrtvu, svi se hranimo istim kruhom, svi pijemo isto piće. Međutim, prema intencijama Koncila, sv. Liturgija ne smije ostati samo simbolom našeg jedinstva. Ona mora postati centar našeg vjerskog života, izvor životne naše kršćanske radosti i vitalnosti, iz nje moramo crpiti snagu da možemo svjedočiti za Krista, da možemo unositi Krista u naše obitelji, u naše radionice i u čitav naš privatni i javni život.

Kada govorimo o II Vatikanskom koncilu ne možemo šutke preći preko jednog događaja za koji cijeli hrvatski narod duguje zahvalnost našem episkopatu. Naš je episkopat naime uspio, da u koncilskoj dvorani, pred očima čitave svjetske, a posebno katoličke javnosti afirmira našu najveću religiozno - nacionalno - kulturnu vrednotu, našu glagolicu, kada se je u toku prvog koncilskog zasjedanja u Bazilici sv. Petra u Rimu služila službena koncilska sv. Misa na staroslavenskom jeziku. Time su biskupi svijeta, time je cijela svjetska javnost upoznata s historijskim faktom, da na obalama Jadranskog mora, na međašu romanskog i slavenskog svijeta, živi jedan maleni narod, koji je pred mnogo vjekova bio vjerski, kulturno i politički toliko značajan, da je u krilu zapadne latinske rimske Crkve izvojevao povlasticu koju u toj Crkvi nije imao nijedan drugi narod. Za ovu uslugu učinjenu hrvatskom narodu izražavamo cjelokupnom našem episkopatu najdublju zahvalnost.

Mi hrvatski katolički lajici smo po milosti Božjoj pripravni da uvjek i pod svim okolnostima svjedočimo za Krista, da primimo svoj dio odgovornosti za prisutnost Krista u životu našeg naroda. Svjesni smo dužnosti koju nam ta odgovornost nameće. Zahvalni smo radi toga Vašoj Eminenciji što ste nas u svojoj božićnoj poruci upozorili na dužnosti i prava našega apostolata. Mi vjerujemo i čvrsto se nadamo da ćete Vi, Eminencijo, čitav naš episkopat i čitav kler svim snagama promicati da katolički lajikat preuzme kod nas apostolsku odgovornost na svim područjima koja po koncilskoj zamisli spadaju u djelokrug apostolata lajika. Čvrsto smo uvjereni da ćete onako, kako o tome govori koncilski dekret, bratski primati našu apostolsku suradnju te da ćete uvijek posebnom brigom pratiti nas lajike u našem apostolskom djelovanju.

Zahvaljujemo Svemogućem što nam je darovao II Vatikanski koncil, molimo ga za što skorašnju kanonizaciju dobrog Ivana XXIII, a sv. Ocu Pavlu VI, Vama Eminencijo i svima koncilskim ocima izražavamo svoju duboku sinovsku zahvalnost i poslušnost. CHRISTUS VINCIT, CHRISTUS REGNAT, CHRISTUS IMPERAT!

OLTAR PREMA PUKU

Ne slažemo se u svemu s gledištem pisca. Posebno se ne slažemo s tvrdnjom da je oltar prema puku iznimka. Usporedimo članak s uputom SZO od 24. IX 1964, br. 91: „Glavni oltar neka se gradi odvojen od zida da se može lako obilaziti i da se na njemu može obavljati služba licem prema puku".

UREDNIŠTVO

Suvremeni liturgijski pokret spominjao je davni oltar versus populum. Javljala se želja, da se opet uvede u praksu takav oltar. I doživjeli smo, da je Crkva dopustila takav oltar. Dopustila, ali nije zapovijedila. Na mnogo mjesta podignut je takav oltar. Razumije se po dopuštenju lokalnog biskupa. Stekao je mnogo simpatija, a postao je već i znakom naprednosti i modernosti u duhovnoj pastvi.

Zanimalo me, kako se nekada vršilo bogoslužje na takvom oltaru. Pošao sam u potragu. Doživio sam malo razočaranje. Nisam našao ništa stalno i jasno o oltaru prema narodu, pa prema tome ni o bogoslužju na tom oltaru. Možda su postojali takvi oltari na Istoku prije četvrtog vijeka, a na Zapadu prije šestog vijeka. Tada su đakoni postavljali prije mise stol u crkvi, koji je služio kao oltar.

Kao oltar prema puku spominje se stol na Posljednjoj večeri, dakle kao prvi i originalni oltar. Ali ni o tom stolu, oltaru ne znamo ništa. Znamo, da je Isus i apostoli na Posljednjoj večeri ležao kod stola, naslonjen na jednu ruku ili sjedio na prekrštenim nogama. Prema tome taj stol nije bio viši od pedlja. Možda od kamena, jer drva nije bilo. A možda je taj stol bio pokriveni dio poda? Sv. Ivan je mogao lako leći na prsa Isusova, kad je ležao kod stola okrenut prema Isusu. Naslonio se u njegova prsa i pitao, tko je izdajica. Nitko nije mogao čuti toga pitanja osim Isusa.

Za oltar prema narodu govorio bi tabernakul, koji nije bio na oltaru, nego pokraj oltara u zidnoj niši ili naslonjen na zid kao posebna kućica. Takve niše nalazimo na mnogo mjesta, a posebne kućice imamo i mi u Nedelišću, Podturnu i drugdje. Mnogi su mislili, da je i baldahin ili ciborij nad oltarom nosio tabernakul u obliku golubice. Euharistijska golubica! Tako tabernakul nije smetao celebrantu, koji je bio okrenut licem prema vjernicima.

Ali u starini nije bio tabernakul ono, što je danas od XII. vijeka. Čuvao je nekoliko partikula za pričest bolesnika.

Arheologija nam pokazuje najstarije crkve i najstarije oltare, otkriva najstariji oblik, ako je kasnije doba izmijenilo prvotni oblik. Takove su crkve: S. Clemente u Rimu, podzemna crkva, Eufrazijska bazilika u Poreču, S. Vitale u Raveni, Aja Sofia u Carigradu i druge. Svuda su oltari tradicionalni. Ako se oltar prislanjao uza zid, onda se celebrant nije ni mogao okrenuti prema narodu. Značajan je oltarić u Belcu u hrvatskom Zagorju. Nalazi se u gotičkoj kapeli kraj župskog dvora. Možda je bio samo podnožje za menzu. To je

slobodni oltarić od kamena. Poput stupa. Na njemu ima mjesta samo za kalež i hostiju. Svećenik može obilaziti oko oltara. To biva kod kađenja i u euharistijskoj procesiji iza pretvorbe oko oltara, kad nije bilo podizanja. Pod misom drži krucifer raspelo na koplju nasuprot celebrantu. Akoliti drže u rukama svijeće kraj oltara. Asistenti poslužuju celebranta liturgijskim knjigama, koje imaju u rukama. Je li to misa versus populum? Možda. Kapela ima tragova romanike, dakle prastara.

Misni nam Introiti otkrivaju prastaro bogoslužje. Kler pristupa k oltaru kroz crkvu u procesiji pjevajući psalam. Čuje se vapaj klera i puka, upravljen nebu i Kristu. Njegova slika, Majestas Domini, dominira u apsidi u mozaiku nad oltarom: Ustani, Gospodine, zašto spavaš? Probudi se, ne odbaci nas zauvijek. Taj vapaj nije upravljen narodu nego nebu i Kristu. Zato su svi, kler i vjernici okrenuti prema oltaru, oči su sviju podignute prema nebu i Kristu. Svi smo tu jednaki. Celebrant ne dirigira s oltara narodni vapaj. Svi se zajedno klanjamo Bogu, svi mu se zahvaljujemo, svi ga molimo za milost i oproštenje grijeha. Sličnu nam situaciju otkrivaju i druge pjesme u misnim formularima.

Pitaju me svećenici, moji bivši učenici: Što ćemo sada misliti o onom, što ste nas onako oduševljeno učili o oltaru, glavnom oltaru u crkvi?

Odgovaram im ovako: Mislim, da će crkveni propisi o oltaru ostati isti. Oltar će biti uvijek simbol Krista, tog granitnog temelja svete Crkve. Čvrsti tabernakul na sredini oltara ostat će počasno prijestolje Presvetog Oltarskog Sakramenta. Zato ćemo i dalje sve žrtvovati, da to najsvetije mjesto u našim crkvama bude krasno, sjajno, umjetnički urešeno, dominirati u svakoj crkvi.

A oltar prema puku?

Moj pokojni župnik služio je svaki dan sv. misu na glavnom oltaru. U nedjelju je služio na pokrajnom oltaru. Otišao je k narodu, približio se svojim ovcama, njima je govorio iz blizine. Teško je bilo starcu uspinjati se na propovijedaonicu. Kako bi bio sretan, da živi danas i da može još okrenuti pokrajni oltar prema narodu! Tu bi mogao konsekrirati hostije za pričest vjernika, a preostale pohraniti poslije mise na velikom oltaru u tabernakulu Gospodinovom. Zato bi crkva morala imati dva ciborija, što nažalost još nemaju mnoge crkve!

Imamo dopuštenje za oltar prema narodu i njim ćemo se poslužiti u potrebi. A potrebe će biti: svečanosti, mlade mise, jubileji, koncelebracije, mise sub divo i slične. Sve je to povjereno brizi Ordinarija.

Kako izgraditi oltar prema narodu?

Na to je teško definitivno odgovoriti. Posjetila me dva svećenika iz Belgije. Jedan od njih pravi nacrt za novu župsku crkvu u predgrađu Brisla. Pitao me, kamo bi stavio glavni oltar prema puku. Svjetovao sam mu sredinu crkve. Oblik joj je paralelogram. Veli, da su pravili pokuse, pa su odustali od podizanja oltara usred crkve. Vjernici se skupe oko oltara, gledaju jedni druge nasuprot i tako se zabavljaju, napose mladež. Zato je odlučio postaviti glavni oltar u lijevi kut crkve. Na zidu desno celebrantu bio bi tabernakul, a lijevo raspelo. Ne sviđa mi se taj nacrt. Izgleda mi neozbiljno, nimalo arhitektonski, nedostojno crkve. Mislim, da bi za nove crkve bio

najbolji temeljni oblik trolist: okrugli ili uglati. Tako bismo dobili tri apside. Srednja sa glavnim tradicionalnim oltarom, pokrajna s oltarom prema puku, a treća s tradicionalnim pokrajnim oltarom i pomoćnim tabernakulom. Tako celebrant ne bi bio okrenut prema narodu licem u lice, nego sa strane. Onda bi vjernici mogli još bolje pratiti misnikove akcije. Celebrant bi imao pred očima pokrajni oltar na suprotnoj strani sa raspelom.

U starim crkvama teško je naći mjesto za oltar prema narodu. Ne sviđa mi se nijedan od onih, koje sam vidio. Najradije bih ih uklonio. Vrijeđaju dostojanstvo crkve. Našao sam pokrajnih oltara, koji bi se dali preudesiti za služenje prema narodu. Svakako: festina lente, saltem dubitare! Rekao bi msgr. Č. Čekada: potrebni su jurišnici, ali su potrebne i kočnice!

A što kažu vjernici o oltaru prema puku?

Mišljenja su različita. Časna sestra veli: prije smo gledale Raspelo na oltaru iznad misnika, a sada gledamo misnika! Drugi vele: mogu bolje pratiti misu. Nekoji će primijetiti sa smiješkom: naš pater B. poslije sv. pričesti lijepo otare usta maramicom, savije brkove i pomiluje bradu kao iza dobrog objeda. Treći hvale olakšano sudjelovanje vjernika u sv. misi. Neki opet nijesu više kod mise i odu iz crkve kao da nisu bili na misi.

Navodim jednu uspomenu iz mlađih dana. Moje maturantice mole me, da skratim egzortu i pustim prozivanje, jer se moraju nekamo požuriti. Opetovale su tu molbu nekoliko puta. Razlog taje. Napokon se usmjele i odadu razlog: Naša je misa u devet sati. U županjskoj crkvi u deset sati. Žele poći i na tu misu i naći mjesto kraj oltara. Dobili smo mladog lijepog kapelana, koji im se jako sviđa, pa ga gledaju izbliza za sve vrijeme mise! Možda bi i kapelan pogledao koje lice s oltara versus populum. Zato ne mogu vjerovati, kad mi svećenik ili vjernik tvrdi, da je sabraniji kod sv. mise na novom oltaru.

Zato svagdje preporučam oprez. Revolucija ruši, evolucija gradi. Polako ćemo s vremenom naći rješenje i težim problemima i ne ćemo morati rušiti, što smo načinili u naglosti. To se već pokazalo kod prevođenja liturgijskih tekstova, pa i odobrenih. Zar ne bi bilo bolje prevesti pristupne molitve prema originalu riječima: Pristupam k Božjem oltaru, k Bogu, koji je moja radost od moje mladosti. Ili: molite se braćo! Taj mali »se« daje unkciju posvećenu tradicijom: pomolim sja! Ili: Jaganjče Božji, koji oduzimaš... Oduzimanje je računska operacija. Qui tollis, nosiš, uzimaš, dakle: koji uzimaš! I slično.

Ne smijemo zaboraviti, da je oltar svetinja.

Dr Matija MARKOV

»SJEDIŠTE« MISNIKA

U većini naših crkava je nemoguće urediti svetište za novi način služenja svete mise, jer su u njima smješteni oltari s retable-om, koji su često vrlo velika umjetnička vrijednost i koji se ne smiju, a niti će se ikada smjeti rušiti. Isto tako postavljanje oltara prema puku pred takav oltar često je nemoguće radi malog svetišta, pogotovo ako je na tom oltaru tabernakul, koga misnik ne smije zakla-

najbolji temeljni oblik trolist: okrugli ili uglati. Tako bismo dobili tri apside. Srednja sa glavnim tradicionalnim oltarom, pokrajna s oltarom prema puku, a treća s tradicionalnim pokrajnim oltarom i pomoćnim tabernakulom. Tako celebrant ne bi bio okrenut prema narodu licem u lice, nego sa strane. Onda bi vjernici mogli još bolje pratiti misnikove akcije. Celebrant bi imao pred očima pokrajni oltar na suprotnoj strani sa raspelom.

U starim crkvama teško je naći mjesto za oltar prema narodu. Ne sviđa mi se nijedan od onih, koje sam vidio. Najradije bih ih uklonio. Vrijeđaju dostojanstvo crkve. Našao sam pokrajnih oltara, koji bi se dali preudesiti za služenje prema narodu. Svakako: festina lente, saltem dubitare! Rekao bi msgr. Č. Čekada: potrebni su jurišnici, ali su potrebne i kočnice!

A što kažu vjernici o oltaru prema puku?

Mišljenja su različita. Časna sestra veli: prije smo gledale Raspelo na oltaru iznad misnika, a sada gledamo misnika! Drugi vele: mogu bolje pratiti misu. Nekoji će primijetiti sa smiješkom: naš pater B. poslije sv. pričesti lijepo otare usta maramicom, savije brkove i pomiluje bradu kao iza dobrog objeda. Treći hvale olakšano sudjelovanje vjernika u sv. misi. Neki opet nijesu više kod mise i odu iz crkve kao da nisu bili na misi.

Navodim jednu uspomenu iz mlađih dana. Moje maturantice mole me, da skratim egzortu i pustim prozivanje, jer se moraju nekamo požuriti. Opetovale su tu molbu nekoliko puta. Razlog taje. Napokon se usmjele i odadu razlog: Naša je misa u devet sati. U župskoj crkvi u deset sati. Žele poći i na tu misu i naći mjesto kraj oltara. Dobili smo mladog lijepog kapelana, koji im se jako sviđa, pa ga gledaju izbliza za sve vrijeme mise! Možda bi i kapelan pogledao koje lice s oltara versus populum. Zato ne mogu vjerovati, kad mi svećenik ili vjernik tvrdi, da je sabraniji kod sv. mise na novom oltaru.

Zato svagdje preporučam oprez. Revolucija ruši, evolucija gradi. Polako ćemo s vremenom naći rješenje i težim problemima i ne ćemo morati rušiti, što smo načinili u naglosti. To se već pokazalo kod prevođenja liturgijskih tekstova, pa i odobrenih. Zar ne bi bilo bolje prevesti pristupne molitve prema originalu riječima: Pristupam k Božjem oltaru, k Bogu, koji je moja radost od moje mladosti. Ili: molite se braćo! Taj mali »se« daje unkciju posvećenu tradicijom: pomolim sja! Ili: Jaganjče Božji, koji oduzimaš . . . Oduzimanje je računska operacija. Qui tollis, nosiš, uzimaš, dakle: koji uzimaš! I slično.

Ne smijemo zaboraviti, da je oltar svetinja.

Dr Matija MARKOV

»SJEDIŠTE« MISNIKA

U većini naših crkava je nemoguće urediti svetište za novi način služenja svete mise, jer su u njima smješteni oltari s retable-om, koji su često vrlo velika umjetnička vrijednost i koji se ne smiju, a niti će se ikada smjeti rušiti. Isto tako postavljanje oltara prema puku pred takav oltar često je nemoguće radi malog svetišta, pogotovo ako je na tom oltaru tabernakul, koga misnik ne smije zakla-

njati svojim leđima. Zato neki misle da se u tim crkvama ne može ništa načiniti da dođe do zornosti liturgije, koju želi dati novi obred.

Kardinal Lercaro u svom pismu o liturgijskoj obnovi daje rješenje: ... »Čitava liturgija riječi u kojoj se u širem obliku ostvaruje aktivno sudjelovanje puka dialogom... već se služi prema narodu...«

Novi, naime, obred predpostavlja u svetištu tri mjesta za misnika: žrtvenik — za obavljanje žrtve, ambon — za objavljivanje Božje riječi i sjedište — odakle misnik predsjedava zajednici vjernika. To je često zanemareno, pa i u crkvama, gdje je postavljen oltar prema puku. Nije dosta, da se postavi oltar prema puku, pa se na njemu obavlja bogoslužje i riječi i žrtve, jer je oltar određen za obavljanje žrtve, pa zato, da se može razumjeti novi pojednostavljeni i razumljiv obred mise — u kojem svaki pokret misnika, nije »ceremonija, koja se mora izvršiti«, nego nuždan pokret — treba nužno uz oltar i ambon postaviti i sjedište za misnika.

Upravo ovo mjesto je u vrlo malo crkvi riješeno i na njega se često niti ne misli. Dosadašnja »sedilia« bila su većinom smještena negdje u kutu svetišta, na koja se misnik s asistencijom išao — tako je izgledalo — odmoriti. Sada je to »radno mjesto« kod kojega misnik predsjedava, gdje ne samo sjedi, nego i stoji, zapravo više stoji nego sjedi. Kod svake mise koja se služi sa sudjelovanjem vjernika, misnik ide na to mjesto odmah nakon što poljubi oltar iza pristupnih molitava (kod svečanih misa nakon što okadi oltar) i ostaje kod njega do svršetka molitve vjernih, tako da tu počinje pjevanje ili moljenje Slave, odavle pozdravlja vjernike s Gospodin s vama, tu moli ili pjeva molitvu, sjedeći sluša poslanicu i pjesmu iza poslanice, ili ide sam čitati poslanicu i evanđelje, tu počinja vjerovanje i molitvu vjernih odnosno kod svečane svete mise tu sjedeći daje blagoslov subđakonu, sjedeći stavlja tamjan u kadionicu, stojeći daje blagoslov đakonu i tu poljubi evanđelje koje mu donese subđakon nakon što je odpjevano itd.

Zato to mjesto mora biti različito od ambona. Posve je neuspjelo rješenje, kad se neposredno pred sjedište postavi stalak, pa se misnik na istom mjestu nalazi i kad počinje molitve i kad navješta Riječ Božju, a nepropisno je — a i neukusno — kad se takav stalak postavi na jedno stalno mjesto (radi razglasa) i kad se s tog istog mjesta napr. kod svečane mise izmjenjuju misnik s đakonom, subđakonom i propovjednikom, a moguće i pjevačem antifona.

Sjedište je predsjedničko mjesto i za ono vrijeme kad drugi obavlja službu na ambonu ili gdje drugdje, pa zato mora biti postavljeno tako da bude vidljivo i u to vrijeme. No treba paziti na to, da ne smije biti postavljeno uzvišenije od žrtvenika. Zato — mislim — da nije propisno ako za dvije ili tri stube nadvisuje žrtvenik, a postavljeno je u apsidu iza oltara. Tako bi se moguće moglo u izvanrednim zgodama postaviti za katedru biskupu, ali za redovitu službu ipak ne bi smjelo predsjedničko mjesto nadvisivati žrtvenik. To sjedište se mora razlikovati od katedre biskupa, a to znači da ga ne smije nadkrivati baldahin i ne smije imati naslon za ruke, nego treba biti stolac, ali ipak ne onaj iz sobe, jer mora biti postavljen trajno u svetištu. Zato bi trebao biti nešto masivniji i svečanijeg oblika, a ne neki fotelj za ugodno sjeđenje. Uz to sjedište se mogu postaviti još dva za asistenciju kod svečane mise. Ta mje-

sta nisu za ministrante, jer đakon i subđakon kod mise imadu svoju vlastitu službu, a ministranti su samo pomoćnici - poslužitelji i za njih treba postaviti klupu sa strane ili oni sjede na stubi oltara, jer oni ne moraju biti vidljivi osim kad poslužuju. Bolje je da je sjedište misnika okrenuto prema puku, a ne samo na pola, postavljeno uz zid — kako su do sada bila sedilia, jer u tom slučaju nije misnik toliko istaknut kao onaj koji predsjedava, nego je nešto sa strane.

U praksi bi to izgledalo u našim crkvama, u kojima su već oltari s retable-om u kojemu se nalazi tabernakul, ovako: svaki takav oltar ima supedanej (podnožje) na dvije ili tri stube. Zato se i za sjedište sa strane oltara bilo s lijeve bilo s desne (prije je moralo biti na strani poslanice) postavi poseban podij tako da bude za jednu stubu niži od supedaneja i na njega se metne stolac, tako da bude okrenut prema puku. Podij mora biti tako velik, da misnik može na njemu stajati ispred stolice. Ako je u svetištu oltar prema puku treba ga postaviti sa strane tog oltara i to po mogućnosti malo odostraga, a nikako ne naprijed, ali tako da ga taj ne zaklanja. Ambon se postavi s druge strane, ali naprijed kod pričesne ograde i on može biti postavljen i više od oltara. Kad bi se postavio na istu stranu smetao bi tako, da se ništa ne bi iza njega vidjelo.

Kod toga sada nastaje pitanje, kako držati knjigu kad misnik stoji kod sjedišta. Tu, naime, on ništa ne čita sjedeći (osim ako ne čita liturgijske tekstove antifona ili pjesama, koje bi trebao pjevati puk). Knjigu mu može podržavati jedan ministrant, stojeći pred njim, ali ne dvojica, a pogotovo ne onaj koji drži svijeću, jer je to privilegij prelata. Nije dobro postaviti stalak, jer bi taj sakrivao misnika, odnosno bi smetao njegovu kretanju, a nikako ne bi bilo pravilno rješenje — kako je već prije spomenuto — da to bude onaj isti stalak koji služi kao ambon. Ako bi misnik morao čitati liturgijske tekstove — a to može sjedeći — u tom slučaju, dok bi sjedio, držao bi knjigu sam u rukama, a ne da pred njim ministrant kleči.

Sjedište misnika je bilo do sada posve zanemareno, a novi ga obred već do sada — novi još i više — u svim ceremonijama pretpostavlja i ako se želi postići razumljivost pojednostavljenih obreda, onda ga treba što prije postaviti, a ne se zadovoljiti time, da se samo misnik okrene prema puku, kad čita poslanicu i evanđelje. Novi obred napr. želi da se ustanovi »intronizacija« evanđelja i to se može vrlo lijepo načiniti uz pratnju ministranata nakon izmoljenog munda cor pred oltarom do ambona, a kako to upravo bijedno izgleda, kad se samo misnik okrene prema puku: ministrant prenese knjigu, koju misnik niti ne treba, nego uzme evanđelistar, pa niti može na sebi načiniti propisan znak križa, niti može držati sklopljene ruke.

Ostati jednostavno na dosadašnjoj praksi svakako je štetno za »vjerski i duhovni plan, koji liturgijska konstitucija pred našim očima razvija ... u prilagođivanju, načinu i potrebama modernog čovjeka« (Pavao VI, prema pismu kard. Lercara).

Drago ZNIDARŠIĆ

JEDNA KONKRETNA PRIMJENA PRINCIPA PASTORALNE SPECIJALIZACIJE

Sam život nameće i donosi sobom rješenja problemima, koji su dozreli. Tako je u profanom, civilnom, životu; tako je i u crkvenom. Aktualne i korisne ideje nađu uvijek, prije ili kasnije, nekoga, tko će ih zastupati, pa i realizirati. Šta je bio i nedavni opći crkveni sabor, nego glasnik i realizator takvih dozrelih ideja?

I specijalizacija je pastve jedna od njih. Najprije se je osjetila kao potreba; zatim se je, malo pomalo, probila kao princip; poslije su je stali, sve više, uvoditi i u praksu — s početka najviše u onu lokalnu i pokusnu; — na koncu je postala i zakonom. I postajat će sve više i na sve širim područjima crkveno - pastoralnog života. Perspektiva je u tom pogledu potpuno jasna.

I kod nas se s tim počinje. I o tom se piše. Za neke se je stvari i konkretno plediralo. I u »Službi Božjoj«. Na primjer, za samostalne katehete po gradovima i dekanijama.

A, evo, sad se javila druga konkretna inicijativa s područja pastoralne specijalizacije kod nas. Posve spontano. Sa terena. Od zainteresiranih.

U Zagrebu su redovnice — ne znam, da li kolektivno, ili je to učinila neka družba u svoje ime — zatražile od Ordinarijata, da im za njihove kuće i zajednice po provinciji, osobito za one po župama, odobri skupnog ispovjednika - redovnika, koji bi, svakoga tjedna, obašao njihove filijale i poispovijedao im sestre.

Prilike su ih na to prinudile. Ne mogu svagdje po župama imati ispovjednika, koji je za to kvalificiran: i dobom, i izobrazbom, i moralnim autoritetom, i iskustvom iz duhovnog života. A i neprilično im je, pa i nepoželjno, da se ispovijedaju pred svećenikom, kod kojega služe i koji je uvijek s njima i među njima.

I našle su rješenje. Rješenje najnaravnije, najostvarljivije, najbolje. Palo im je oko na muške samostane. Ima u njima ljudi, koji nijesu vezani na neku svagdanju dužnost u samostanu. Mogu biti odsutni dan, dva u tjednu. Mogu i putovati: danas ima za to svagdje sredstava i veza. Bez poteškoće bi mogli na takvom jednom putovanju obići sestarske kuće na određenom području: periodički, po stalnom redu, na stalan dan. I svakoga tjedna. Treba samo za to izabrati pravoga čovjeka. A više filijalnih sestarskih kuća lako će mu plaćati putne troškove i skroman honorar: »pro rata«; po ključu.

Eto, kako lijepa inicijativa odozdol: od onih zainteresiranih! A posve u novom — zapravo starom, najstarijem, originalnom — stilu crkvenosti: one, gdje svi imaju pravo riječi i prijedloga; one obiteljske; one mnogoljudnog i mnogovrsnog naroda Božjeg, a pod ocima vjere široka srca i blage ruke!

Niče, eto, pomalo saborsko sjeme, koje je dosada samo klijalo u zemlji. Pravi »aggiornamento« dolazi. Pobožni, pastoralni, tradicionalni. Redovnicama se pruža mogućnost za bolju i solidniju ispovijed i sustavnije duhovno vodstvo. Uvodi se pastoralna specijalizacija. Redovničkom se kleru i muškim samostanima otvara plodan novi djelokrug: izvansamostanski, pastoralni; baš u duhu saborskih parola o većoj pastoralno-apostolskoj aktivizaciji redovništva, a potpuno u okviru njihova specifičnog poziva; na području, gdje će

najviše moći dati i učiniti, a bez i najmanje štete po svoju specifičnu i tradicionalnu misiju nositelja više duhovnosti i viših asketskih ideala; bez rizika posvjetovnjačenja i lajicizacije.

Ideja je, čini nam se, dobra, pa i vrlo dobra. Pojedinosti su, dakako, stvar mjerodavnih. Gdjegje će valjda taj jedan, kolektivni, sestarski ispovjednik moći posluživati, na svome teritoriju, sve sestarske kuće i raznih družbi. Gdjegdje će ih opet, takvih kolektivnih ispovjednika, biti možda i više — i iz raznih redova i samostana — i za sestre jedne družbe napose.

A gdje nema (muškoga) samostana, može krajevni sestarski ispovjednik biti i koji vrijedan svjetovni svećenik: negdje župnik s koje centralne župe, ako ima kapelana, a negdje možda i umirovljenik.

Problem je, na svaki način, otvoren i — aktualan. A zadugo je vapio za rješenjem. Bit će takvih problema još. A najbolje je, da i kod njih inicijativa dođe do onih direktno zainteresiranih, a dobronamjernih.

Dolazi već. I kod nas. I u samoniklu obliku. Šta su drugo naše »župske sestre«? Šta su drugo naše ženske i redovničke »katehistkinje« i orguljašice i oni tečajevi, što se, s toliko truda, za njih priređuju? Šta su drugo i naše, sve češće i spontanije, svećeničke rekolekcije po dekanijama? I naši svećenički tečajevi i kongresi?

Crkva živi i modernizira se, u Duhu Svetom, i bez »modernizma« i »modernista«!

Č. Č.

EXEMPLA TRAHUNT...

Pošao sam na put. Pred tri godine. Baš nekako u ovo, zimsko vrijeme. Bilo je i snijega, a i studeni izobilje. Još više nego ove godine. Sjećam se dobro, kako sam jedne večeri već u debeli mrak, s autobusne stanice, s kovčegom u ruci, koračao sâm prema obližnjem svećeniku između dva zida snijega, viših od mene.

Taj put je bio posve privatna karaktera. Pa ni plana, unaprijed zacrtana, nisam imao. Nisam putovao zato, da vidim, kako drugi rade. Samo usput ću i to pogledati. Napose nisam kanio forsirajućim tempom mijenjati mjesto za mjestom, župu za župom. Unaprijed sam, naprotiv, odlučio samo na dva mjesta ostati malko dulje, da se ljudski rastresem i odmorim. Bile su zimske školske ferije. Ali faktički se je moje putovanje okrenulo u posjet mnogim župama i župnicima, u kratkom vremenskom razdoblju, i izgledalo je, kao da sam putovao sa željom, da se obogatim lijepim iskustvima i poticajima.

U mjesto svoga djelovanja vratio sam se pun lijepih doživljaja i s još većom voljom za rad u Božjem vinogradu. Imam to zahvaliti svojoj starijoj i mlađoj braći svećenicima — njihovu primjeru, njihovu oduševljenju, njihovoj revnosti. Ti su mi doživljaji dali i inspiraciju za prvu propovijed iza povratka. A tako su me impresionirali, da ih se i danas živo sjećam.

Zahtjev je normalne ljudske naravi, da čovjek drugima pripovijeda ono, što je sam doživio. Lijepe stvari za ugled, a loše za opomenu. I ja ću ovdje iznijeti bar neke stvari, što sam ih vidio. Ali

najviše moći dati i učiniti, a bez i najmanje štete po svoju specifičnu i tradicionalnu misiju nositelja više duhovnosti i viših asketskih ideala; bez rizika posvjetovnjačenja i lajicizacije.

Ideja je, čini nam se, dobra, pa i vrlo dobra. Pojedinosti su, dakako, stvar mjerodavnih. Gdjegje će valjda taj jedan, kolektivni, sestarski ispovjednik moći posluživati, na svome teritoriju, sve sestarske kuće i raznih družbi. Gdjegdje će ih opet, takvih kolektivnih ispovjednika, biti možda i više — i iz raznih redova i samostana — i za sestre jedne družbe napose.

A gdje nema (muškoga) samostana, može krajevni sestarski ispovjednik biti i koji vrijedan svjetovni svećenik: negdje župnik s koje centralne župe, ako ima kapelana, a negdje možda i umirovljenik.

Problem je, na svaki način, otvoren i — aktualan. A zadugo je vapio za rješenjem. Bit će takvih problema još. A najbolje je, da i kod njih inicijativa dođe do onih direktno zainteresiranih, a dobronamjernih.

Dolazi već. I kod nas. I u samoniklu obliku. Šta su drugo naše »župske sestre«? Šta su drugo naše ženske i redovničke »katehistkinje« i orguljašice i oni tečajevi, što se, s toliko truda, za njih priređuju? Šta su drugo i naše, sve češće i spontanije, svećeničke rekolekcije po dekanijama? I naši svećenički tečajevi i kongresi?

Crkva živi i modernizira se, u Duhu Svetom, i bez »modernizma« i »modernista«!

Č. Č.

EXEMPLA TRAHUNT...

Pošao sam na put. Pred tri godine. Baš nekako u ovo, zimsko vrijeme. Bilo je i snijega, a i studeni izobilje. Još više nego ove godine. Sjećam se dobro, kako sam jedne večeri već u debeli mrak, s autobusne stanice, s kovčegom u ruci, koračao sâm prema obližnjem svećeniku između dva zida snijega, viših od mene.

Taj put je bio posve privatna karaktera. Pa ni plana, unaprijed zacrtana, nisam imao. Nisam putovao zato, da vidim, kako drugi rade. Samo usput ću i to pogledati. Napose nisam kanio forsirajućim tempom mijenjati mjesto za mjestom, župu za župom. Unaprijed sam, naprotiv, odlučio samo na dva mjesta ostati malko dulje, da se ljudski rastresem i odmorim. Bile su zimske školske ferije. Ali faktički se je moje putovanje okrenulo u posjet mnogim župama i župnicima, u kratkom vremenskom razdoblju, i izgledalo je, kao da sam putovao sa željom, da se obogatim lijepim iskustvima i poticajima.

U mjesto svoga djelovanja vratio sam se pun lijepih doživljaja i s još većom voljom za rad u Božjem vinogradu. Imam to zahvaliti svojoj starijoj i mlađoj braći svećenicima — njihovu primjeru, njihovu oduševljenju, njihovoj revnosti. Ti su mi doživljaji dali i inspiraciju za prvu propovijed iza povratka. A tako su me impresionirali, da ih se i danas živo sjećam.

Zahtjev je normalne ljudske naravi, da čovjek drugima pripovijeda ono, što je sam doživio. Lijepe stvari za ugled, a loše za opomenu. I ja ću ovdje iznijeti bar neke stvari, što sam ih vidio. Ali

samo dobre. Možda je bilo prekratko vrijeme te zlih nisam ni opazio. Ili su one pozitivne bile tako lijepe, te su manje zgodne stvari ostale nevidljive.

* * *

Došavši u prvo planirano mjesto svog putovanja, grad sa mnogo crkava, u jednoj mi je crkvi upao u oči krasan Betlehem. Bilo je to iza I. nedjelje po Bogojavljenju. Čini se, da treba samo pohvaliti taj običaj novijeg vremena, koji — bar u našim sjevernim krajevima — postaje sve općenitiji, da se Betlehem i božićna drvca po crkvama drže sve do Svijećnice uključivo (ili bar do pred Sedamdesetnicu)[1]. Pa taj božićni štimung tako je dragocjen; osobito za našu djecu. Praksu bi Betlehema trebalo proširiti po svim našim krajevima. Ali bi se trebalo onda ujedno i pobrinuti, da ti betlehemi budu svagdje što veći i što ukusniji. Takve sam i nalazio više-manje svagdje po crkvama, gdje sam bio.

U spomenutoj mi je crkvi upala u oči i masa živog cvijeća po oltarima. U crkvi, gdje je od velike studeni i voda u škropionici bila zaleđena. Kad se ne škrtari prema Isusu, i vjernicima se otkravi led oko srca, pa znaju biti prema crkvi i svećeniku upravo nevjerojatno plemeniti. Sveci su nam za to najbolji dokaz.

* * *

U istom sam gradu posjetio i župu, u kojoj djeluje i jedan izvanredan propovjednik. Pokazivao mi je dosta debelu bilježnicu, punu krasnih suvremenih stvari — materijal za propovijedi. Bez vlastitih, osobnih stvari nema dobre propovijedi. Misli, što su se rodile u mojoj duši, iznijet ću posebno uvjerljivo. A zar će bez uvjerljivosti propovijed djelovati? Ali valja takve misli odmah zabilježiti. One su ptice selice. Vrlo se često neće više nikad povratiti. A valja bilježiti i primjere, događaje. I, što ih doživimo, i, što ih čujemo, i, što ih pročitamo. Valja si pribaviti i suvremenu katoličku literaturu. Spomenuti mi je svećenik pokazao časopise, za koje dotle nisam znao, ni da postoje. I, što čujemo na radio ili nađemo u dnevnoj, tjednoj i mjesečnoj štampi, može se vrlo zgodno iskoristiti. I onda još snažne Isusove riječi iz Evanđelja, i bar malo smisla za psihološko obrađivanje tema, i propovijed će biti prvorazredna. A ne bi trebalo valjda ni reći, da će ipak sve biti samo aes sonans, ako ne zalijemo molitvom i ne oplodimo žrtvom.

* * *

Ušao sam i u crkvu. Takvo obilje oglasa još nigdje ne nađoh. Pod staklom, odnosno pletenom žicom, nove knjige s preporukom. Tu su oglasi za Mise; ondje pozivi na čestu sv. Pričest; obavijest o proslavama goda po raznim drugim mjesnim crkvama; propagandni materijal i raspored za vjeronauk; itd.

Tu vjernici već na ulazu u crkvu dobijaju lijepe misli, s kojima onda ulaze, a pomalo se i bave u crkvi. Oglasi su uvijek znak svećeničke revnosti.

---

1) Ako naši liturgijski stručnjaci, a pogotovu naše crkvene vlasti možda drugačije misle, ja povlačim svoju tezu. — Op. p.

Mnogi se oglasi nalaze i pred ulazom u župsku kancelariju. Opazio sam tu i jednu vrijednu suvremenu tiskanu knjigu, koju sam već na par mjesta bio uzalud tražio. I ušao tom zgodom u razgovor sa župnikom. I saznao lijepe stvari kao nadopunu onoga, što sam čitao u oglasima. On, napr. dijeli besplatno mladeži neke za njihovu dob važne knjige. Tako i mladencima. I uopće smatra neophodno nužnim, da svećenik bude apostol katoličke štampe.

* * *

Po cičoj sam zimi jedne nedjelje autobusom krenuo u tu župu, da ispovjedim i pričestim jedan bolesnički bračni par. Često mi pišu: »Kad ćete nas opet doći ispovjediti i pričestiti?« Župnik me je dočekao radosno: »Upravo ste mi izvrsno došli. Uzet ćete mi veliku Misu i propovijed, te jedan sprovod. Imam ih dva. I, kadgod ste u blizini, vazda mi se navratite! Uvijek ću vam se obradovati!« Ni traga kakvoj ljubomori radi onog bolesničkog para. Dapače, gdjegod i kadgod se susretnemo, uvijek mi zahvaljuje na duhovnoj pažnji, što je poklanjam tim njegovim bolesnicima.

Sve bi to on bio morao sam obaviti; ali je jedva dočekao, da dio posla prebaci na mene. Jako mu se žurilo. Zašto? On i egzemplarni susjedni seoski župnik, nadaleko poznat kao izvrstan vjeroučitelj, drže neku vrst misija za mladež u nedalekom većem mjestu. Dakako, inicijativa je došla od tamošnjeg župnika, a spomenuta ju dvojica prihvatiše objeručke. Moj gostoprimac već je bio pripravio svoj diaskop, a sad je izabirao i filmine, koje će onamo ponijeti radi zorne obuke. Suvremena pastorizacija! Spasavanje mladeži od kojekakvih negativnih utjecaja našeg vremena!

I drugih lijepih stvari vidio sam na toj župi. Upao mi je u oči krasan antipendij božićnog karaktera. Njega i efikasan propagandni plakat za vjeronauk izradila je umirovljena profesorica. Tu sam vidio i, kako važnu ulogu igra u modernoj pastorizaciji vlastiti auto.

A crkva? Ta je imala tako snažan, a ukusan božićni ugođaj, da se nisam mogao svladati u radoznalosti: »Tko vam je tako divno uredio i uresio ta golema božićna drvca?« »Crkvu uvijek ja sam uređujem!« Božićna drvca bila su visoka poput onih pokraj velikog oltara u isusovačkoj crkvi u Zagrebu.

* * *

Istu sam večer već bio u posve drugom kraju. Sutradan sam imao večernju Misu u župskoj crkvi. Bilo je to za vrijeme Molitvene oktave. Bila je tolika zima, te bi se vjerojatno i vino i voda smrzli, da nisu bili ugrijani, a onda ta temperatura čuvana u posebno udešenu sandučiću. Vrlo pametno čuvanje svećenikovih ustiju i disnih organa!

Pa ipak je bilo jako puno svijeta na sv. Misi i pri Stolu Gospodnjem. I ministranata je bilo puno u sakristiji. I djece, koja su lijepo i pobožno recitirala sv. Misu.

Tri su svećenika na toj velikoj župi. Dakako, velika rijetkost u naše doba. Za najstarijeg od njih — blag i nasmijan, a iskreno pobožan, pravi pastirski lik — piše mi ugledna katolkinja: »Dobili smo izvrsnog ispovjednika. Penitent ima osjećaj, da je pred čovjekom,

koji sve zna!« Može li biti ljepše pohvale za ispovjednika? Za svećenika, koji vodi intenzivan duhovni život, a knjige mu ne leže pod naslagama prašine, uvijek će se moći to reći.

U pohvalu mjesnom župniku govori među ostalim i čista i uredna crkva. Ljude osvaja već samim lijepim nastupom u saobraćaju.

Jedan veliki plakat donosi puno podataka o sad već pokojnom Ivanu XXIII. i o II. Vatikanskom koncilu. To je opet zasluga simpatičnog i revnog kapelana, koji još uvijek miriše po svetom ređenju, a odlikuje se uz ostalo i darom invencije. Govori o tome i vrlo originalan, a jako impresivan plakat o sv. Ispovijedi. Slično kani obraditi i sve druge sakramente.

* * *

Ali je posebna atrakcija toga ovećeg grada, koji je sav načičkan dimnjacima raznih tvornica, novo osnovana župa i njezin župnik. Netko mi je još pred par godina nešto pisao o njemu. Samo se sjećam, da se je radilo o vrlo lijepim stvarima. Ponovo sam se zainteresirao za njega radi par njegovih malih knjižica, vrlo zgodnih, praktičnih i potrebnih. Tiskane su u štampariji. Osjetio je njihovu potrebu na terenu. A, da ih u što većem broju proturi među svijet, udario im je najnižu moguću cijenu. Dakle zbilja čisti i posve nesebični apostolat.

Svećenici takva kova znaju biti ljudi za sebe osobno minimalnih zahtjeva. Takav je i on. Valjalo je riješiti pitanje stana. Sagradio je sobu — znate, gdje? Iznad sakristije grobljanske crkve. Pravi Isusov pustinjak. Živi sam, na osamljenu mjestu, a u neposrednoj blizini euharistijskog Spasitelja. Ta mu crkva služi i kao župska crkva.

Rekoše mi, da je stvar već gotova — ima odatle biti povučen na odgovorno centralno mjesto u nadbiskupiji. Čovjeka posebno veseli, kad su na odgovornim položajima skroz idealni i nesebični ljudi; prokušani pastoralnim patnjama, bogati iskustvom, praktičari, a ne birokratski teoretičari.

***

Već sam zaboravio, koliko sam vjeronaučnih plakata našao u crkvenom predvorju, te unutra po zidovima. A svi ukusni i zanimljivi. I sa vrlo zgodnim crtežima. Već će i sama njihova množina, skopčana s raznolikim tekstom, gledaocima i čitaocima sugerirati uvjerenje, da je vjeronauk zbilja važan. Ušao sam i u vjeronaučnu sobu — nasuprot sakristiji. Tu sam našao masu pomagala za poučavanje u vjeri. Ali i peć. Djeca će daleko radije dolaziti u ugrijane prostorije negoli u hladne. I ploču. Ako je ploča potrebna za ostalu školsku obuku, valjda je i za vjeronauk.

Imaju li sve crkvene osobe dovoljno smisla za sve potrebe i probleme suvremene katehizacije? I naše redovničke zajednice? Od ženskih bi redovničkih družbi čovjek donekle još više očekivao, negoli i od muških. Jer su ti problemi i problemi srca. A baš kod njih čovjek katkada nailazi na pomanjkanje smisla za potrebe suvremene katehizacije, na pomanjkanje požrtvovnosti, samoprijegora, nesebičnosti, razboritosti, ukusa — srca. Morali bismo svi spoznati krajnju hitnost dobrog i suvremenog rješenja svih vjeronaučnih problema!

U drugoj župskoj crkvi — bila je baš nedjelja — našao sam Župnika u sakristiji. »Pokažite mi, molim, vjeronaučnu sobu!« Slično kao i u maloprije spomenutoj. Da; zaboravio sam spomenuti — vrijedi to za obadvije župe — i dječje sv. zaštitnike pod staklom na zidovima. »I onu gospodarsku zgradu«, pokazuje mi je Župnik kroz prozor, »preuredit ćemo za potrebe vjeronauka; ova nam soba nije dovoljna!« »A ovaj prazan prostor između tih dviju zgrada i zida, koji opasuje crkvu, sigurno ćete upotrijebiti kao igralište za djecu, koja dolaze na vjeronauk?« »Da!«, glasio je odgovor. Da očuva polaznike vjeronauka od negativnog utjeca zločeste djece i ulice.

I ovdje crkva čista, lijepa i ukusno uređena. Upao mi je u oči osebujan Križni put. Po sedam postaja, s jedne i s druge strane, pred svetištem, grupirano je u jednu grupu. Takva je u posljednje vrijeme tendencija s postajama Križnog puta u velikom katoličkom svijetu. Ide se za tim, da se vjernika, dok obavlja pobožnost, što manje rastresa hodanjem od jedne postaje do druge. — Ne znam sam, da li bih ovdje radije vršio propagandu za takvu vrst Križnog puta ili pak za našu mladu domaću umjetnicu L. U., koja ga je izradila? Izrađene su te postaje zbilja ukusno i solidno, a čuvstva, što ih izazivaju u srcu gledalaca, puna su zdrave pobožnosti.

Još jednu lijepu stvar našao sam u toj župi. Župnik se je zbilja nesebično pobrinuo za majku svećenika, koji je otišao u samostan. Ostala je bez igdje ikoga, i on ju je uzeo pod svoj krov. I brine se za nju, kao da joj je rođeni sin. Odonda ga prati u njegovu pastoralnom djelovanju još posebno očit Božji blagoslov.

***

Što doživjeh na tom mjestu, nadilazi svojom čarobnošću sve ostalo. Čisto mi je žao počinjati, jer ono, što vidjeh i čuh, moglo bi, bez refleksija, ispuniti cijelu malu brošuru. Ali hajde, da reknemo bar nešto.

Na onoj strašnoj klizavici te zime i on je gadno nastradao. Onesposobio se za posao. Te je nedjelje tek počeo opet sv. Misu redovito služiti. Ali si je nogu tako utrudio, da je iza prvih dviju sv. Misa morao leći. On leži i razmišlja, a oko stola u sredini sobe okupljeni su mu ministranti. Zabavljaju se raznim igrama »Čovječe, ne ljuti se«, šah i dr. Obilje naranči na ormaru — donijeli su ih svom obljubljenom Župniku njegovi dobri župljani — pripada i njima.

Samo ću nabacati nešto od misli, koje mi se tu nameću. Ljubav Prijatelja malenih u srcu i u djelovanju njegova vjerna svećenika! Djelotvorno rješavanje problema, kako očuvati djecu od negativnih utjecaja ulice! Osiguravanje ministranata! Briga za svećenički podmladak! Predobivanje roditelja preko djece za Boga i vjeru! Mislite li, da takvu svećeniku djeca neće dolaziti na vjeronauk? U početku (tada još nisu prošle ni dvije godine, kako je taj svećenik došao na tu župu!) broj polaznika vjeronauka (zajedno s mladićima i djevojkama!) iznosio je 120 — a u vrijeme moga posjeta bilo ih je oko 400.

Pripovijedao mi je, kako je divnu tijelovsku procesiju imao 1962. Četiri su sjenice podigle građevinarske poslovođe iz župe. Granje je okolo naokolo iznutra bilo obloženo bijelim platnom, a na platnu stotine karanfila. Svi travnjaci između staza, kud je išla procesija, bili su ukrašeni ljiljanima i cvijećem u loncima. Sve su mu to učinili njegovi tako dobri vjernici.

Premalenu crkvicu valjalo je proširiti. Bilo je puno posla. Tri do četiri mjeseca radilo je 15—20 ljudi, građevinske i druge radove, posve besplatno. Glavni od njih dolazi nakon sretno završena posla Župniku, pa mu govori: »A sada ću vam jedne večeri morati doći na razgovor o svojoj duši!« Jedan ugledan župljanin dolazio je svake večeri, nakon dnevnih radova, da pomete crkvu.

Sve nam to govori o neobično dobrim i plemenitim vjernicima. Ali zar ne vidimo kroz svjetlo spomenutih činjenica jasnu sliku njihova Župnika? Pobožna, revna, ljubezna, nesebična, požrtvovna, dobra propovjednika i razborita čovjeka! Nisam se nimalo začudio, kad sam čuo, da su vjernici plakali, kad im je njegov zamjenik bio saopćio, da im je Župnik bolestan.

Jedno hoću da posebno istaknem: Pitao sam ga, da li laska svojim vjernicima. Ne! On im uvijek posve otvoreno predbacuje i žigoše sve, što ne valja. Drži se one Pavlove: ». . . pokaraj, zaprijeti, umoli . . .« (II. Tim. 4, 2). A ja smatram, da je to već zahtjev poštenja. Poštenja i pravde prema Bogu i prema ljudima. I, da je dobrim dijelom odzvonilo kršćanskoj istinoljubivosti, jednoj od glavnih značajki pravoga kršćanstva, bez takve otvorenosti.

***

Jedva smo počeli razgovarati, odmah mi je rekao — još vrlo mlad upravitelj vrlo prostrane i brojne župe: — »Bit ću vam zahvalan, ako mi pomognete naći časne sestre za potrebe moje župe«. Poznam toga svećenika već par godina. Vrlo revan! Velika su blagodat bar 2—4 redovnice na župi. Organizacija uvijek više vrijedi od nepovezanih pojedinaca. Tu je i dvostruki, ako hoćete, i četverostruki nadzor. Samo se onda redovnice ne smiju pačati u stvari, koje na njih ne spadaju. I treba da imaju iskreno poštovanje prema svećeniku. Treba li posebno naglasiti, da nije važno, kako će ga titulirati, i da ljubljenje svećeničke ruke nije bitni elemenat u poštivanju crkvenih službenika. Ali treba opet i opet reći, da je temelj poštivanja u nutrini: uzvišeno mišljenje o svećeničkoj službi, lijepo mišljenje o svećenikovim naporima, čuvanje od krivih sudova, isključenje svega policijskog prema svećeniku, prihvaćanje obrazloženih zahtjeva i savjeta itd. Ne smiju ga ometati u vršenju crkvene službe i u obdržavanju crkvenih propisa, napose s obzirom na čast Presv. olt. sakramenata, već ga u punoj mjeri pomagati u njegovu revnovanju. I napose treba da su redovnice na župi — već kao Isusove zaručnice! — svijesne, da im je glavna zadaća posvećivati svećenike. Molitvom i žrtvom. Da budemo sveti i revni.

Očito je po svemu, da taj svećenik želi što više učiniti. Već nekoliko godina lomi jednog starijeg svećenika, da mu dođe na stalno ispomaganje. Da ga lakše privuče, obećaje mu punu slobodu revnovanja.

Podigao je i kapelu u čast Fatimskoj Gospi. Revnost u širenju pobožnosti k Presv. Srcu Isusovu i Bezgrj. Srcu Marijinu, u propagiranju I. petka i I. subote, u populariziranju misli iz Fatime i u širenju smisla za moljenje krunice — za mene je poseban znak, da je svećenik svijestan vremena, u kojem živi, da pozna želje svoga **Vrhovnog Gospodara Isusa.**

Spomenut ću i jednu časnu sestru u ovom nizu pozitivnih svećeničkih primjera. Radi par riječi o vrlo važnoj stvari u svećeničkom životu i djelovanju.

Sjetio sam se, kako mi je pred više godina, sada nakon rata, na moje pitanje: »Tko vam izrađuje tako ukusne i uspjele crkvene plakate?«, jedan župnik odgovorio: »Te i te časne sestre«. Pozvonio sam na njihovim vratima. Kad su me pustili u samostan, opazio sam jednu ozbiljnu sestru, kako stoji pred zidnim satom. Brzo sam se dosjetio, šta je. Sve je pogledavala na sat, da TOČNO u određeno vrijeme pozvoni. A koja je točnost važnija? Kod redovnica, da se sve točno odvija po dnevnom redu, ili pak naša svećenička točnost, o kojoj ovisi duhovno dobro ne samo kojeg desetka članica samostana, već mnogo stotina povjerenih nam vjernika. Važno je, da mi svećenici uvijek točno u određeno vrijeme počnemo sv. Misu, vjeronaučnu pouku, razne pobožnosti. Da bude uvijek točno u određeno vrijeme otvorena kancelarija. Itd. Potrebno je, da svaka promjena glede sv. Misa i drugih pobožnosti bude na vrijeme stavljena vjernicima na znanje. Koliko je već puta izostavljena nedjeljna i blagdanska sv. Misa radi svećeničke netočnosti. Koliko su već puta radi toga povučene fatalne konsekvencije od strane vjernika. Koliko je već puta bilo posve opravdana ogorčenja u vjerničkim srcima. Pa i valovi mrmljanja znaju proći kroz crkvu, kad moraju ljudi za hladna vremena i po 10 minuta čekati svećenika. Ja sebi ne mogu zamisliti svećenika, kojemu nije iskreno stalo do toga, da bude što više vjernika i radnim danom na sv. Misi i na sv. Pričešti. Netočnost svećenika je smrt i slušanju sv. Mise radnim danom i čestoj sv. Pričesti. Kao što je ona časna sestra pružala dražestan prizor onim svojim stalnim pogledavanjem na sat, kako bi točno u određeno vrijeme potegla za samostansko zvono, tako služi na veliku utjehu vjernicima, kad gledaju svećenika, koji svaki dan, već obučen, čeka u sakristiji na otkucaj sata, da točno u određeno vrijeme krene u crkvu.

***

Hoćemo li poprimiti za sebe i za svoju župu, za svoje svećeničko mjesto i djelovanje, štogod od ovdje nabrojenih lijepih stvari?

Kad samozadovoljno odbijamo sve, što imaju drugi, i umišljamo si, da je kod nas sve dobro, to ne dolazi nikada od duha revnosti. Nije to ni znak naše ljubavi prema istini. I nema tu ni govora o poniznosti, bez koje se mora rušiti zgrada, što je gradimo. »Omnia autem probate; quod bonum est, tenete!« (I. Sol. 5, 21.).

Prihvatimo napose ono, gdje se očito radi o volji Božjoj, o volji Crkve. Kad ispravnoslt stvari, pobožnosti, metode možemo lako upoznati po plodovima. I. petak i I. subota; rana i česta sv. Pričest; večernje sv. Mise; i još koješta drugo.

***

Voda, koja dugo stoji, mora se, nuždom kemijskih zakona, usmrdjeti. Dogme i svi drugi božanski elementi u Crkvi daju joj veličinu vječnosti, stalno je pomlađuju i poljepšavaju, i bez posebnog nastojanja nas ljudi, koji smo joj predvodnici ili pripadnici. Ali sve ono, što je ljudsko u njoj, makar i nije grješno, treba stalno mije-

njati i dotjerivati. To treba neprestano prilagođivati duhu vremena, novim prilikama, novim ljudima. Valja se prihvaćati novih metoda i novih sredstava. Dakako, razborito i ukusno, ne radi same promjene, već radi potreba i koristi duša. Inače dolazi i tu do izražaja zakon ustajale vode.

F. KRALIK

U DOBA REVALORIZACIJE

(A šta je s honorarom naših sestara?)

Danas se kod nas na sve strane toliko govori o revalorizaciji plaća i dohodaka. Vrijednost je novcu opala, cijene rastu, pa rastu i plaće. Moraju. To je elementarni zakon ekonomskog života: nitko ga ne može ignorirati.

Nijesmo ni mi svećenici zaboravili da revaloriziramo svoje dohotke. Vrlo smo ažurni u tome. Čim cijene životu poskoče, mi reagiramo. Promptno. Odmah povisimo i misne stipendije i kancelarijske i stolarinske takse. Četiri, pet puta smo ih povisivali oko desetak godina unazad.

Nekima, pa i od svećenika i biskupa, pomalo i smeta ta naša tolika briga, da ne zaostanemo u trci. Oni bi voljeli, da se toliko ne žurimo. Da budemo radije zadnji u lancu, nego prvi ili među prvima. Da radije zaostajemo iza drugih, nego da i pretječemo.

Ali, eto, u principu nitko tome ne može prigovoriti. Čini li se to u pravednu omjeru, to onda nije drugo do ujednačivanje, izravnavanje, prilagođivanje, u smislu distributivne i legalne pravde.

Samo, meni je, u vezi s tim, ovih dana palo na pamet i nešto drugo. Jesmo li mi, svećenici, isto tako potrčni da revaloriziramo i ono, što drugi od nas primaju, kao što smo potrčni da revaloriziramo ono, što nam drugi daju ili duguju? Jesmo li u tom dovoljno nježne savjesti? Pazimo li jednako i na prava i interese drugih, kao i na svoja prava i interese?

Na jednom bih primjeru ja to i konkretizirao, i ilustrirao. Blizu nam je.

U mnogim našim duhovnim kućama i domaćinstvima rade — vode kućanstvo, a gdje gdje i sakristiju, i crkveno pjevanje, i katehizaciju — časne sestre. Plaćamo li ih: uredno i na vrijeme? I podižemo li i njima njihovu mjesečninu i honorar, prema porastu cijena i prema porastu svojih dohodaka?

A trebalo bi, da to činimo. Pomalo i »ex titulo iustitiae«, a u najmanju ruku »ex titulo aequitatis«. Ako smo, prije osam ili deset godina, časnim sestrama — kad smo ih istom dovodili — plaćali, po osobi, osim socijalnog osiguranja i stana i hrane u naravi, dvije hiljade dinara, bilo bi, da se najblaže izrazimo, vrlo nezgodno, kad bismo im i danas, gdje je sve barem triput skuplje, isto toliko plaćali. To bi značilo, ili da smo im onda plaćali previše, ili da im danas plaćamo premalo. A u stvari je, dakako, ovo zadnje.

»Zaboravio!« kazat će mi netko, htijući da se ispriča. Lako je »zaboraviti«, kad tebe ne žulja. »Po tuđim leđima sto štapova!« »Ne traže!«, kazat će mi netko. Ako su tako obzirne i stidljive, da ne traže, zar mi smijemo biti toliko neuviđavni i bezobzirni, da se toga i sami ne sjetimo? I kućne su pomoćnice onda imale 3 ili 5 hiljada

plaće, a danas, po gradovima, traže 15 hiljada, uz socijalno osiguranje, stan i hranu. I minimalna radnička plaća bila je onda 7, 8, 10 hiljada, a danas je 25, a negdje i 35, i 45. I naše su intencije onda bile 200 dinara, a danas su 1.000 dinara. Šta je danas dvije, pa i tri hiljade dinara? Jedna seljačka nadnica. A u mjesecu ih je trideset. I sestarskih je, u mjesecu, trideset, pa makar bile i »ženske«.

Nije »fair«, ako od naših redovnica tražimo, da nam služe i da nam rade samo za stan i za hranu. Ni tradicionalni »najmenici« u negdašnjem patrijarhalnom selu nijesu radili samo za stan i za hranu; i njima se je davala naknada; »in natura«: u odjeći i živežnim namirnicama, ali i u novcu. Sestre se moraju i odijevati, i obuvati. A sa dvije hiljade mjesečnine ne mogu kupiti ni jednih cipela i jedne presvlake godišnje, a kamo li da bi mogle otputovati na duhovne vježbe ili naručiti koji časopis i knjigu. A, onda, i odviše je očito, da red ili družba moraju imati i svoju ekonomsku amortizaciju, i svoje kolektivne investicije. Hrane, odijevaju, školuju podmladak, uzdržavaju svoje centralne institucije, brinu se za svoje ostarjele članice, troše na liječenje, na vizitacije, na štampu, na novogradnje i popravke objekata. A ne pada ni njima s neba. Sve to moraju same sestre sebi osigurati, odnosno zaslužiti. Pa i sestre sa župa.

Eto, revalorizacija ne može vrijediti samo za nas, svećenike. I ne može vrijediti samo za aktivne stavke u našemu kućnom proračunu. Mora vrijediti i za pasivne. U brizi za sebe i za svoje potrebe ne smijemo zaboraviti, pa ni zažmiriti, na prava drugih. Ako se revalorizira, valja i njihovo revalorizirati.

To je također jedno od područja, gdje ljudi pokazuju **svoju duhovnu** finoću i svoj smisao za pravdu. Pokažimo ga i mi, svećenici! Kao propovjednicima pravde, to nam je i dužnost. Evanđelje je uvijek osuđivalo sistem dviju mjera. Altruizam je — i socijalni altruizam — njegov sveti zakon. I — **lojalnost prema obavezama.**

U svemu! I u držanju termina. Ne treba, da itko čeka na ono, što je njegovo. Ni sestre. Nema tu: »Neka se strpe, dok prodam sijeno!« »Neka pričekaju, dok ispečem rakiju! Sada nemam!« Zašto da čekaju? Daj ti njima njihovo, pa makar i od svojih intencija, a na sijeno i na rakiju čekaj ti! Tvoja dobit, tvoj i riziko. Ili plaćaj uredno i lojalno sestre — njihov je honorar i onako uvijek skroman; mnogo niži od onoga na tržištu radne snage — ili ih ne dovodi! Nijesmo prosjaci, da nam sestre — još siromašnije od nas — daju milostinju. Ne smijemo izrabljivati tuđeg idealizma ni zlorabiti tuđe skromnosti. Kad je u Starom Zavjetu vrijedilo: »Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane!« (Lev. 19, 13.), vrijedi pogotovo u Novom. Sveti je Jakov uskratu zaslužene plaće svrstao među grijehe, koji viču u nebo: »Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quae fraudata est a vobis, clamat; et clamor eorum in aures Domini Sabbaoth introivit!« (Jak. 5, 4.).

Uostalom, za anomalije s ovoga terena ja krivim i uprave družbi, koje sestre šalju na župe. Treba odmah od početka utvrditi, što se daje i što se prima. Treba sklopiti formalan ugovor i u njemu, među drugim stvarima, naglasiti i princip procentualnosti primanja, prema porastu cijena i vrijednosti novca. Najgori je ugovor ugovor bez točnih stipulacija i preciznih klauzula. A najbolje je prijateljstvo ono jasnih i čistih računa. »Čist račun — duga ljubav!«

Č. Č.

KAZUISTIKA

Slučajevi savjesti za svećenike iz zapovijedi: Dekaloga, Crkve i Sakramenata. Napisao fra Karlo Nola profesor moralke u Makarskoj.

Ovih dana izišla je iz štampe knjiga **»Kazuistika«** tiskana u Đakovu, a u nakladi Franjevačke Bogoslovije u Makarskoj. Knjiga ima 385 stranica (dakle je dosta velika), a cijena joj je 15 ND., a za studente 12.50 ND. Tu je uključena i poštarina. Nabavlja se kod pisca u Makarskoj.

Hrvatski svećenici nemaju pripomoćne knjige za kazuistiku. To je jedina grana teološke nauke, koja kod nas, danas, nema nikakva pomagala za svećenike. A ipak je to najpraktičnija, a s te strane i najvažnija grana teološke znanosti.

Tom manjku nastojao je doskočiti fra Karlo Nola profesor u Makarskoj.

On je naumio napisati oko 100 praktičnih slučajeva savjesti iz moralne teologije, kojima bi dao pripomoć Braći svećenicima te im pomogao riješiti neke teže slučajeve iz ispovjedne i pastoralne službe.

Već god. 1963. izdao je prvi dio tih slučajeva savjesti (25) pod naslovom »De sexto«, jer svi ti slučajevi raspravljaju o najtežemu problemu u ispovijedi: o šestoj zapovijedi Božjoj, a napose o bračnom onanizmu.

Drugi dio izišao je ovih dana pod imenom »Kazuistika«. Tu je obrađeno 75 slučajeva iz zapovijedi: Božjih, Crkve i Sakramenata. Nadodana su u ovaj drugi dio i tri posebna slučaja iz našeg građanskog prava: 1. — Zakon o vjerskim zajednicama, 2. — Uredba o provođenju istoga zakona i 3. — Zakon kako se kod nas čini pravovaljana oporuka. Pisac je smatrao da će i to dobro doći u ovu zbirku, jer i te stvari služe u pastoralnoj praksi. I tako ova zbirka ima 78 slučajeva.

Raspodjela ovih »slučajeva savjesti« nije učinjena logičnim sistematskim redom, kako to slijede razni traktati u moralci, bez obzira, jesu li teški ili lagani, jesu li više važni ili manje.

Pisac ima blizu 50 godina svećeničke ispovjedničke i pastoralne prakse. Svi slučajevi uzeti su iz života koje je pisac osobno proživio. Nije uzeo u obzir lagane slučajeve koje svećenik može lagano pomoću svog udžbenika riješiti. Uzeo je samo one slučajeve koje mu je praksa života pružila i koji se češće ponavljaju, a nije ih sam mogao lagano riješiti. Tada je pomislio: kada ja kao profesor to ne mogu lagano riješiti, a kako će onda drugi svećenici?! I zato se je potrudio da ih riješi i napiše te dade Braći olakšanje, ako ih život donese u slične teškoće.

Nisu to slučajevi kao oni nekoga staroga kazuiste koji je u jednoj knjizi riješio 40.000 slučajeva! A bilo je to u dekadenci moralke i kazuistike. Ova knjiga nije takva kazuistika. Ona je pozitivno-skolastička obradba iako u formi kazuistike, te je svaki slučaj obrađen u 4—5 tiskanih stranica.

Ovo je drugi i zadnji dio piščeve naumljene kazuistike. Dolično je da svi oni koji imaju prvi dio (De sexto), nabave i drugi dio (Kazuistika), i tako će imati cjelinu od sto slučajeva savjesti.

Knjiga se sama preporuča i po svome sadržaju i po svome piscu.

NAŠA ORTOGRAFIJA

Prije mnogo godina razgovarao sam sa starim profesorom hrvatskog jezika i poznatim stručnjakom u svojoj struci. Već onda mi stavio na srce svoj prijedlog, da duhovna vlast propiše posebni pravopis za pisce na području teologije, liturgije i duhovnog života. Tu da vlada prava anarhija. Tako jedni pišu misa, drugi Misa, s. Misa, pa Sv. Misa. Imena svetih sakramenata pišu s početnim malim i velikim slovom. Zamjenice, koje se odnose na Boga i svece, pišu jedni malim, drugi velikim početnim slovom. Onda se dobiva osjećaj, da prvi nemaju dovoljno pieteta prema Bogu i svećima.

U našim službenim knjigama, Misalu, Brevijaru, Martirologiji, vidimo proveden posebni pravopis. Tamo se opća imena osoba i mjesta pišu velikim početnim slovom. I još više. Tako: Martyr, Confessor, Virgo, Christianus, Papa, Episcopus, Presbyter, Diaconus, Doctor, Imperator, Princeps, Proconsul, Kalendae, Luna...

Trebalo bi ustaliti značenje nekih riječi, na pr: oprost i oproštenje. Ustaliti nazive, na pr: krepost ili krjepost; grešnik ili grješnik. Izbaciti arhaizme, kao: tek, mjesto: samo, a napose mnoge provincijalizme.

Općenita je pogreška svih pisaca s malo izuzetaka, da ne razlikuju značenja pokaznih zamjenica i njihovih složenica, a što narod dobro razlikuje u svim dijalektima. To su zamjenice ONAJ, TAJ, OVAJ. Kako je neugodno čuti, kad u crkvi čitamo službeni tekst iz Evanđelistara: OVO sam vam rekao! Ma ne OVO, nego TO sam vam rekao, a sada ću vam reći još OVO. Govornik će stilizirati rečenicu u svom govoru ovako: Sjetite se svega ONOGA, što sam vam mnogo puta govorio, a što ste danas čuli, TO dobro upamtite, a sada ću vam reći još OVO. Tako sastavljen tekst, neće vrijeđati nikoga. Sjećamo se pokojnog Vlašića i Heflera, kako su nam punili uši opomenama: Kratke rečenice, glagol što više naprijed i slično. Kad nađemo pogreške, zahvalno ih se sjećamo.

Ima i danas zlatnih pera u našim časopisima. Čitaš ga i po drugi put radi lijepog jezika. Možda bi takovo zlatno pero sastavilo naš liturgijski pravopis, a duhovne vlasti aprobirale i propisale? Našlo bi se i drugih želja i primjedaba, koje bi ušle u taj pravopis, a ne samo one, koje sam spomenuo. Više očiju više vidi.

M.

NOVE KNJIGE

Veliko obećanje. U molitveniku se nalaze pored ostalog i pobožnosti kod obavljanja Prvih petaka u mjesecu. Uvez u platno. Cijena 8 N. Din. Narudžbe: Franj. samostan sv. Lovre, Kačićeva 11, Šibenik.

P. Platon Plasajec, **Svetački vijenac.** I dio. Propovijedi za blagdane svetaca. Cijena s poštarinom 8,50 N. Din. Narudžbe: P. Plasajec, Trg M. Tita 7, Karlovac.

NAŠA ORTOGRAFIJA

Prije mnogo godina razgovarao sam sa starim profesorom hrvatskog jezika i poznatim stručnjakom u svojoj struci. Već onda mi stavio na srce svoj prijedlog, da duhovna vlast propiše posebni pravopis za pisce na području teologije, liturgije i duhovnog života. Tu da vlada prava anarhija. Tako jedni pišu misa, drugi Misa, s. Misa, pa Sv. Misa. Imena svetih sakramenata pišu s početnim malim i velikim slovom. Zamjenice, koje se odnose na Boga i svece, pišu jedni malim, drugi velikim početnim slovom. Onda se dobiva osjećaj, da prvi nemaju dovoljno pieteta prema Bogu i svecima.

U našim službenim knjigama, Misalu, Brevijaru, Martirologiji, vidimo proveden posebni pravopis. Tamo se opća imena osoba i mjesta pišu velikim početnim slovom. I još više. Tako: Martyr, Confessor, Virgo, Christianus, Papa, Episcopus, Presbyter, Diaconus, Doctor, Imperator, Princeps, Proconsul, Kalendae, Luna . . .

Trebalo bi ustaliti značenje nekih riječi, na pr: oprost i oproštenje. Ustaliti nazive, na pr: krepost ili krjepost; grešnik ili grješnik. Izbaciti arhaizme, kao: tek, mjesto: samo, a napose mnoge provincijalizme.

Općenita je pogreška svih pisaca s malo izuzetaka, da ne razlikuju značenja pokaznih zamjenica i njihovih složenica, a što narod dobro razlikuje u svim dijalektima. To su zamjenice ONAJ, TAJ, OVAJ. Kako je neugodno čuti, kad u crkvi čitamo službeni tekst iz Evanđelistara: OVO sam vam rekao! Ma ne OVO, nego TO sam vam rekao, a sada ću vam reći još OVO. Govornik će stilizirati rečenicu u svom govoru ovako: Sjetite se svega ONOGA, što sam vam mnogo puta govorio, a što ste danas čuli, TO dobro upamtite, a sada ću vam reći još OVO. Tako sastavljen tekst, neće vrijeđati nikoga. Sjećamo se pokojnog Vlašića i Heflera, kako su nam punili uši opomenama: Kratke rečenice, glagol što više naprijed i slično. Kad nađemo pogreške, zahvalno ih se sjećamo.

Ima i danas zlatnih pera u našim časopisima. Čitaš ga i po drugi put radi lijepog jezika. Možda bi takovo zlatno pero sastavilo naš liturgijski pravopis, a duhovne vlasti aprobirale i propisale? Našlo bi se i drugih želja i primjedaba, koje bi ušle u taj pravopis, a ne samo one, koje sam spomenuo. Više očiju više vidi.

M.

NOVE KNJIGE

Veliko obećanje. U molitveniku se nalaze pored ostalog i pobožnosti kod obavljanja Prvih petaka u mjesecu. Uvez u platno. Cijena 8 N. Din. Narudžbe: Franj. samostan sv. Lovre, Kačićeva 11, Šibenik.

P. Platon Plasajec, **Svetački vijenac.** I dio. Propovijedi za blagdane svetaca. Cijena s poštarinom 8,50 N. Din. Narudžbe: P. Plasajec, Trg M. Tita 7, Karlovac.